

7712

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

ԿՏԱԿԱԲԱՆԵԱՑ

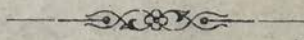
ԱՅԽԱՏՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԵՂԻՇԷԻ Վ. ԳԱՓԹԱՆԵԱՆ

Ի ՄԻԹԹ. ՈՒԽՏԷՆ

Գ. ՏԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

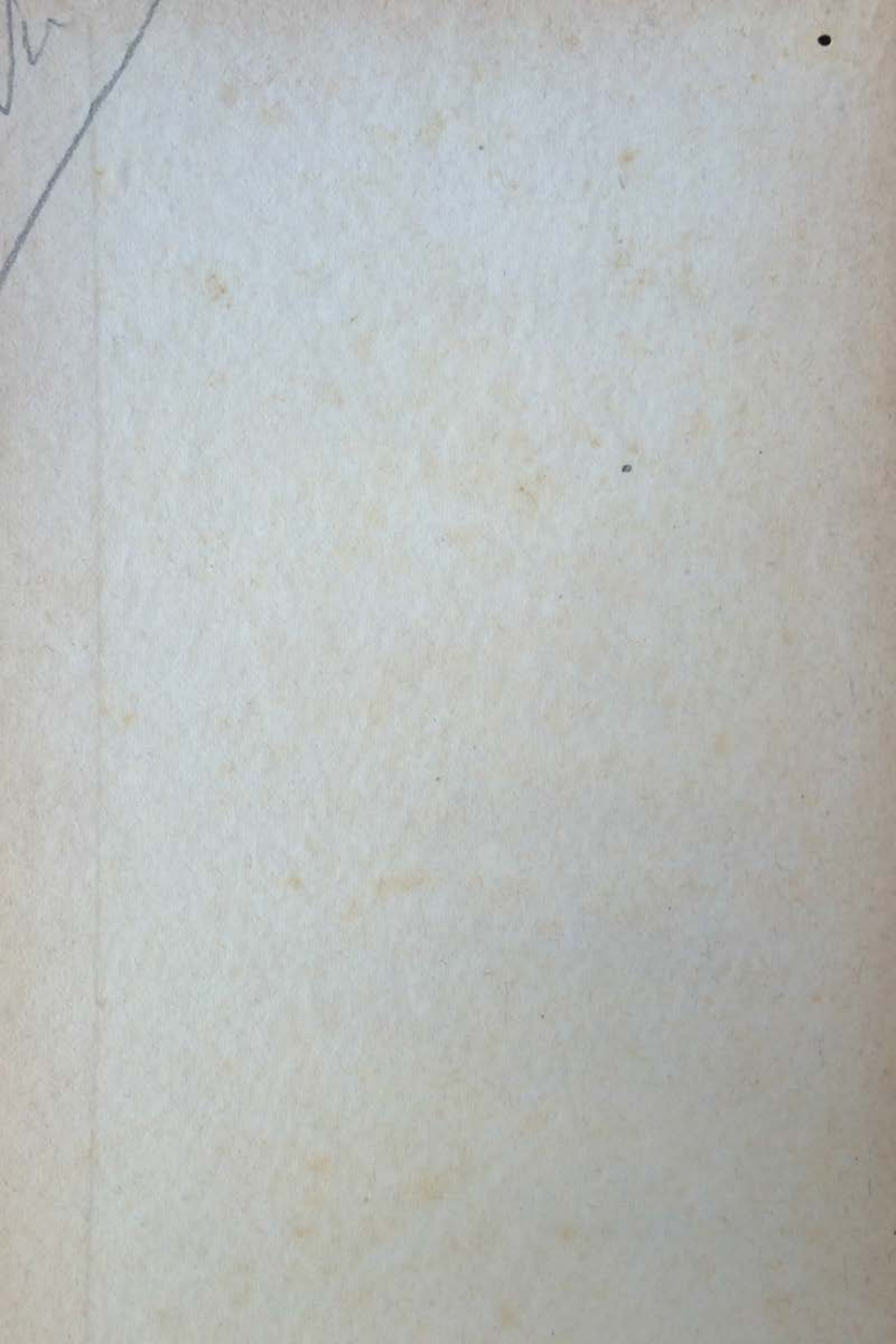
ՓՈՓՈԹԵԱԼ ԵՒ ՅԱՆՆԵԱԼ

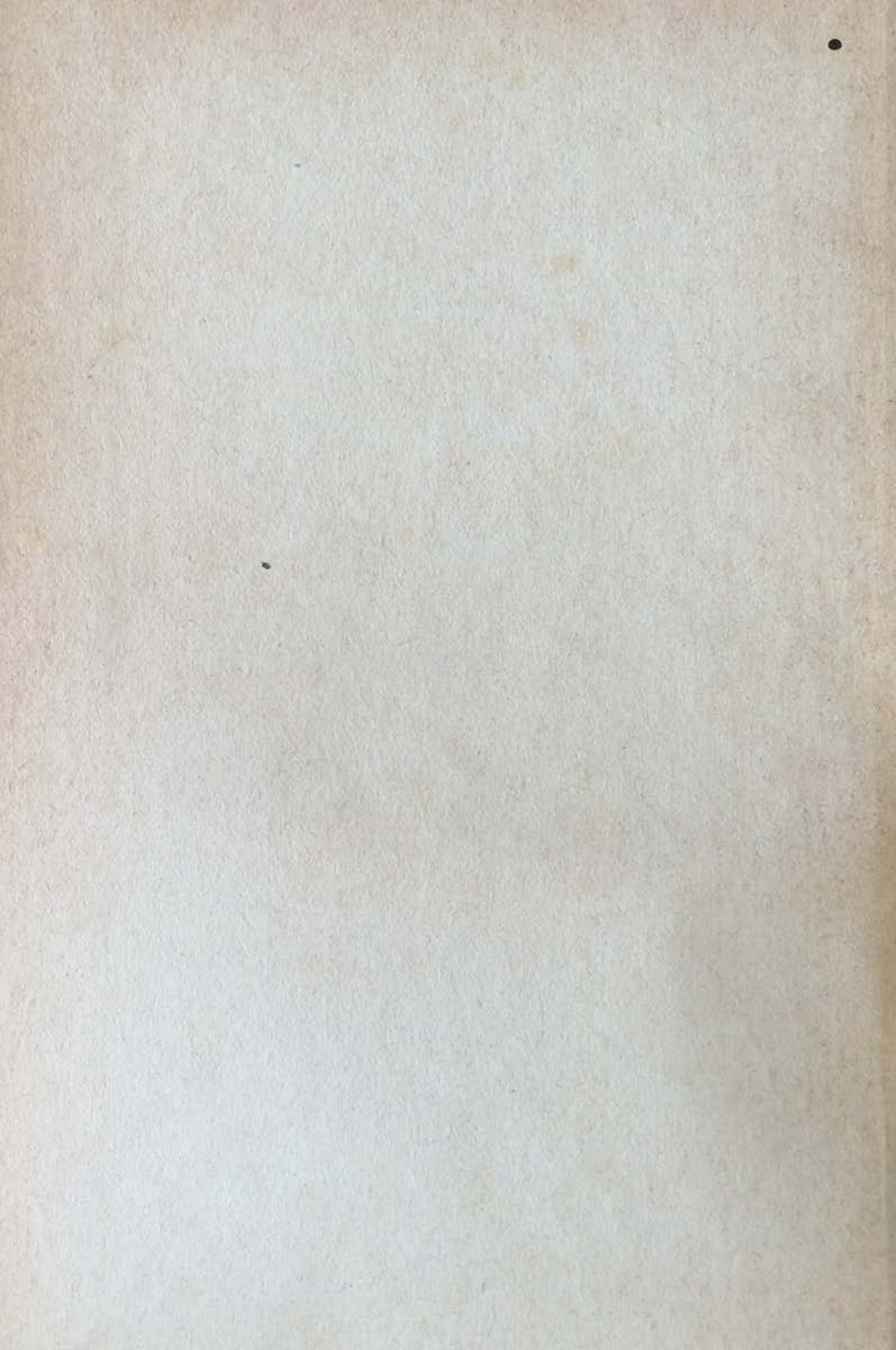
ՎԻՆՆԱ

ՄԻԹԱՐԵԱՆՑ ՏԳԱՐԱՆ

1883.

ՍՅՈՐԻՆ ԴԱՍ

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ն

Մ Ո Ւ Բ Բ Գ Բ Ո Ց

Հ Ա Մ Ե Ռ Օ Տ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՅ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

Կ Տ Ե Կ Ե Բ Ե Ն Ե Յ

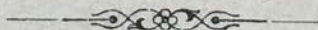
ԱՅԽԱՏՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. ԵՂԻՇԷԻ Վ. ԳԱՖԹԱՆԵԱՆ

Ի ՄԽԻԹ. ՈՒԽՏԷՆ

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,

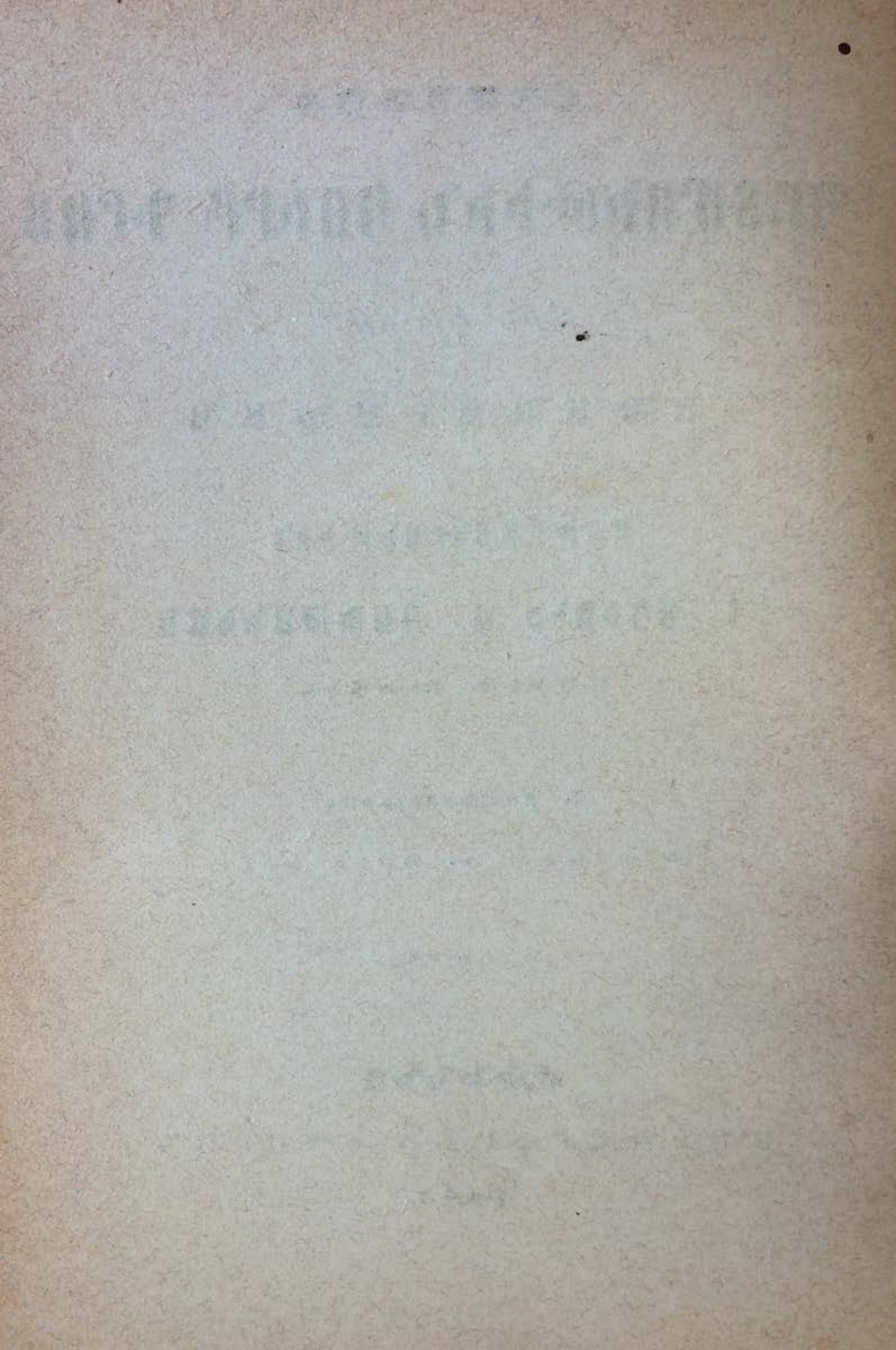
Փ Ո Փ Ո Ւ Խ Ե Ե Լ Ե Ի Տ Ե Ի Ե Լ Ե Ե Լ

Վ Ի Ե Ն Ե Ա

Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Յ Տ Պ Ա Ր Ա Ն

1883.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ի՞նչ է Սուրբ Գիրքը:

Պ. Սուրբ Գիրք, որ Աստուծոյ խօսքն է, որով յայտնած է Աստուած՝ մեզի ըրածները, ընելիքները, եւ մեր կատարելու պարտքերը. — որ ըսել է՝ 1. Պատմութիւնք, 2. Մարգարէութիւնք, եւ 3. Խրատք:

Հ. Սուրբ Գիրքը քանի՞ գլխաւոր մաս ունի:

Պ. Սուրբ Գիրքն երկու գլխաւոր մաս ունի. 1. Հին կրօնագրան, աշխարհիս արարչութենէն մինչեւ Քրիստոսի գալուստը. եւ 2. Նոր կրօնագրան, Քրիստոսի գալստենէն մինչեւ Աւետարանի քարոզութիւնը:

Հ. Որո՞նք են Հին կրօնագրանի գրքերը:

Պ. Հին կրօնագրանի գրքերն են՝ Մովսէսի Հնգամատեանը, ուրիշ 17 պատմական գրքեր, 16 Մարգարէութեանց գրքեր, եւ դարձեալ Սաղմոսք, Առակք եւ այլն. — մեկանց 45 գիրք:

Հ. Որո՞նք են Նոր կտակարանի գրքերը:

Պ. Նոր կտակարանի գրքերն են՝ Չորս Աւետարանք, Գործք առաքելոց, Պօղոսի 14 թղթերը, (նամակները,) ուրիշ առաքելոց 7 պատուիրակեայ թղթերն եւ Յովհաննու Յայտնութիւնը. — մեկանց 27 գիրք:

Հ. Ո՞վ է Սուրբ Գրոց անսխալ մեկնիչը:

Պ. Սուրբ Գրոց անսխալ մեկնիչն է Քրիստոսի սուրբ եւ անսխալ Եկեղեցին:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԷՆ ԿՏԱԿԱԲԱՆԵ

Աշխարհիս ստեղծումը:

Հ. Ո՞վ ստեղծեց այս աշխարհս:

Պ. Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրն իր մէջի բաներովն ոչընչէ. եւ վեց օրուան (վեց միշտի) մէջ կատարեց:

Հ. Ի՞նչ կարգաւ կատարեց:

Պ. Առաջին օրն ստեղծեց՝ լոյսը. երկրորդ օրը՝ երկնից հասարակութիւնը. երրորդ օրը՝ ջուրը ցածափէն զատեց, եւ հրամայեց երկրին՝ որ տնկեր ու ծառեր յառաջ բերէ. չորրորդ օրն՝ արեւը, լուսինն ու աստղերը. հինգերորդ օրը՝ յիւրն ու թռչունները. վեցերորդ օրն՝ ամէն տեսակ շրջապաններն ու սողունները:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

ԱԳԱՄԱՅ ՍՏԵՂԾՄԱՆԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ԶՐՀԵՂԵՂ
(4000—2345 Քր. յուշ)

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Ազամայ ստեղծումը:

Հ. Աստուած զմարդն երբ եւ ինչպէս ստեղծեց:

Պ. Վեցերորդ օրը՝ բոլոր արարածք ստեղծելէն ետքը, Աստուած զմարդն ստեղծեց՝ գե-

նէն հող առնելով, ուստի մարմինը կազմեց, անոր կենդանի հողի մը տուաւ. եւ անունն Ադամ դրաւ:

Հ. Կինն ի՞նչպէս ստեղծուեցաւ:

Պ. Երբ որ Ադամ դրախտին մէջ կը քնանար, Աստուած անոր մէկ կողն առաւ, եւ անկէ շինեց կինը՝ զորն որ Ադամայ ընկեր ու օգնական տուաւ: Կնոջ անունն է Եւա:

Հ. Աստուած աշխարհս ստեղծելէն ետեւ՝ եօթներորդ օրն ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Աստուած աշխարհս ստեղծելէն ետեւ՝ նոր բան ստեղծելէն դադրեցաւ, եւ պատուիրեց որ նոյն օրն հանգիստ ըլլայ ու սուրբ բռնուի:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա ժ Բ •

Ադամայ մեղքն ու պատիժը:

Հ. Աստուած զԱդամ ո՞ր բնակեցուց:

Պ. Աստուած զԱդամ իրեն համար պատրաստած գեղեցիկ պարտիզի մը մէջ դրաւ, որ Դրախտ կ'ըսուի, ուր կային ամէն տեսակ պտղատու ծառեր, որոնց մէջ նաեւ կենաց ծառն ու Բարոյ եւ չարի գիտութեան ծառը:

Հ. Աստուած Ադամայ ի՞նչ ապսպրեց:

Պ. Աստուած հրաման տուաւ Ադամայ՝ դրախտին ամէն ծառերուն պտղէն ուտելու, միայն բարւոյ եւ չարի գիտութեան ծառին

պտղէն ուտելն արգելեց, որպէս զի ասով ցուցընեն թէ Աստուծմէ կախում ունին:

Հ. Ադամ ու Եւա Աստուծոյ հնազանդեցան:

Պ. Ադամ ու Եւա Աստուծոյ չհնազանդեցան: Եւա՛ Աստուծոյ պատուէրը գիտնալով, երբ որ օր մը արգելուած ծառին քով գացած էր, սատանան օձի կերպարանքով երեւցաւ ու զինքը խաբելով ըսաւ. Թէ որ այդ ծառէն ուտէք Աստուծոյ պէս կ'ըլլաք, բարին ու չարը կը ճանչնաք: Եւա այս խօսքերէն խաբուելով, պրտղոյն աղուորութիւնն ալ տեսնելով՝ փրցուց՝ Ադամայ ալ տուաւ ու մէկտեղ կերան:

Հ. Ադամ ու Եւա իրենց անհնազանդութեան համար ի՞նչ պատիժ ընդունեցան:

Պ. Ադամ ու Եւա արգելուած պտղէն ուտելնուն պէս 1. անմեղութիւննին կորսընցուցին, աչուընին բացուեցաւ, իրենց մերկութիւնը տեսնելով՝ սկսան ամչնալ ու տերեւներով իրենք զիրենք ծածկեցին: 2. Եւա պատիժ առաւ որ ցաւով ծնանի, եւ իւր էրկանն իշխանութեան տակ ըլլայ. իսկ Ադամ պատիժ ընդունեցաւ որ ճակտին քրտինքով իւր կերակուրն ուտէ, եւ ի վախճանի հող դառնան: 3. Գրախտէն մերժուեցան, եւ այսպէս իրենց սերունդն ալ՝ ամէն նեղութեանց տակ ձգեցին:

Հ. Այս պատժոց զիմաց Աստուած զիրենք ի՞նչպէս մտիթարեց:

Պ. Այս պատժոց դիմաց զիրենք մխիթարելու համար՝ Աստուած խոստացաւ, որ իրենց զաւկըններէն Փրկիչ մը պիտի ծնանի, որ զիրենք ու իրենց սերունդն՝ այն նեղութիւններէն ազատէ:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա ժ Պ .

Կային ու Աբել:

Հ. Ադամ ու Եւա դրախտէն մերժուելէն ետքն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Ադամ ու Եւա դրախտէն մերժուելէն ետքն՝ երկու որդի ունեցան, Կայէն եւ Աբել:

Հ. Կայէն եւ Աբել ինչ ըրին:

Պ. Կայէն մշակ էր, իսկ Աբել հովիւ: Երկուքն ալ Աստուծոյ պատարագ մատուցին: Աբելի պատարագն Աստուծոյ հաճելի եղաւ: Կայէն ասոր վրայ նեղանալով ու Աստուծոյ խրատներէն ալ չզգաստանալով՝ օր մ'առաւ զԱբել դաշտ տարաւ, եւ հոն մէկէն վրան ինկաւ սպաննեց:

Հ. Աստուած զԿայէն ինչպէս պատժեց:

Պ. Աստուած Կայենի ըրածն երեսը զարկաւ ու զինքն անիծեց, եւ վրան նշան դրաւ որ մէկը զինք չմեռցընէ: Այսպէս Կայէն երկայն ապրեցաւ, բայց վերջապէս՝ Ղամէք իւր թոռը զինքն սպաննեց որսի մէջ երէ կարծելով:

Հ. Ադամ ուրիշ որդի ունեցա՞ւ եւ քանի՞ տարւաւն մեռաւ:

Պ. Ադամ Աբելին տեղ ուրիշ որդի մը
ունեցաւ երկիւղած Սեթն, եւ անկէ ետքը շատ
տարի ալ ապրելով՝ 930 տարւան քարի մա-
հուամբ մեռաւ:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա ծ Պ .

Որդիք Աստուծոյ եւ Որդիք մարդկան:

Հ. Որդիք Աստուծոյ որո՞նք են:

Պ. Որդիք Աստուծոյ են՝ Սեթայ զաւկը-
ներն, որ իրենց հօրը պէս առաքինի եւ աստուա-
ծապաշտ էին:

Հ. Որդիք Աստուծոյ ըսուածներուն մէջէն երեւե-
լներն որո՞նք են:

Պ. Որդիք Աստուծոյ ըսուածներուն մէ-
ջէն երեւելիներն են 1. Ենովք՝ որ 365 տարի
ապրեցաւ, եւ Աստուծոյ շատ հաճոյ ըլլալով՝
ողջ ողջ աշխարհէս վերացաւ: 2. Մաթուսաղա՝
որ 969 տարի ապրեցաւ, եւ իրմէն աւելի եր-
կայն ապրող չեղաւ աշխարհիս վրայ: 3. Նոյ՝
որ մարդկային ազգին երկրորդ հայրն եղաւ:

Հ. Որդիք մարդկան որո՞նք են:

Պ. Որդիք մարդկան կայենի զաւկըներն են,
որ իրենց հօրը պէս ամպարիշտ մարդիկ էին:

Հ. Որդիք մարդկան ըսուածներուն մէջէն երեւե-
լներն որո՞նք են:

Պ. Որդիք մարդկան ըսուածներուն մէջէն
երեւելիներն են 1. Ենոք՝ որուն անուամբը
կայէն իւր հայրը՝ քաղաք մը շինեց. 2. Ղամէք՝

որ շատ զաւկըններ ունեցաւ, որոնցմէ Յովբէլ՝
հօփուական կենաց սկիզբ ըրաւ. Յովբաղ՝ երգե-
րու ու երաժշտական գործիքներու գտիչ եղաւ.
Թովբէլ՝ դարբնութիւն գտաւ. Նոյեմն՝ Թովբե-
լայ քոյրը կտաւ գործելու եղանակը հնարեց:

Հ. Որդիք Աստուծոյ միշտ բարի մնացին:

Պ. Որդիք Աստուծոյ միշտ բարի չմնացին.
Մարդկան որդւոց հետ խնամութիւն ընելով կա-
մաց կամաց չարացան, մինչեւ աշխարհիս բոլոր
մարդկան բարքը գեշցաւ: Ասոնցմէ ծնան հըս-
կայ ու ամպարիշտ մարդիկ որոնք զԱստուած
մոռցան:

Գ Լ Ո Ի Խ Բ.

ԶՐՀԵՂԵՂԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ ԿՈՉՈՒՄԸ
(2345—1915)

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Ջրհեղեղ:

Հ. Աստուած մարդկան անկարգութիւնն ինչ-
պէս պատժեց:

Պ. Աստուած տեսնելով մարդկան բարուց
գեշութիւնը, միտքը դրաւ որ թէ մարդն ու թէ
անասուններն երկրիս վըայէն ջնջէ ջըհեղեղով,
Այս մարդիկներուն մէջ մինակ Նոյ գտնուեցաւ:
որ արդար ու Աստուծոյ հաճոյ ըլլալուն՝ իր ըն-
տանիքովը գալու պատուհասէն ազատեցաւ:

Հ. Աստուած իւր միտքը Նոյի ինչպէս յայտնեց:

Պ. Աստուած՝ ըլլալէքն յառաջուց Նոյին իմացուց: Հրամայեց անոր որ մեծ նալ (Տապան) մը շինէ, եւ իւր ընտանիքն ու ամէն տեսակ սուրբ կենդանիներէն՝ եօթնական ջուխտ, ու անսուրբներէն՝ մէյմէկ ջուխտ, եւ թէ իրենց ու թէ կենդանիներուն ապրուստին համար ամէն պէտք եղածը հետն առած մէջը մտնէ: Նոյ այս հրամանը չկատարած՝ 100 տարի գալու ջրհեղեղը մարդկան կը քարոզէր եւ զիրենք ապաշխարութեան կը յորդորէր, բայց անօգուտ:

Հ. Ջրհեղեղն ի՞նչպէս եղաւ:

Պ. Ջրհեղեղն այսպէս եղաւ: Երբ որ որոշեալ ժամանակն եկաւ՝ Նոյ նաւը մտաւ, Աստուած դուռը վրայէն գոցեց: Մէյ մ'ալ երկրիս անդունդները պատուեցան, եւ երկինքէն սկսաւ սաստիկ անձրեւ մը տեղալ, որ քառասուն օր քառասուն գիշեր տեւեց, եւ ջուրը մինչեւ ամէնէն բարձր լեռները ծածկելով, տապանէն դուրս մնացածները խղզուեցան:

Հ. Ջրհեղեղէն ետքն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Ջուրը 150 օր երկրին երեսը մնալէն ետեւ՝ Աստուած հով մը խաւրեց, որով ջրերն իջնալու սկսան, ու տապանն Հայաստանի լեռանց վրայ նստաւ: Քառասուն օրէն Նոյ ագռաւ մը թողուց՝ իմանալու համար թէ ջուրը ցամքեր է. գնաց ագռաւն ու ետ չգարձաւ: Եօթն օրէն Նոյ աղաւնի մը թողուց, որ գնաց ու կենալու

տեղ չգտնելով ետ դարձաւ: Եօթն օրէն նորէն
 թողուց աղաւնին, որ գնաց եւ իրիկուան դէմ
 բերանը ձիթենւոյ ճիւղ մ'առած ետ դարձաւ:
 Անցաւ եօթն օր՝ դարձեալ թողուց աղաւնին,
 որ գնաց եւ ալ չերեւեցաւ:

Հ. Զրհեղեղէն ետքը Նոյ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Զրհեղեղէն ետքը Նոյ Աստուծոյ հրա-
 մանաւը տապանէն դուրս ելաւ, ամբողջ տարի
 մը մէջը կենալէն ետեւ, եւ սուրբ կենդանիներէն
 Աստուծոյ շնորհակալութեան ողջակէզ
 վատոյց, որ Աստուծոյ շատ հաճոյ եղաւ: Անոր
 համար Աստուած զինքն եւ իւր որդիքն օրհնեց:

Հ. Զրհեղեղէն ետքն Աստուած ի՞նչ կարգադրեց:

Պ. Զրհեղեղէն ետքն Աստուած Նոյի եւ
 անոր որդւոցը հրաման տուաւ անասնոց միս ալ
 ուտելու, բայց ապսպրեց միանգամայն որ կեն-
 դանւոյ միսն արիւնոտ չուտեն: Նաեւ պատուի-
 րեց, որ մարդու արիւն չթափեն: Ետքը խոս-
 տացաւ՝ որ ասկէ ետքը մէյ մ'ալ մարդկային
 ազգը ջրհեղեղով չպատժէ, եւ իւր խոստման
 նշան՝ ծիրանի գօտին տուաւ:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Բ .

Նոյի որդիքը:

Հ. Նոյի որդւոց անունն ի՞նչ է:

Պ. Նոյի երեք որդւոց անունն է՝ Սեմ,
 Բամ, Յաբէթ:

Հ. Բամ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս անիծուեցաւ:

Պ. Նոյ երկիր բանիլ սկսելով այգի տընկեց, ու գինւոյ ոյժը չգիտնալուն՝ հեղ մը շատկեկ խմելով՝ գինովցած մերկ պառկեցաւ: Քամի հայրն այս վիճակի մէջ տեսնելով՝ գնաց ծաղըելով մէկալ եղբարցը պատմեց, բայց Սեմ ու Յաբէթ լաթ մ'առած ետեւ ետեւ երթալով գացին հօրերնուն մերկութիւնը ծածկեցին: Երբ որ Նոյ սթափեցաւ ու Քամայ ըրածն իմացաւ, անոր Քանան որդին անիծեց, որ ծառայ ըլլայ մէկալ երկու եղբարցը: Իսկ Սեմն ու Յաբէթը օրհնեց:

Հ. Նոյ ո՞րչափ ատեն ապրեցաւ:

Պ. Նոյ ջրհեղեղէն ետքը 350 տարի ալ ապրեցաւ, եւ 950 տարւան մեռաւ:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Պ .

Աշտարակաշիկոսթիւն:

Հ. Սեմ, Քամ, Յաբէթ ջրհեղեղէն ետքը ո՞րչափ ատեն մէկտեղ մնացին:

Պ. Սեմ, Քամ, Յաբէթ ջրհեղեղէն ետքը քիչ ատեն մէկտեղ մնացին, վասն զի Աստուծոյ օրհնութեամբը շուտ մը բազմանալով ու տեղերնին իրենց քիչ գալով՝ հարկադրեցան ուրիշ երկիր փնտռելու ելլել. ուստի Սենաարայ երկիրը դաշտ մ'եկան:

Հ. Սենաարայ դաշտն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Հոն ուղեցին ցրուելէն յառաջ՝ մինչեւ երկինք հասնող բարձր աշտարակ մը շինել, եւ

անով երկրիս վրայ անմահ յիշատակ մը թողուլ՝
բայց Աստուած անոնց ամբարտաւան խորհուրդը
չհաւնելով՝ լեզունին խառնակեց, որով իրար
չհասկընալով՝ սկսածնին չկրցան յառաջ տանիլ
ու երկրիս վրայ ասդին անդին ցրուեցան: Այս
պատճառաւ նոյն տեղը Բաբէլ (խառնակութիւն)
կոչուեցաւ:

Հ. Մարդիկ ցրուելէն ետեւ ինչպէս կեանք ան-
ցուցին:

Պ. Մարդիկ այսպէս ցրուելէն ետեւ,
իրենք ղերենք իրենց ցանկութեան ձեռքը թո-
ղուցին, կամաց կամաց զԱստուած բոլորովին
մոռցան, եւ սկսան ջուրը, հողը, արեւը, լու-
սինը, նոյն իսկ մարդն ու կենդանիները՝ Աստու-
ծոյ տեղ պաշտել:

Հ. Աստուած ինչու իրեն մասնաւոր ազգ
մ'ընտրեց:

Պ. Աստուած՝ անոր համար իրեն մասնաւոր
ազգ մ'ընտրեց, վասն զի խոստացած ըլլալով
թէ աշխարհքս մէյ մ'ալ ջրհեղեղով չի պատ-
ժեր, թէպէտ բոլոր կռապաշտ ազգերը երեսե
ձգեց, բայց իւր խոստացած Փրկիչը խրկելու հա-
մար այն կռապաշտ մարդկան մէջէն ընտրեց ազգ
մը, զորն որ իրեն սեպհական ժողովուրդ ըրաւ,
եւ առանձին կերպով կը խնամէր: Այս ազգին
անունը Եբրայեցի կամ Հրեայ է, որ ետքէն
Իսրայելացի ալ կոչուեցաւ. իսկ նախահայրն ե-
ղաւ Աբրահամ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

ԱՐԲԱՀԱՄՈՒ ԿՈՉՄԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՈՑ
ԵԳԻՊՑՈՍԷՆ ԵԼԼԵԼԸ:

(1915—1500 կամ 1485)

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Արքայադատ:

Հ. Ո՞վ է Աբրահամ. Աստուած զինքն ո՞ր կան-
չեց եւ ի՞նչ խոստացաւ:

Պ. Աբրահամ Սեմայ ցեղէն Թարայի որդին
է, որն որ Քաղդէացւոց Ուր քաղաքը ծնաւ: Կու-
պաշտութիւնը իւր ցեղին մէջն ալ մտած էր,
բայց ինք Աբրահամ ճշմարիտ Աստուածը կը
պաշտէր: Աստուած կանչեց զԱբրահամ, եւ
ըսաւ որ ելլէ Տայրենի երկրէն եւ իւր ցուցը-
նելու երկիրն երթայ: Խոստացաւ միանգամայն
որ զինք մեծ ազգի մը Տայր պիտ'որ ընէ, եւ իւր
ղաւկրներէն պիտի ծնանի Փրկիչը:

Հ. Աբրահամ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Աբրահամ Աստուծոյ Տնազանդելով՝
իւր եղբորորդին Ղովտն եւ իւր Սառա կիներ եւ
ծառաններ ու անասուններ Տետն առած քանա-
նացւոց երկիրն եկաւ, որ շատ աղուոր ու
պտղաբեր երկիր մըն էր: Հոն Աստուած նորէն
երեւցաւ եւ ըսաւ. Այս երկիրը քեզի ու քու
որդւոցդ պիտ'որ տամ: Աբրահամ (Բեթելի
մօտ) Աստուծոյ սեղան շինեց ու շնորհակալ ե-

ղաւ: Ասկէ ետքը սովի պատճառաւ Եգիպտոս գնաց իւր Սառա կնոջը հետ, ու անկէ պարգեւ ներով եկաւ նորէն Բեթէլ բնակեցաւ:

Հ. Աբրահամ Ղովտէն ինչո՞ւ բաժնուեցաւ:

Պ. Աբրահամ Ղովտէն անոր համար բաժնուեցաւ, վասն զի իրեն ու Ղովտայ ստացուածները խիստ շատցած ըլլալով ու տեղերնին իրենց նեղ գալով, իրենց հովիւներուն մէջ կռիւն անպակաս էր: Այս կռիւներուն վերջ մը տալու համար, Աբրահամ Ղովտայ աղաչեց որ իրմէ բաժնուի. Նայէ, ըսաւ, եթէ դուն աջ կողմը կ'երթաս, ես ձախ, թէ որ դուն ձախ՝ ես աջ կողմը կ'երթամ: Այսպէս իրարմէ բաժնուեցան: Ղովտ Յորդանան գետին քովի երկիրներուն աղուորութեան համար, այն կողմերն ընտրեց, ու Սոգոմ քաղքին մէջ բնակեցաւ:

Հ. Հոն Ղովտայ ինչ պատահեցաւ, եւ Աբրահամ ինչպէս զինքն ազատեց:

Պ. Չորս թագաւորք, Սոգոմացւոց թագաւորին դէմ պատերազմի ելան: Ասիկայ ուրիշ չորս թագաւորներ օգնութեան կանչեց. բայց անոնց հետ մէկտեղ յաղթուելով՝ Սոգոմ քաղաքն առնուեցաւ, ու Ղովտ իրեններովը գերի ինկաւ: Աբրահամ աս լսելուն պէս, իւր ծառաները ժողովեց 318 հոգւոյ չափ, գնաց զարկաւ թշնամին ու յաղթեց: Ղովտն ու մէկալ գերիներն ազատեց ու բոլոր առածնին ետ գարձուց:

Հ. Աստուած Աբրահամին ինչ եղանակաւ զաւակ խոստացաւ :

Պ. Օր մը Աբրահամ իւր վրանին դրան առջեւ նստած ատեն՝ հեռուանց երեք հոգի տեսաւ, որ դէպ իր կողմը կու գային: Ասոնք հրեշտակ էին մարդու կերպարանքով: Աբրահամ անոնց դիմացը վազեց, զերենք սիրով ընդունեցաւ, եւ ծառի մը տակ իրենց կերակուր պատրաստել տուաւ: Կերակրէն ետեւ հրեշտակներէն առաջինը (որ Աստուած էր) ըսաւ Աբրահամին. Գալ տարի Սառա քու կինդ այժմ ծերութեան ատեն որդի մը պիտ'որ ունենայ: Այսպիսի անհաւատալի բանի մը վրայ Սառա ծիծաղեցաւ: Բայց հրեշտակը զինքն յանդիմանեց ըսելով, Աստուծոյ քով անկարելի բան չկայ:

Հ. Աբրահամին գթութիւնն ինչպէս երեւեցաւ :

Պ. Երբ որ հրեշտակներն երթալու եղան անոնցմէ մէկը Աբրահամին իմացուց որ Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքները կործանելու կ'երթան անոնց մեղացը համար: Աբրահամ գթալով՝ ազաչեց որ անոնց խնայեն: Յանձն առաւ հրեշտակը որ եթէ անոնց մէջ տասն արդար աշմիայն գտնուելու ըլլայ խնայեն, եւ ճամբայ ելան:

Հ. Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքներն ինչպէս կործանեցան :

Պ. Սոդոմ ու Գոմոր այսպէս կործանեցան: Երբ որ հրեշտակներն իրիկուան դէմ Սոդոմ

հասան, Ղովտ դրան քով նստած ըլլալով, զանոնք տեսնելուն պէս, առանց ճանչնալու անոնց առջեւը վազեց, տուն տարաւ իրենց կերակուր հանեց: Հրեշտակներն իրենց գալուն պատճառը Ղովտայ իմացուցին, եւ ըսին անոր որ իւր կինն ու երկու աղջիկներն հետն առած քաղքէն հեռանայ: Առտուանց լուսըննալու մօտ հրեշտակք անոր ու կնոջ եւ երկու աղջկանց ձեռքէն բռնած՝ քաղքէն դուրս հանեցին: Ղովտայ պատուիրեցին որ ամենեւին ետեւ չնայի ու ասդին անդին չկենայ, հապա որչափ կարելի է շուտ՝ լեռան վրայ ելլէ, որպէս զի չըլլայ թէ իրեն ալ բան մը պատահի: Արեւը ծագեցաւ՝ մէյ մ'ալ Սողոմայ ու Գոմորայ վրայ ծծումք ու հուր տեղաց, ինչ գտաւ՝ այրեց, լափեց, մոխիր դարձուց: Իսկ Ղովտայ կինն ետեւ դառնալուն՝ ադի արձան եղաւ:

Հ. Աբրահամ խոստացուած որդին ունեցաւ:

Պ. Աստուած խոստացած էր Աբրահամու՝ որ զինքը մեծ ազգ պիտ'որ ընէ, եւ նոյն իսկ Փրկիչն իւր ցեղէն պիտ'որ ծնանի. բայց ինք Աբրահամ դեռ անորդի էր: Թէպէտ ուրիշ որդի մ'ունէր Իսմայէլ անուամբ իւր երկրորդ կնոջմէն, բայց Աստուած յայտնած էր անոր՝ թէ Իսմայէլը չէ, այլ ուրիշ զաւակ մը պիտ'որ ըլլայ իւր ժառանգը եւ անկէ պիտ'որ ծնանի Փրկիչը: Հրեշտակին խոստացած ատենէն ճիշդ

տարի մը ետքը որդի մ'ունեցաւ, որուն անունը
Իսահակ դրաւ :

Հ. Թլփատուծեան օրէնքը երբ արուեցաւ :

Պ. Այս Իսահակ ութօրեայ եղաւ, Աստուած
հրամայեց Աբրահամու որ զինք թլփատէ:
Այս թլփատուծիւնն Աստուած իւր
խոստմանը նշան դրաւ, եւ հրամայեց որ ամէն
արու ութօրեայ թլփատուի:

Հ. Աստուած ինչպէս փորձեց զԱբրահամ :

Պ. Աստուած զԱբրահամ պայպէս փոր-
ձեց: Հազիւ թէ Իսահակ մեծցաւ, Աստուած
գիշեր մը Աբրահամու երեւցաւ ու ըսաւ. Ա՛ռ
մէկհատիկ սիրելի զաւակդ Իսահակն եւ իմ ցու-
ցընելու լեռանս վրայ ինծի զո՛ճ ըրէ: Աբրահամ
շուտ մը հնազանդեցաւ. գիշերանց ելաւ փայտ
ջարդեց, էշը համետեց, եւ երկու ծառայով՝
Իսահակն ալ հետն առած՝ ճամբայ ելաւ: Ե-
րեք օր ճամբայ ընելէն ետեւ, երբ որ լեռն
հասան, ծառաները հոն թողուց, զո՛հի փայտն
Իսահակայ կոնակը տուաւ, իսկ սուրն ու հուրը
ինքն առած՝ սկսան լեռն ելլել: Ճամբան Իսա-
հակ հօրը հարցուց. Հայր, ահա հուր ու փայտ,
իսկ զո՛հին ոչխարն ո՞ւր է: Հայրը պատասխանեց՝
Թէ Աստուած կը հոգայ, որդեակ: Այսպէս
ճամբանին յառաջ տարին:

Հ. Աբրահամ Աստուծոյ հրամանն ինչպէս կա-
տարեց:

Պ. Աբրահամ Աստուծոյ հրամանն այս-

պէս կատարեց: Երբ Աբրահամ եւ Իսահակ լեռան գլուխն հասան, Աբրահամ սեղան շինեց, փայտերը վրան դիզեց, որդին ալ կապած վրան հանեց: Չեռքի սուրը վերցուց որ զարնէ, մէյ մ'ալ յանկարծ հրեշտակ մը զինքը կանչեց ու ըսաւ. Տղուն մի դպչիր. հիմակ իմացայ որ Աստուծմէ կը վախնաս. որովհետեւ իրեն համար քու մէկհատիկ զաւկիդ չինայեցիր: Աբրահամ աչքը վերցուց տեսաւ որ ծառի վրայ խոյ մը եղջիւրներէն կախուեր կեցեր է, գնաց առաւ եւ որդւոյն տեղ Աստուծոյ զոհ ըրաւ: Աստուած Աբրահամու այս մեծ հնազանդութեանն համար՝ իրեն երկինքի աստղներուն ու ծովու աւազներուն չափ անթիւ անհամար զաւակ խոստացաւ:

Հ. Սառա ո՞ր եւ քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Սառա քանանացոց քերթոն քաղաքը մեռաւ 127 տարւան: Աբրահամ վրան սուգ բռնեց, եւ Մամբրէի դիմացը կրկին այրը գնելով՝ Սառային մարմինը մէջը թաղեց:

Հ Ա Տ Ո Ի Ա Ժ Բ .

Իսահակ:

Հ. Իսահակ երբ եւ ինչպէս կարգուեցաւ:

Պ. Սառայի մեռնելէն երեք տարի ետքը՝ Աբրահամ զեղիազար ծառան Միջագետք իւր ազգականացը խաւրեց, որ անկէ Իսահակ որ-

դւոյն աղջիկ մը գտնէ բերէ: Եղիազար՝ տիրոջն ուղտերէն տասը հատն ազնիւ ու պատուական բաներով բեռնաւորած՝ Միջագետք գնաց, եւ Աստուծոյ աղաչեց, որ առաջին աղջիկն որ իրեն եւ իւր ուղտերուն ջուր խմցընէ, անիկայ ըլլայ Իսահակայ կինը: Նոյն միջոցին Ռեբեկա՝ Բաթուելի աղջիկը նոյն նշանները կատարելով՝ Եղիազար առաւ զինք Իսահակայ տարաւ, որ անոր հետ կարգուեցաւ:

Հ. Իսահակ ինչ որդի ունեցաւ:

Պ. Իսահակ երկու երկուորեակ զաւակ ունեցաւ՝ Եսաւ ու Յակոբ: Անդրանիկն Եսաւ, որ մազոտ էր, մեծցաւ քաջ որսորդ եղաւ. իսկ Յակոբ հեզ բնութիւն ունէր: Իսահակ զԵսաւ կը սիրէր, (որովհետեւ իւր որսովը զինքը կը կերակրէր,) իսկ Ռեբեկա՝ զՅակոբ:

Հ. Եսաւ անդրանկութիւնն ի՞նչպէս կորսնցուց:

Պ. Եսաւ անդրանկութիւնն պսպէս կորսընցուց: Օր մը որ Յակոբ ոսպէ թան եփած էր, Եսաւ սաստիկ անօթեցած՝ որսէն եկաւ, եւ իրմէ խնդրեց ոսպնաթանը: Յակոբ ըսաւ թէ կեր՝ եթէ անդրանկութեանդ իրաւունքն ինձի կու տաս: Եսաւ երգմամբ անդրանկութեան իրաւունքէն հրաժարեցաւ, եւ նստաւ ոսպնաթանը կերաւ:

Հ. Յակոբ Եսաւայ տեղ՝ հօրն օրհնութիւնն առնլու ի՞նչ կերպ բանեցուց:

Պ. Յակոբ Եսաւայ տեղ հօրն օրհնու-

Թիւնն առնլու համար մօրը խրատովն այս կերպը բանեցուց: Իսահակ երբ որ ծերացաւ ու ալ աչուրները չէին տեսներ, ուզեց իւր անդրանիկ որդին Եսաւն օրհնել, ուստի զինքը կանչեց եւ ըսաւ. Գնա՛ որս մը գտիր եւ ուզածիս պէս եփէ, որ չմեռած ուտեմ եւ զքեզ օրհնեմ: Ռեբեկա աս լսելով՝ Յակոբայ ըսաւ որ երթայ երկու ուլ բերէ: Ես, ըսաւ, հօրդ սիրած կերակուրը կ'եփեմ՝ ձեռքդ կու տամ, որ իրեն տանիս, որպէս զի զքեզ օրհնէ: Յակոբ գնաց ըսածը կատարեց: Ռեբեկա կերակուրն եփեց, Եսաւայ զգեստները Յակոբայ հագուց, ձեռուրներն ու վիզը ուլերուն մորթովը ծածկեց, եփած կերակուրը ձեռքը՝ հօրը խաւրեց:

Հ. Իսահակ զՅակոբ ինչպէս օրհնեց:

Պ. Իսահակ հարցուց Յակոբայ թէ ո՛վ է: Յակոբ ըսաւ. Քու անդրանիկ զաւակդ եմ. եւ որսէս կեր ու զիս օրհնէ: Հայրը՝ կերակուրն այսպէս շուտ պատրաստելէն ու ձայնէն տարակուսելով՝ մօտ կանչեց շօշափեց եւ ըսաւ. Չայնդ Յակոբայ ձայնն է, բայց ձեռուրներդ Եսաւայ են: Ետքը բերածն առաւ կերաւ, ու զինքն օրհնեց՝ որ եղբօրը վրայ տիրէ եւ ամէն ազգերը զինքն օրհնեն:

Հ. Եսաւ հօրն օրհնութենէն բոլորովին զրկուեցաւ:

Պ. Եսաւ հօրն օրհնութենէն բոլորովին

չգրկուեցաւ: Հազիւ թէ Յակոբ դուրս ելած էր, անդիէն Եսաւ ալ իւր պատրաստած կերակրովը ներս մտաւ: Իսահակ երբ անոր ո՛վ ըլլալն իմացաւ, շատ զարմացաւ. բայց Յակոբայ տուած օրհնութիւնն ետ չառաւ: Եսաւ ասոր վրայ այլայլած՝ հօրն աղաչեց որ զինքն ալ օրհնէ. եւ այնչափ ըրաւ, որ հօրը սիրտը շարժելով՝ իրեն ալ մէկ քանի օրհնութեան խօսքեր ըսաւ:

Հ. Եսաւ անդրանկութեան օրհնութենէն զրկուելուն համար ի՞նչ ըրաւ Յակոբայ:

Պ. Եսաւ անդրանկութեան օրհնութենէն զրկուելուն համար՝ եղբօրն ռիս պահեց. միտքը դրաւ որ հօրը մեռնելէն ետեւ զինքն սպաննէ:

Հ. Ռեբեկա Եսաւայ միտքն որ իմացաւ՝ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Ռեբեկա Եսաւայ միտքն որ իմացաւ՝ շատ տրտմեցաւ, եւ տեսնելով որ ալ Յակոբայ կեանքն ապահով չէ, զինքն առաւ Խառան՝ իւր եղբօրը Լաբանայ խաւրեց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Գ .

Թակոռ:

Հ. Յակոբ Խառան գացած ատեն ճամբան իրեն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Յակոբ Խառան գացած ատեն ճամբան գիշերը վրայ հասնելով՝ հարկ եղաւ որ բաց դաշտի վրայ անցընէ. ուստի քար մ'առաւ

գլխուն տակը դրաւ պառկեցաւ: Քնոյն մէջ սանդուղ մը տեսաւ, որուն ծայրը մինչեւ երկինք կը հասնէր, ու վրայէն հրեշտակները կ'ելլէին ու կ'իջնային. եւ Աստուած սանդղին գլուխը կեցած՝ իւր խոստումները կը նորոգէր: Յակոբ ասկէ սիրտ առած արթնցաւ, եւ Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալէն ետեւ՝ ճամբան յառաջ տարաւ:

Հ. Յակոբ Լաբանայ քով ինչ ընդունելութիւն գտաւ:

Պ. Յակոբ Լաբանայ քով շատ աղէկ ընդունելութիւն գտաւ, եւ շատ տարի անոր քով մնաց, անոր երկու աղջկանցը՝ Լիայի ու Ռաբելի հետ կարգուեցաւ, երկուքին համար ալ եօթնական տարի Լաբանայ ծառայելով: Վերջը երբ որ ուզեց անկէ բաժնուիլ, Լաբան զինքը թողուլ չուզեց, եւ անոր խնդրելովն ոչխարին խայտախարիւր (սեւ ու ճերմակ կէտերովը) եւ այծին ճերմակը խոստացաւ վարձք տալ: Յակոբ այս պայմանով կեցաւ, ու վեց տարի մ'ալ ծառայեց, եւ ինքն ալ ոչխարի ու այծի, եւ խել մը ծառաներու ու աղախիններու տէր եղաւ:

Հ. Լաբանայ նախանձելուն պատճառաւ Յակոբ ինչ ըրաւ:

Պ. Լաբան Յակոբայ հարստանալը տեսնելով՝ սկսաւ վրան նախանձիլ ու ծուռ աչքով նայիլ: Աստուած հրամայեց Յակոբայ՝ որ

ելէ իւր հայրենիքը դառնայ: Յակոբ շուտ մը կանայքն ու որդիքն ուղտ հեծցուց եւ բոլոր հարստութեամբը ճամբայ ելաւ: Ճամբան Աստուծոյ օգնութեամբն ամէն վտանգներէն անփնաս պահուեցաւ:

Հ. Յակոբ ինչո՞ւ Իսրայէլ կոչուեցաւ:

Պ. Յակոբ՝ այս պատճառաւ Իսրայէլ կոչուեցաւ: Լաբանէն բաժնուած՝ հայրենիքը դարձած ատեն, երբ լսեց որ իւր Եսաւ եղբայրը բազմութեամբ դիմացը կու գայ՝ շատ վախցաւ, եւ Աստուծոյ աղաչեց որ զինքն անոր ձեռքէն ազատէ: Նոյն գիշերն իրեն հրեշտակ մ'երեւցաւ, որուն հետ մինչեւ առաւօտ կռուեցաւ ու յաղթեց. եւ չթողուց մինչեւ որ հրեշտակը զինքը չօրհնեց: Հրեշտակն անոր անունը փոխեց Իսրայէլ դրաւ, որ Աստուծոյ դիմակալ ըսել է: — Իւր սերունդն իրեն անուամբն Իսրայէլացիք կոչուեցան:

Հ. Յակոբ եւ Եսաւ ինչպէս հաշտուեցան:

Պ. Առտուն Յակոբ ճամբայ ելած՝ տեսաւ որ Եսաւ 400 հոգևով դէպ իրեն կու գայ. շուտ մ'ընծաներով դէմն ելաւ, եւ եօթն անգամ երկրպագութիւն ըրաւ: Մօտեցաւ Եսաւ ալ, Յակոբայ վիզն ընկաւ. երկու եղբարք պագտուեցան, լացին ու հաշտուեցան. եւ սիրով իրարմէ բաժնուեցան:

Հ. Անկէ ետքը Յակոբ ո՞ւր գնաց, եւ ինչ պատահեցաւ:

Պ. Անկէ ետքն երբ Յակոբ Մամբրէ կ'երթար իւր հայրը տեսնելու, ճամբան (Բեթղէհէմի մօտ) իւր մայրը Ռաքէլ մեռաւ եւ հոն թաղուեցաւ: Մամբրէ հասնելէն քիչ ետքը Իսահակ հայրն ալ մեռաւ 180 տարւան: Եսաւ ալ հօրը մահը լսելով՝ հոն եկաւ, եւ երկու եղբարք իրենց հայրը մեծ տրտմութեամբ թաղեցին:

Հ. Յակոբ քանի՞ որդի ունէր, եւ անուննին ի՞նչ է:

Պ. Յակոբ տասուերկու որդի ունէր, որոնց անուններն են՝ Ռուբէն, Շմաւոն, Ղեւի, Յուդա, Իսաքար, Զաբուղոն, Գան, Նեփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Յովսէփ, Բենիամին:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Գ .

Յովսէփ:

Հ. Յովսէփ եղբարցն ինչո՞ւ ատելի եղաւ:

Պ. Յովսէփ եղբարցն անոր համար ատելի եղաւ, վասն զի 1. Յակոբ իրենց հայրը զինքը շատ կը սիրէր՝ ծերութեան որդին ըլլալուն համար, ուստի եւ անոր առանձին ծաղկեայ պատմութեան շինած էր: 2. Իրենց ատելութիւնն ու նախանձն աւելի եւս մեծցաւ, երբ որ Յովսէփ տեսած երկու երազը տղայական միամտութեամբ անոնց պատմեց:

Հ. Յովսէփայ երազներն որո՞նք էին:

Պ. Յովսէփայ երազներուն առաջինն աս

էր. Տեսայ որ, ըսաւ, ամէնքս մէկտեղ դաշտ
գացեր որայ կը կապէինք. մէյ մ'ալ իմ կապած
որաս ելաւ տնկուեցաւ, ու ձեր կապածներն ի-
մինիս դարձան երկրպագութիւն ըրին: Երկրորդ
երազն ալ աս էր. Տեսայ որ, ըսաւ, արեւը, լու-
սինն ու տասնումէկ աստղ ինծի երկրպագու-
թիւն կ'ընէին: Երբ որ այս պատմած երազները
լսեցին եղբարքն, սաստիկ նեղացան ու մտքերնին
դրին որ զինքը մեռցընեն:

Հ. Յովսէփայ եղբարքն իրենց ատելութիւնն
ինչպէս ցուցուցին:

Պ. Յովսէփայ եղբարքն իրենց ատելու-
թիւնն այսպէս ցուցուցին: Օր մը որ Սիւքեմ
գացած էին՝ ոչխարներ արածելու, Յակոբ զՅով-
սէփ խրկեց որ զիրենք տեսնէ: Ասոնք անոր
գալը հեռուանց տեսնելով, սկսան իրենց մէջ
ըսել. Ահա երազատեսը կու գայ, եկէք զինքը
բռնենք սպաննենք, որ տեսած երազներուն ինչ
բանի ծառայելը հասկընայ: Ռուբէն իրենց մեծ
եղբայրը՝ այն զարհուրելի խորհուրդին չհաւա-
նեցաւ, զՅովսէփ անոնց ձեռքէն ազատելու եւ
հօրը տանելու համար՝ խորհուրդ տուաւ որ հոն
գբի մը մէջ իջեցընեն: Ուստի անմիջապէս ծաղ-
կեայ պատմուճանը քաշեցին վըայէն մէկդի ա-
ռին, զինքը տարին գբին մէջ իջուցին:

Հ. Յովսէփ ինչպէս ծախուեցաւ:

Պ. Պուրը նետուելէն ետքը, իւր եղբարքը

երբ տեսան որ Իսմայելացի վաճառականներ Եգիպտոս կ'երթան, մէջերնէն Յուդա ելաւ ըսաւ. Ի՞նչ օգուտ մեզի մեր եղբօրը մահը, լաւագոյն է որ զինքը ծախենք: Այս բանիս մեկալնոնք հաւանելով՝ զՅովսէփ գբէն հանեցին եւ այն վաճառականներուն քսան դահեկանի ծախեցին: Ետքը Յովսէփայ ծաղկեայ պատմուճանն այծի արեան մէջ թաթխած իրենց հօրը խրկեցին, ըսելով թէ՛ Այս զգեստը գտանք, նայէ տղուդ պատմուճանն է: Յակոր տեսածին պէս՝ ճանչցաւ. Չար գաղան զՅովսէփս պատուեր է ըսելով սկըսաւ լալ ու ողբալ, եւ ամենեւին չէր ուզեր մխիթարուիլ:

Հ. Վաճառականներն զՅովսէփ Ի՞նչ ըրին:

Պ. Վաճառականներն զՅովսէփ Եգիպտոս տարին ու Փարաւոնի դահճապետին ծախեցին, որ Պետափրէս կ'ըսուէր: Յովսէփ իւր տիրոջը շատ սիրելի եղաւ, բայց անոր անամօթ կինը վրան յանցանք ձգելով, բանտ դրուեցաւ:

Հ. Բանտին մէջ Յովսէփայ Ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Բանտին մէջ Յովսէփայ աս պատահեցաւ: Թագաւորին տակառապետն ալ մատակարարն ալ նոյն բանտը դրուած էին: Անգամ մը երկուքն ալ գիշերը երազ տեսան, ու Յովսէփ երկուքին ալ մեկնութիւնը տուաւ: Մատակարարին ըսաւ՝ թէ երեք օրէն թագաւորը զբեղկախել պիտ'որ տայ. եւ տակառապետին՝ թէ

Փարաւոն երեք օրէն զքեզ առջի պաշտօնիդ պիտ'որ հասցընէ. միանգամայն աղաչեց անոր որ իրեն համար Փարաւոնին բարեխօս ըլլայ, որ զինքը բանտէն ազատէ: Յովսէփայ ըսածներն ելան. բայց տակառապետն զՅովսէփի մոռցաւ:

Հ. Յովսէփ բանտէն ինչպէս ելաւ:

Պ. Յովսէփ բանտէն այս կերպով ելաւ: Երկու տարի ետքը Փարաւոն ալ երազ տեսաւ. այսինքն. գետէն եօթը գէր երինջ ելեր կ'արածուէին. ետքը ուրիշ եօթը երինջ ելան առջինները կլլեցին: Ասոր վրայ արթընցաւ, եւ նորէն քնանալով՝ ուրիշ երազ մ'ալ տեսաւ. եօթը լեցուն հասկով ցորենի տունկ մը տեսաւ. ետքը եօթը պարապ ու խորշակահար ցորենի հասկ ելան, առջի եօթը լեցուն հասկերը կլլեցին: Այս երազներէն Փարաւոն սաստիկ խռովելով՝ առտու ըլլալուն պէս Եգիպտոսի երազահաններն ու գիտուններն առջեւը բերել տուաւ. բայց երազները մեկնող չեղաւ: Նոյն ժամանակը տակառապետն զՅովսէփ յիշեց եւ սկսաւ զինքը Փարաւոնին առջեւը խիստ գովել որ քաջ երազահան է: Շուտ մը զՅովսէփ՝ Փարաւոնին հրամանաւր՝ բանտէն հանեցին ու թագաւորին առջեւը տարին:

Հ. Յովսէփ Փարաւոնի երազներն ինչպէս մեկնեց:

Պ. Յովսէփ Փարաւոնի երազներն այսպէս մեկնեց: Եօթը գէր երինջներն ու եօթը պա-

րարտ հասկերն, ըսաւ, առատութեան եօթը տարի, իսկ նիհարները՝ սովի եօթը տարի կը նշանակեն: Ուստի պէտք է, ըսաւ, որ հիմակուրնէ իմաստուն ու խելացի մէկը գտնես, որ անմիջապէս գալու սովի տարիներուն համար առատ ցորեն պատրաստէ:

Հ. Փարաւոն ի՞նչ հատուցում՞ ըրաւ Յովսեփայ:

Պ. Փարաւոն Յովսեփայ ըսածներուն հաւնելով՝ հանեց իւր մատնին Յովսեփայ մատն անցուց. անոր փառաւոր զգեստներ հագցընել տուաւ, վիզը ոսկի մանեակ դրաւ, եւ զինքը բոլոր Եգիպտոսի կառավար ըրաւ:

Հ. Յովսեփ իւր պաշտօնն ի՞նչպէս կատարեց:

Պ. Յովսեփ իւր պաշտօնը շատ աղէկ կատարեց: Վասն զի առատութեան եօթը տարիները հասնելով, ցորենի համբարանոցները լեցընել ու պահել տուաւ: Ետքը ատենին՝ սովի տարիներն ալ որ սկսան, Յովսեփ բացաւ համբարանոցները, եւ բոլոր երկրին հաց հասուց. այնպէս որ դրացի երկիրներէն ամէն մարդ ցորենի համար Եգիպտոս կը վազէր:

Հ. Յովսեփայ եղբարքն ինչու Եգիպտոս եկան:

Պ. Յովսեփայ եղբարքն Եգիպտոս եկան որ ցորեն գնեն, վասն զի Քանանացուց երկիրն ալ սովը սաստկանալով՝ Յակոբ իրենց հայրը զիրենք հոն խաւրեց:

Հ. Յովսեփ իւր եղբարցն ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յովսէփ եղբայրները տեսնելուն պէս՝ զանոնք ճանչցաւ, բայց հետերնին խստութեամբ վարուեցաւ: Եւ երբ որ իմացաւ թէ Բենիամին (իրենց միւս եղբայրը) հօրը քովն է, ցորենը ձեռքերնին տալով խրկեց, որ երթան իրենց միւս եղբայրն ալ բերեն. բայց մինչեւ իրենց դառնալը զՇմաւոն իւր քովը պահեց:

Հ. Յակոբ ինչպէս թողուց որ Բենիամին ալ եղբարցը հետ երթայ:

Լ. Յովսէփայ եղբարքն երբ որ եկան, եղածները իրենց հօրը պատմեցին, Յակոբ զԲենիամին մէկտեղ տանելու երկայն ատեն դէմ դրաւ. բայց երբ որ ցորենը հատաւ, եւ երկրորդ անգամ հարկ եղաւ Եգիպտոս երթալ ցորեն գնելու, այն ատեն շատ դժուարութեամբ հաւանեցաւ: Այսպէս՝ Յակոբայ որդիքն զԲենիամին ալ մէկտեղ առած՝ Եգիպտոս եկան:

Զ. Յովսէփ իւր եղբարքն երկրորդ անգամուն ինչպէս ընդունեցաւ:

Պ. Յովսէփ իւր եղբարքն երկրորդ անգամուն շատ սիրով ընդունեցաւ. մանաւանդ զԲենիամին տեսնելուն չափէ դուրս ուրախացաւ, եւ իրենց հօրն առողջութիւնն ալ հարցուց: Իրենց հետ սեղանի նստաւ. եւ ետքը անոնց քուրձերը (ցորենի տոպրակները) լեցընել տալով զիրենք ճամբայ դրաւ: Բայց ծածուկ Բենիամինի քուրձին մէջ իւր արծաթէ գաւաթը դնել տուաւ:

Հ. Յովսեփայ եղբարց ճամբան ինչ պատահեցաւ :

Պ. Յովսեփայ եղբարքն հազիւ թէ քիչ մը հեռացած էին, մէյ մ'ալ Յովսէփ անոնց ետեւէն մարդ խաւրեց ու զիրենք յանդիմանեց թէ իւր արծաթէ գաւաթը գողցեր են. եւ փնտռելով՝ գաւաթը Բենիամինի քուրձին մէջ գտան: Ուստի Բենիամին պէտք էր Յովսեփայ քով գերի մնալ: Ան ատեն Յուդա՝ լալով ոտքն ինկաւ եւ աղաչեց որ ինքն անոր տեղ մնայ, իսկ Բենիամին՝ եղբարցը հետ իւր հօրը դառնայ, վասն զի հայրը զինքը շատ կը սիրէ, ըսաւ, եւ դժուարաւ ալ թողուց:

Հ. Յովսէփ ինք զինքն եղբարցն ինչպէս յայտնեց:

Պ. Յովսէփ ինք զինքն եղբարցն այսպէս յայտնեց: Յովսէփ՝ երբ որ եղբարցը թէ իրենց հօրը ու թէ եղբօրը վրայ ցուցուցած սէրը տեսաւ, ալ չկրնալով դիմանալ՝ բոլոր ծառաները դուրս հանեց ու ինք զինքն յայտնեց ըսելով՝ Ես Յովսէփ ձեր եղբայրն եմ, գացէք հօրս ըսէք, որ շուտ մը ընտանիքն առնէ գայ, որ մնացած սովի տարիներուն մէջ զինքը կերակրեմ:

Հ. Յակոբ աս որ լսեց ինչ ըրաւ:

Պ. Յակոբ երբ որ իւր որդիքներէն լսեց թէ Յովսէփ որդին կենդանի է, ու բոլոր Եգիպտոսի վրայ կ'իշխէ, ի սկզբան չհաւատաց. բայց ետքէն զինքը տանելու համար խաւրուած կառ-

քերր տեսնելով՝ շատ ուրախացաւ, եւ ըսաւ թէ չմեռած կ'ուզեմ զինքը տեսնել: Բայց երթալէն յառաջ ուզեց Աստուծոյ կամփն իմանալ, աւնոր համար զո՞հ մատոյց: Աստուած տեսլեան մէջ անոր ըսաւ. Մի՛ վախնար, քու որդիքդ Եգիպտոս մեծ ազգ պիտ'որ ընեմ եւ ետքը անկէ պիտի հանեմ: Յակոբ ասոր համար իրեններն առաւ ճամբայ ելաւ:

Հ. Յովսէփ հօրը գալը լսեց նէ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յովսէփ հօրը գալը լսեցնէ, անմիջապէս կառք մտաւ, զինքը դիմաւորելու գնաց. իրար տեսնելուն պէս պագտուեցան եւ ուրախութենէն սկսան լալ: Աւերջէն զինքն առաւ Փարաւոնին տարաւ, որ շատ ուրախացաւ ու զինքը Գեսեմ բնակեցուց:

Հ. Յակոբ ի՞նչպէս ու քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Յակոբ երբոր մահուան դուռը հասաւ, զՅովսէփ իրեն կանչեց, անոր երկու որդիները՝ զՄանասէ ու զԵփրեմ օրհնեց եւ իւր որդւոցը կարգն անցուց: Նոյնպէս միւս որդիներն օրհնեց եւ Յուդային մարգարէացաւ, որ Փրկիչն իւր ցեղէն պիտի ծնանի: Ետքն իրենց ապսպրեց որ մեռնելէն ետեւ զինքը հօրը գերեզմանին մէջ թաղեն: Աս ըսելէն ետեւ 147 տարւան մեռաւ: Յովսէփ, հօրը բաղձանաց համաձայն՝ անոր մարմինն առաւ մեծ հանդիսութեամբ քանանացոց երկիրը թաղեց:

Հ. Յովսէփ երբ ու քանի՞ տարւան մեռաւ :

Պ. Յովսէփ հօրը մեռնելէն 50 տարի ետքը 110 տարւան մեռաւ : Մահուընէն յառաջ եղբարցն ապսպրեց որ քանանացւոց երկիրը դարձած ատեն՝ իւր ոսկրներն ալ մէկտեղ տանին. անոնք ալ խօսք տուին ու կատարեցին :

Գ Լ Ո Ւ Խ Պ.

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՈՑ ԵԳԻՊՏՈՍԵՆ ԵԼԼԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵԻ
ԱԻԵՏԵԼՑ ԵՐԿԻՐ ՄՏՆԵԼԸ

(1500 — 1460)

Ճ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Իսրայելացիք ու Մովսէս :

Հ. Յովսէփայ մեռնելէն ետեւ Իսրայելացւոց վեճակն ինչ եղաւ :

Պ. Յովսէփայ մեռնելէն ետեւ Եգիպտոս ուրիշ թագաւորներ գալով՝ որոնք զՅովսէփ չէին ճանչնար, եւ Իսրայելացւոց սաստիկ շատնալը տեսնելով՝ վախցան որ չըլլայ թէ ապրտամբին, անոր համար ալ կ'ուզէին զանոնք ամէն տեսակ բռնութիւններով տկարացընել : Բայց ասով ալ՝ երբ որ անոնք դարձեալ կը շատնային, Փարաւոն թագաւորը հրամայեց որ անոնց նորածին մանչ տղաքը ջուրը նետեն :

Հ. Աստուած Իսրայելացիներն աս խեղճութենէն ազատելու համար ինչ րուա :

Պ. Աստուած Իսրայելացիներն այս խեղճութենէն ազատելու համար զՄովսէս իրենց ազատիչ խրկեց: Ասոր մայրը երբ որ զինքը ծնաւ, երեք ամիս պահելէն ետեւ՝ կարածիւթով ծեփած կողովի մը մէջ դրաւ ու տարաւ Նեղոս գետը ձգեց: Ըստ պատահման թագաւորին աղջիկը կողովը տեսաւ ու մէջի տղուն վրայ մեծ գութ ունեցաւ եւ տղան մօրը յանձնեց, որ զանիկայ սնուցանէ: Երբ որ Մովսէս քիչ մը մեծցաւ, թագաւորին աղջիկը զինքն որդեգիր առաւ, եւ անոր ամէն տեսակ գիտութիւն սորվեցընել տուաւ:

Հ. Մովսէս թագաւորական պալատն որչափ ատեն եւ ինչպէս կեցաւ:

Պ. Մովսէս թագաւորական պալատը մնաց մինչեւ որ 40 տարւան եղաւ: Ինք այն կուսակալտ մարդկան մէջ աստուածապաշտ մնաց. իւր եղբարց քաշածներուն վրայ շատ կը ցաւէր եւ զիրենք կը մխիթարէր ու կը քաջալերէր:

Հ. Մովսէս ինչո՞ւ Եգիպտոսէն փախաւ:

Պ. Անգամ մը տեսնելով որ Եգիպտացւոյն մէկը՝ Իսրայելացի մ'անխնայ կը ծեծէ, ինք զինքը չկրնալով բռնել զարկաւ սպաննեց Եգիպտացին: Մովսէսի այս գործը շուտ մը իմացուելով Մովսէս Մագիանացոց երկիրը փախաւ, եւ հոն Յոթոր անուամբ քրմիմը ծառայութեան մտաւ: — 40 տարի անոր ոչխարներն արածեց եւ անոր դուստրն իրեն կին առաւ:

Հ. Մովսէս ժողովուրդն ազատելու պաշտօնն ինչպէս ընդունեցաւ:

Պ. Մովսէս անգամ մը ոչխարներն արածելու ատեն քորեք լեռան վրայ բռնկած մորենի մը տեսաւ, որ պրելով չէր հատներ: Ասոր վրայ զարմանալով ուզեց քովն երթալ նայիլ թէ ինչ է: Բայց բոցին մէջէն ձայն առաւ որ կ'ըսէր. Ես Աբրահամու, Իսահակայ ու Յակոբայ Աստուածն եմ. իմ ժողովուրդեանս՝ Եգիպտոսի մէջ քաշածները տեսայ, եւ հիմակ զքեզ Փարաւոնին պիտի խրկեմ, որ զիրենք անկէ հանես եւ կաթ ու մեղր բխող երկիրը տանիս: Մովսէս իւր տկարութիւնը ճանչնալով՝ աղաչեց Աստուծոյ որ ուրիշ մը խաւրէ: Բայց Աստուած ըսաւ, Ես հետք եմ, եւ Ահարոն եղբայրդ ալ քեզի ընկեր ըլլայ: Բաց ասկէ, ձեռքը կրած գաւազանով հրաշքներ գործելու զօրութիւն տուաւ: Այն ատեն Մովսէս յանձն առաւ:

Հ. Մովսէս եւ Ահարոն Փարաւոնին առջեւն որ ելան ինչ բրին:

Պ. Մովսէս եւ Ահարոն Փարաւոնին առջեւն ելան եւ Աստուծոյ կողմանէ իրեն ըսին, որ Իսրայելացիքը թող տայ, որ երթան անապատի մէջ իրենց Աստուծոյն զոհ մատուցանեն: Եւ երբ որ թագաւորը հպարտութեամբ խնդիրքը մերժեց, Աստուած սկսաւ ետեւէ ետեւ տասն հարուածներով բոլոր Եգիպտացիները պատժել. մինակ Գեսեմ՝ ուր Իսրայելացիք կը բնակէին, ազատ մնաց այն խիստ հարուածներէն:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Բ .

Եզդիպտոսի տասն հարուածները :

Հ. Եզդիպտացւոց կրած տասն հարուածներն որոնք են :

Պ. Եզդիպտացւոց կրած տասն հարուածներն ասոնք են. 1. բոլոր ջրերն արեան փոխուեցան. 2. բովանդակ երկիրը հորհորով լեցուեցաւ, 3. հունով ծածկուեցաւ ու 4. շանձանձով չարաչար նեղուեցաւ. 5. յանկարծ անասունները սատկեցան. 6. մարդկան եւ անասնոց վրայ խաղաարարներ (չիպան) ելան. 7. սաստիկ հարկոտեղաց, որով դաշտի վրայ եղած մարդիկն ու անասունները մեռան, անկերն ու ծառերը կոտորտեցան. 8. երկիրը հարախով ծածկուեցաւ. 9. երեք օր բոլոր երկրին վրայ սաստիկ խաար մը տիրեց, որ մարդիկ իրար չէին տեսներ, եւ վերջապէս 10. ամէն անդրանիկները մէկ գիշերուան մէջ մեռան :

Հ. Փարաւոն այս հարուածներուն վրայ զիջալ :

Պ. Փարաւոն այս հարուածները տեսնելով՝ իսկզբան կը խոստանար ժողովուրդը թող տալ. բայց հարուածները Մովսէսի աղօթքովն անցնելուն պէս, սիրտը կը խոստանար ու չէր թողուր : Սակայն երբ որ իւր ալ անդրանկին մահը տեսաւ, սաստիկ խռոված՝ անմիջապէս զՄովսէս եւ զԱհարոն կանչել տուաւ, ըսաւ, որ ելլեն երթան, իրենց ունեցածն ալ մէկտեղ առնեն : — Այս-

պէս Իսրայելացիք գիշերանց ճամբայ ելան 600 հազար հոգի, կանայք ու տղաք չհամբերով, Յովսեփայ ոսկրներն ալ հետերնին առին, ինչպէս որ անիկայ ապսպրած էր: (1490 ք. յ:)

Հ. Աստուած տամներորդ հարուածը չխաւրած Իսրայելացւոց ինչ պատուիրած էր:

Պ. Աստուած Իսրայելացւոց պատուիրած էր, որ տան գլուխ՝ անտարատ գառն մ'առնուն, նոյն օրն իրիկուան դէմ մորթեն ու խորվեն, բայց զգուշանան որ ամենեւին մէկ ոսկրը չկտորի կամ չվնասի. գառնուկին արիւնն ալ իրենց տան դրան վրայ քսեն, որ Եգիպտացիները մեռցընող հրեշտակը տեսնէ այն նշանն, եւ իրենց վնաս չընէ: Այս բանիս յիշատակին համար՝ Աստուած հրամայեց, որ ամէն տարի նոյն օրը տօն, Զարիկ կատարեն, գառն մը մորթեն ու տեն: Գարձեալ հրամայեց որ ամէն մարդ իւր անդրանիկ որդւոյն համար գառն մը, եւ կամ՝ եթէ աղքատ է, զոյգ մը տատրակ նուիրէ:

Հ Ա Տ Ա Ի Ա Ժ Պ .

Իսրայելացւոց Եգիպտոսէն ելլելն ու ճամբորդութիւնը:

Հ. Իսրայելացիք կարմիր ծովէն անցած ատեն Եգիպտացւոց ինչ պատահեցաւ:

Պ. Իսրայելացիք Աստուծոյ հրամանաւը ճամբանին դէպ ի կարմիր ծովին քովի անապատը յառաջ տարին: Աստուած ցորեկներն ամպէ

ժվնով ու գիշերները հրեղէն ամպով իրենց կ'առաջնորդէր: Երբ որ կարմիր ծովին եզերքը հասան, Փարաւոն զիրենք թող տալուն զղջալով՝ շուտ մը պատերազմական կառքերը պատրաստել տուաւ ու բոլոր ձիաւոր զօրքովն անոնց ետեւէն հասաւ: Բայց Մովսէս իւր գաւազանը կարմիր ծովուն վրայ երկրնցուցածին պէս, ջուրը երկու բաժնուեցաւ, եւ հով մ'ելլելով՝ ծովուն յատակը չորցուց, որով Իսրայելացիք առանց ստուրնին թրջելու մէջէն սկսան երթալ: Եգիպտացիք անոնց ետեւէն գացին, բայց երբ որ Իսրայելացիք անցան՝ Մովսէս դարձեալ գաւազանը դէպ ի ծով երկրնցուց, եւ մէկէն ջրերը քովէ քով եկան, ու Փարաւոն բոլոր իւր զօրքովը մէջը խեղդուեցաւ:

Հ. Իսրայելացիք կարմիր ծովէն անցնելէն ետեւ Աստուած զիրենք ինչպէս հոգաց:

Պ. Իսրայելացիք կարմիր ծովէն անցնելէն ետեւ, Աւետեաց երկիրն երթալու համար հարկադրեցան անապատներէ անցնիլ, որոնց մէջ ուտելիքի ու խմելիքի պակսութիւն ըլլալով՝ Աստուած հրաշալի եղանակաւ իրենց ջուր կու տար եւ երկնքէն համեղաճաշակ մանանայ տեղացուց: Այս մանանան, քանի որ Իսրայելացիք անապատներու մէջ էին, ամէն օր կ'իջնար, զորն որ արեւը չծագած պէտք էին ժողվել, որովհետեւ անկէ ետքը կը հալէր, նոյնպէս երկրորդ օրուան

համար չէին կրնար պահել, որովհետեւ կը նեխէր (կը հոտէր):

Հ. Իսրայելացիք Ամաղեկացւոց Բնչպէս յաղթեցին:

Պ. Իսրայելացիք Սին անապատն եղած ատեն՝ Ամաղեկացիք իրենց վրայ եկան, եւ շատ վնաս ալ ըրին: Մովսէս զՅեսու քանի մ'ընտիր մարդիկներով Ամաղեկացւոց դիմացը խրկեց: Ինքն ալ Ահարոնի ու Ովրի հետ բլուր մ'ելաւ. հոն ձեռուըներն երկինք վերցուցած Աստուծոյ աղօթելու ժամանակ, Իսրայելացիք կը յաղթէին. իսկ վար իջեցուցած ատեն, Ամաղեկացիք: Աստեանելով Ահարոն ու Ովր անոր թեւերուն տակ մտան կեցան, մինչեւ որ Ամաղեկացիք բոլորովին ջարդուեցան:

Հ. Իսրայելացւոց՝ Սինայի անապատն Բնչ պատահեցաւ:

Պ. Իսրայելացիք Եգիպտոսէն ելելէն երեք ամիս ետքը՝ Սինայի անապատն եկան, եւ մէկ տարւան չափ Սինա լեռան դիմացը բանակեցան, եւ Աստուած նոյն լեռան վրայէն ամպերու մէջէն իրենց դասն պահուելու համար տուաւ: Ետքէն զՄովսէս՝ լեռան վրայ իրեն կանչելով, 40 օրուան մէջ աստուածային պաշտամանց կարգն իրեն սորվեցուց, եւ տասնաբանեայ պատուիրաններն երկու քարեղէն տախտակի վրայ գրած տուաւ:

Հ. Իսրայելացիք Ինչու հորթ պաշտեցին:

Պ. Իսրայելացիք երբ տեսան որ Մովսէս լեռնէն չ'իջնար, Ահարոնի աղաչեցին որ աստուած մը շինէ, որ իրենց առաջնորդէ: Ահարոն անոնց կամացը զիջաւ, իրենց ոսկեղէն զարդերը բերել տուաւ, եւ ոսկիէ հորթ մը ձուլեց, զորն որ սկսան պաշտել: Մովսէս երկու քարեղէն տախտակները ձեռքը լեռնէն իջած ատեն՝ երբ որ հորթը տեսաւ՝ բարկութեամբ ձեռքի քարերը գետինը զարկաւ խորտակեց: ԶԱհարոն յանդիմանելէն ետեւ, Ղեւեպ ցեղը ժողովեց քովը, եւ Աստուծոյ կողմանէ անոնց հրամայեց, որ հորթ պաշտողները սրէ անցընեն. այսպէս նոյն օրը Յիսազար հոգևոյ չափ մեռուցին. իսկ հորթը փրշրեց եւ ջրի մէջ խառնելով ժողովրդեան խմցուց:

Հ. Մովսէս զԱստուած ինչպէս հաշտեցուց:

Պ. Մովսէս նորէն լեռն ելաւ եւ հոն 40 օր կեցաւ, զԱստուած ժողովրդեան հետ հաշտեցուց, ու երկու ուրիշ քարեղէն տախտակ առաւ: Այն տեղը զԱստուած տեսնելով, երեսներն այնպէս փառաւորուած էին, որ ոչ ոք երեսը կրնար նայիլ, անոր համար ալ միշտ երեսը քողով կը ծածկէր:

Հ. Աստուած Իսրայելացւոց տրտունջն ինչպէս պատժեց:

Պ. Իսրայելացիք Սինայի անապատէն դէպ ի փառանու անապատը ճամբայ ելան: Երէք օր քալելով յոգնեցան, եւ Աստուծոյ դէմ տրտըն-

ջեցին: Աստուած հուր բորբոքելով՝ բանակին մէկ մասն այրեց: Այս պատժէն չխրատուելով՝ ժողովուրդը կը տրտնջէր ու միս կ'ուզէր: Աստուած իրենց բաղձանքը կատարեց. անհամար բազմութեամբ լորամարգի խաւրեց, զորոնք ապրիտեցին ու կերան. բայց միսը դեռ բերաննին էր, երբ Աստուծոյ պատիժն իրենց վրայ հասաւ, եւ հազարաւոր մարդիկ մեռան:

Հ. Մովսէս քանանացւոց երկիրը լրտեսել տալուն պատճառաւ ինչ պատահեցաւ:

Պ. Երբ որ Ասերովթէն Փառանու անապատն հասան, Մովսէս Աստուծոյ հրամանաւը տասու երկու ցեղին մէջէն մէյ մէկ հոգի ընտրելով, քանանացւոց երկիրը լրտեսելու խրկեց, որոնց մէջն էին Քաղեբ եւ Յեսու: Լրտեսները 40 օրէն դարձան, եւ նոյն երկրին վրայ շատ շատ չափազանց բաներ պատմելով՝ ժողովուրդը վախցուցին, որով ապստամբեցան եւ կ'ուզէին ուրիշ առաջնորդ մ'ընտրելով Եգիպտոս դառնալ:

Հ. Իսրայելացիք Եգիպտոս դառնալ ուզելնուն համար Աստուած իրենց ինչ պատիժ տուաւ:

Պ. Աստուած իրենց բարկանալով կ'ուզէր զիրենք ջնջել, բայց Մովսէսի աղաչանացը համար ներեց, միայն թէ պատիժ տուաւ որ անոնց ճամբորդութիւնը 40 տարի տեւէ, եւ 20 տարւընէ վեր եղողներն Աւետեաց երկիր չկարենան մտնել, Յեսուն ու Քաղեբը դուրս հանելով,

որոնք յԱստուած վստահացած՝ ժողովուրդը յառաջ երթալու կը յորդորէին:

Հ. Աստուած անապատին մէջ Իսրայելացւոց հնչպէս ջուր տուաւ:

Պ. Իսրայելացիք 40 տարի թափառելէն ետեւ, վերջի տարին Սին անապատը կադէս եկան բանակեցան: Հոս ժողովուրդը՝ ջրոյ պակասութեան համար Մովսեսի ու Ահարոնի դէմ տրտնջեց: Անոնք Աստուծոյ դիմեցին, եւ անոր հրամայելովն՝ ապառաժ քարէն ջուր բխեցուցին: Բայց իրենք ալ երկմտելնուն համար՝ Աւետեաց երկիրը չմտնելու պատիժն ընդունեցան:

Հ. Այս ատեններն այլազգիներուն կողմանէ Իսրայելացւոց ինչէր պատահեցան:

Պ. Այս ատեններն Եդոմի թագաւորը՝ թող չտուաւ Իսրայելացւոց որ իւր երկրէն անցնին, ու զօրքով անոնց վրայ եկաւ. Իսրայելացիք Հովր լեռը փախան: Հոն Ահարոն 123 տարւան մեռաւ: Նոյնպէս Արագադ՝ Քանանացւոց թագաւորն՝ Իսրայելացւոց իւր երկիրները մօտենալը տեսնելով, զօրքով վրանին եկաւ, բայց Իսրայելացիք անոնց յաղթեցին: Իսրայելացիք կարմիր ծովուն մօտերը գառնալով, ճամբու աշխատութենէն յոգնած՝ սկսան Մովսեսի եւ Աստուծոյ դէմ տրտնջել. Աստուած իրենց բարկանալով՝ վրանին թիւնաւոր օձեր խրկեց, որ իրենց խայթուածովը զժողովուրդը կը սպաննէին: Մովսէս

նորէն Աստուծոյ դիմեց, եւ Աստուծոյ հրամանաւաւը պղնձէ օձ մը ձուլեց ու կանգնեց, որուն նայողը կը բժշկուէր:

Հ. Իսրայելացիք ուրիշ ո՞ր թագաւորներուն յաղթեցին:

Պ. Իսրայելացիք Կարմիր ծովուն մօտերէն ետ դարձան, եւ Մովաբացւոց երկրին սահմանները հասան, եւ սկսան քանանացւոց երկրին կամաց կամաց տիրել: Նախ Ամովըհացւոց Սեհոն թագաւորին՝ ու Բասանու Ովգ թագաւորին պատերազմաւ յաղթեցին, իրենց երկրէն անցնելու թող չտալուն համար: Անկէ ետքը Մովաբացւոց երկրին կողմերը՝ երիքովի դիմացը բանակեցան:

Հ. Բաղակ թագաւորն Իսրայելացւոց յաղթելու համար Բաղաամէն ինչպէս խրատուեցաւ:

Պ. Բաղակ Մովաբացւոց թագաւորը Իսրայելացւոցմէ վախնալով՝ Բաղաամ մարգարէն կանչեց որ դայ Իսրայելացիներն անիծէ: Բաղաամ էջ հեծած ճամբայ ելաւ. բայց ճամբան նեղ այգիներու մէջ աներեւոյթ հրեշտակ մը դիմացն ելլելով՝ էջը կեցաւ, եւ երբ որ Բաղաամ՝ որ զհրեշտակը չէր տեսներ, իշուն չարաչար կը զարնէր, այն ատեն էջն իրեն հետ քանքատելով սկսաւ խօսիլ: Բաղաամու աչքը բացուելով տեսաւ զհրեշտակը, որ զինքն յանդիմանեց ու ըսաւ որ երթայ՝ բայց ինչ որ Աստուած իրեն ըսէ՝ ան խօսի: Այսպէս Բաղաամ իւր կա-

մացը դէմ ժողովուրդն օրհնելով՝ Բաղակ զինքը վուրնտեց: Բաղաամ երթալու ատեն, Բաղակաց խորհուրդ տուաւ՝ որ Իսրայելացւոց բանակին մօտ Բէլփեգովը չաստուածոյն պատուոյն տօն կատարէ, որով Իսրայելացիք կռապաշտութեան մէջ իյնան, իրենց Աստուածը բարկացրնեն, եւ իւր ձեռքը մատնուին: Իրօք ալ Բաղաամու այս անօրէն խորհուրդը յաջողեցաւ: Շատերն անառակութիւն ու կռապաշտութիւն սկսան ընել: Աստուծոյ բարկութիւնն ալ իրենց վրայ հասաւ, եւ հիւանդութեամբ ու սրով մեռնողներուն թիւը 24 հազարի հասաւ:

Գ Լ Ո Ւ Թ Ե .

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՈՑ ԱԵՏԵԱՑ ԵՐԿԻՐԸ ՄՏՆԵԼԷՆ ՄԻՆ՝
ՉԵՒ ՍԱՒՈՒՂԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐԵԼԸ

(1460 — 1092)

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա .

Յետոռ:

Հ. Երբ որ Իսրայելացիք Աւետեաց երկրին դիմացը հասան, Մովսէս իւր տեղը զով առաջնորդ դրաւ, եւ ինք ո՞ւր եւ քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Երբ որ Իսրայելացիք Աւետեաց երկրին դիմացը հասան, Մովսէս իւր տեղը զՅեսու Իսրայելացւոց առաջնորդ դրաւ, եւ զիրենք Աս-

տուժոյ հաւատարիմ մնալու յորդորելէն ետքը՝
Նաբաւ լեռն ելաւ, եւ անկէ բոլոր ժողովուրդն
օրհնելէն ու Աւետեաց երկիրը տեսնելէն ետքը,
120 տարւան մեռաւ: Հրեշտակներն անոր մար-
մինը մինչեւ այս օրս անձանօթ գերեզման մը
թաղեցին:

Հ. Յետու ինչպէս Իսրայելացիները Յորդանան
գետէն անցուց:

Պ. Յետու տապանակը ժողովրդեան առ-
ջեւէն տանել տուաւ. եւ քահանայք ոտուրնին
Յորդանան գետին մէջ դնելուն պէս՝ ջրերը
ճեղքուեցան ու ժողովուրդը մէջէն դիմացի
կողմն Աւետեաց երկիրն անցաւ:

Հ. Երեքով քաղաքն ինչպէս առնուեցաւ:

Պ. Երեքով քաղաքն այսպէս առնուեցաւ:
Յորդանանէն անցնելէն ետեւ Իսրայելացիք Երի-
քով հասան, Աստուծոյ հրամանաւն եօթն օր՝
տապանակը մէկտեղ՝ քաղքին բոլորտիքը դառ-
նալով՝ երբ եօթներորդ օրը եօթն անգամ փո-
ղերն հնչեցուցին, քաղքին ամուր պարիսպները՝
ժողովրդեան աղաղակէն ու փողերուն ձայնէն
կործանեցան եւ անով քաղաքն առնուեցաւ:

Հ. Յետու Ադոնիբեզեկ թագաւորին յարձակման
ինչպէս դէմ դրաւ:

Պ. Երբ որ Իսրայելացիք մէկիկ մէկիկ
քաղաքներն առնելու սկսան, Գաբաւոնացիք ա-
նոնց հետ բարեկամ եղած էին. բայց Ադոնիբե-

զեկ թագաւորն ուրիշ չորս թագաւորներու հետ միացած՝ Գարաւոնի քով եկաւ բանակեցաւ: Գարաւոնացիք Յեսուայ դիմեցին: Յեսուայ հինգ թագաւորներուն վրայ յարձակեցաւ. եւ Աստուած թշնամեաց վրայ քարէ կարկուտ տեղալով՝ անոնցմէ շատ մարդ մեռաւ:

Հ. Յեսուայս պատերազմին նշ կերպով վերջ տուաւ:

Պ. Յեսուայ տեսնելով որ օրը կարճ կուգայ, ու պիտի չկրնայ զթշնամին կատարեալ յաղթել, Աստուծոյ զօրութեամբն արեւուն ու լուսնին հրամայեց որ կենան. եւ այսպէս օրն երկրննալով՝ Յեսուայ կրցաւ զթշնամիները լման ջարդել: Անկէ ետքը Յեսուայ մնացած երկիրներուն ալ տիրեց, եւ բոլոր երկիրը 12 ցեղերու բաժնելէն ետքը, խոր ծերութեամբ վախճանեցաւ:

Ճ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Բ .

Գողոմիկի, Առուիդ, Դեքովրաս ու Բարսակ:

Հ. Յեսուայ մեռնելէն ետեւ Իսրայելացւոց առաջնորդն ո՞վ եղաւ:

Պ. Յեսուայ մեռնելէն ետեւ խել մը տարի ժողովրդեան մէջէն ծերագոյններն ու երեւելիներն առաջնորդութիւն կ'ընէին ու պատերազմ կը մղէին: Այս ատենները Քաղեբայ առաջնորդութեամբ Յուդայի ցեղը՝ Շամաւոնի ցե-

զին հետ միացած քանանացւոց ու Փերեզացւոց վրայ քալեց ու մեծ ջարդ տալով յաղթեց. իրենց Ադոնիբեզեկ թագաւորը բռնեց ձեռքի ու ոտքի մատուրներուն ծայրերը կտրեց: Ասկէ ետքն Իսրայելացիք հետզհետէ զանազան քաղաքներ կէս մ'առին, կէս մ'ալ հարկատու ըրին:

Հ. Իսրայելացիք ո՞րչափ ատեն առանկ կառավարուեցան:

Պ. Իսրայելացւոց յաջողութիւն էր՝ քանի որ իրենց նախնեաց կրօնին մէջ հաւատարիմ կը մնային. բայց երբ որ իրենք Աստուծոյ հեռացան, Աստուած ալ իրենցմէ հեռացաւ, եւ զիրենք Միջագետաց Քուսարսաթէմ թագաւորին ձեռքը մատնեց, մինչեւ որ ապաշխարեցին եւ առ Աստուած դարձան: Այն ատեն Գողոնիէլ՝ Յուդայի ցեղէն՝ անոր դէմ պատերազմի ելլելով՝ զինքը մեռցուց եւ զԻսրայէլ անոր ձեռքէն ազատեց: Գողոնիէլ 40 տարի դատաւորութիւն ընելէն ետեւ մեռաւ:

Հ. Գողոնիէլի ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Գողոնիէլի յաջորդեց Աւովդ, որ զԻսրայէլ Մովաբացւոց Եգղոմ թագաւորին ձեռքէն ազատեց, եւ 80 տարի դատաւորութիւն ըրաւ: Ասոր մեռնելէն ետեւ Փղշտացիք Իսրայելացւոց վրայ յարձակեցան. բայց Սամեգար՝ որ կտրիճ մարդ մըն էր՝ դիմացնին ելաւ եւ արօրի մաճով անոնցմէ 600 հոգի սպաննեց:

Հ. ԶԻՐԱՅԵԼԱԳԻՔ ՅԱՔԻՆ ԹԱԳԱԼՈՐԻՆ ձեռքէն
նվ աղատեց :

Պ. ԻՐԱՅԵԼԱԳԻՔ ԵՐՔ ՈՐ ԻՐԵՆՅ ԿՈՍԱԿԱԶ-
ՍՈՒԹԵԱՆ ՏՄԱՐ ՔԱՆԱՆՈՒ ՅԱՔԻՆ ԹԱԳԱԼՈՐ-
ՐԻՆ ՄԱՏՆՈՒԵԿԱՆ, ԵՆ ՂՂԶԼՈՎ ԱՍՏՈՒԾՊ ՂԻ-
ՄԵՑԻՆ, ԱՍՏՈՒԿԻ ԻՐԵՆՅ ԳԵՐՈՎՐԱ ԿԻՆ ՄԱՐ-
ԳԱՐԷՆ ԽԱԼՐԵՑ, ՈՐՆ ՈՐ ՂԲԱՐԱԿ՝ ՅԱՔԻՆ ԹԱ-
ԳԱԼՈՐԻՆ ՍԻՍԱՐԱ ՂՕՐԱՎԱՐԻՆ ՎՐԱՅ ԽԱԼՐԵՑ, ՈՐ
ԳՆԱԳ յԱՂԹԵՑ: ՍԻՍԱՐԱ ՎԻՍԽԶԵԼՈՒ ԱՏԵՆ ՎՐԱՆ
ՄՂ ՄՈՒԱԼ, ՈՒ ՏՈՆ ՔՆԱԳԱԾ ԱՏԵՆ, ՄԱՆ ՄԻ-
ԿԻՆՂ ՅԱՅԵԼ՝ ՎՐԱՆԻՆ ԳԻԳՈՎՆ ԱՆՈՐ ԳԼՈՒԽՂ ԳԵ-
ՄԻՆՂ ԳԱՄԵՑ ՈՒ ՍԱԿԱՆՆԵՑ. ԱՍՈՎ ԻՐԱՅԵԼԱԳԻՔ
ԳԵՐՈՒԹԵՆԷ ԱՂԱՏԵԿԱՆ: ԲԱՅԿ շԱՄ ՃԱՆԳԱԼ՝
ՆՈՐԷՆ ՄԵՂԱՆՃԵԼՈՎ ՄԱԳԻՒԱՆԱԳԼՈՅ ձեռքն ինկան:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Գ .

ԳԵՂԵՈՆ ԵՆ ԱՆՈՐ յԱԾՈՐՊԱՆԵՐՂ ՄԻՆՃԵՆ ՄԱՄԻՒՍՈՆ:

ԳԵՂԵՈՆ :

Հ. ԳԵՂԵՈՆ ԽՆՉԱԿԱ ԳԱՏԱԼՈՐ ԵՂԱԼ ԻՐԱՅԵԼ:

Պ. ԵՐՔ ՈՐ ԻՐԱՅԵԼԱԳԻՔ ՄԱԳԻՒԱՆԱԳՈՅՄԵ
ԿՐԱԾ ՆԵՂՈՒԹԻԼՆՆԵՐԷՆ ՂԳԱՍՏԱԳԱԾ՝ ԱՍՏՈՒԾՊ
ՂԻՄԵՑԻՆ, ԱՍՏՈՒԿԻ ԻՐԵՆՅ ՂԳԵՂԵՈՆ ԽԱԼՐԵՑ:

Հ. ԳԵՂԵՈՆ ՄԱԳԻՒԱՆԱԳԼՈՅ ԽՆՉԱԿԱ յԱՂԹԵՑ:

Պ. ԳԵՂԵՈՆ ՂՕՐԱԼՈՐ ԲԱՆԱԿ ՄՂ ԿԱՂՄԵՑ:
ԲԱՅԿ ԱՍՏՈՒԿԻ ԳԵՂԵՈՆԻ ՂՕՐՔՆ ԱՆՏԱՄԵՄԱՏ
ՔԻՃՈՒԼԵՑ, ՈՐԱԿԱ ՂԻ ԻՐԱՅԵԼԱԳԻՔ ՃՐՍԵՆ ԹԷ

Մենք մեր զօրութեամբն ազատեցանք. ուստի
Գեղէոնի հրամայեց որ զօրքը ջուր խմելու
տանի, եւ շան պէս լափողները հետն առնէ, որ
300 հոգի էին, եւ առանց զէնքի, մինակ մէկ
ձեռքերնին փող ու մէկալ ձեռքերնին պարապ
սափոր ըլլայ՝ մէջը վառած ջահով: Գեղէոն այս
ամէն բան կատարեց, ու կէս գիշերանց ամէնն
ալ փողերնին սկսան հնչեցընել, սափորները
գետինը զարնելով կոտրել ու կանչել «Մ—
Տեառն է— Գեղէոնի»: Ասով Մադիանացւոց վրայ
այնպիսի վախ մ'ինկաւ, որ շփոթելով սկսան
իրար կոտրել ու փախչել:

Արիւմէլէք ու Յեթթայի:

Հ. Ո՛վ է Աբիմէլէք եւ Բնչ ըրաւ:

Պ. Աբիմէլէք Գեղէոնի որդին էր, հօրը
մեռնելէն ետքն ինք զինք դատաւոր անուանեց:
Եւ դատաւորութեան մէջ ապահով ըլլալու
համար իւր 70 եղբարքն սպաննեց: Մինակ
Յովաթամ, անոնց ամէնէն պզտիկ եղբայրը,
պահուրտելով ազատեցաւ: Բայց Աբիմէլէք ալ
իւր պատիժը գտաւ. վասնզի քանի մը տարի
դատաւորութիւն ընելէն ետեւ, երբ որ Թեբէս
քաղաքը պաշարեց եւ ամուր բերդի մը կրակ
կու տար, վերէն կին մը վրան երկանաքարի
կտոր մը նետելով գլուխը ջախջախեց:

Հ. Աբիմէլէքէն ետքն ո՛վ եղաւ դատաւոր:

Պ. Աբիմեղէսէն ետքը Թովղա ու Յայիր դատաւորներն եկան: Ասոնց ատենը Իսրայելացիք Ամոնացւոց ու Փղշտացւոց ձեռքը մատնուեցան:

Հ. Յեփթայէ ի՞նչ ըրած ունի:

Պ. Յեփթայէ յաջորդ դատաւորը զԻսրայելացիք Ամոնացւոց ձեռքէն ազատեց: Ասիկայ թշնամեաց դէմ պատերազմ մղած ատեն, Աստուծոյ ուխտ ըրաւ, որ յաղթութենէ ետքն առաջին դիմացն ելլողը զօ՛հէ: Յաղթութեամբ քաղաք դարձած ատեն՝ յանկարծ իւր մէկհատիկ սիրելի աղջկը դիմացն ելաւ, որ անոր յաղթութիւնը կը շնորհաւորէր: Յեփթայէ շատ ցաւեցաւ, բայց կը կարծուի թէ ուխտը կատարեց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Պ .

Մամիսուն, Հեղի ու Մամոռեղ:

Մամիսուն:

Հ. ԶԻսրայելացիք Փղշտացւոց ձեռքէն ո՞վ ազատեց:

Պ. ՉԻսրայելացիք Փղշտացւոց ձեռքէն ազատեց Մամիսուն՝ որն որ Նազովրեցի (ուխտաւոր Աստուծոյ) էր. գլխուն մազերը կտրելը, գինի ու օղի խմելն իրեն արգելուած էր:

Հ. Մամիսուն ի՞նչպէս յաղթեց Փղշտացւոց:

Պ. Մամիսուն Փղշտացւոց յաղթեց անոնց զանազան վնասներ հասցընելով: 1. Անգամ մը

300 շահայլ բռնած՝ երկ'երկու հատ պոչեր-
նէն իրարու կապեց, ու մէջտեղը վառուած
ջահեր հաստատած՝ Փղտացւոց ցորենի ար-
տերուն մէջ թողուց, որով անոնց կտրած
ցորենի հասկերը մինչեւ նաեւ այգիներն ու
ձիթենիներն այրեցան ու մոխիր դարձան:

2. Փղտացիք այս բանիս ռխն առնելու համար
զՍամիսոն ձեռք ձգել կ'ուզէին. Յուդայի ցեղը
թշնամիէն վախնալով՝ զՍամիսոն բռնեցին հաստ
չուաններով կապեցին եւ անոնց խաւրեցին:
Բայց Սամիսոն Փղտացւոց առջեւն որ եկաւ՝
մէկէն չուանները փրցուց, եւ հոն իշո- թնօր մը
գտնելով՝ անով 1000 մարդ սպաննեց: 3. Ան-
գամ մ'ալ Փղտացւոց Գազա քաղաքը գտնուե-
լով, տեղացիք քաղքին դռան քով մարդ սպաս-
ցուցին, որ դուրս ելած ատեն զինքը բռնեն
մեռցընեն: Բայց Սամիսոն կէս գիշերուն ելաւ
տալիս դուրս սեմովն ու նգովը տեղէն հանեց
կռնակը զարկաւ, տասը ժամ հեռու լեռան մը
գլուխը ձգեց գնաց:

4. Փղտացիք կրցան վերջապէս զՍամիսոն ձեռք
ձգել:

5. Փղտացիք վերջապէս զՍամիսոն ձեռք
ձգեցին: Որովհետեւ Սամիսոն իւր Դաւիթ
կնոջն աղաչանքէն ու լացքէն յաղթուելով,
անոր յայտնեց թէ իւր զօրութիւնը մազերուն
վրայ է. ուստի ասիկայ Սամիսոնին քնացած

ատենն անոր մազերը կտրելով՝ ցոփը հատաւ.
Թշնամիք եկան զինքը բռնեցին, երկու աչուր-
ները փորեցին, եւ շղթայի զարնելով՝ ալիւր
աղալ կու տային:

Հ. Սամիսոն ինչպէս մեռաւ:

Պ. Անգամ մը Փղշտացւոց նախարարները
ժողվեցան տօն մը կատարելու համար. հոն
զՍամիսոն ալ բերել տուին, որ անով զուար-
ճանան. եւ երբ որ սկսան զինքը ծաղը ընել,
Սամիսոն Աստուծմէ իւր յառաջուան զօրու-
թիւնը խնդրելով՝ շէնքին երկու սիւները գըր-
կեց այնպէս մը թօթուեց՝ որ տունը փլաւ, ու
մէջիններով մէկտեղ ինքն ալ մեռաւ:

Հեղի ու Սամոռի:

Հ. Ո՛վ էր Հեղի:

Պ. Հեղի թէ քահանայապետ եւ թէ դա-
տաւոր էր Սամիսոնէն ետքը: Իւր երկու որդիքն՝
Ոփնի ու Փենեհէս՝ քահանայ էին, բայց շատ
անիրաւութիւններ կ'ընէին, իսկ Հեղի այն բա-
ները տեսնելով ալ զիրենք չէր պատժեր:

Հ. Հեղի ասոր համար ինչպէս պատժուեցաւ:

Պ. Հեղի ասոր համար այս կերպով պատ-
ժուեցաւ: Անգամ մ'որ Իսրայելացիք դարձեալ
Փղշտացւոց հետ պատերազմ ունեցան, եւ շատ
մարդ կորսընցուցին, նորէն չյաղթուելու մտօք
տապանակը բանակ բերել տուին: Սակայն 30

հազար հոգի կորսընցընելով նորէն յաղթուեցան, եւ տապանակն ալ թշնամեաց ձեռքն ինկաւ: Ոսկի ու Փենեհէս մեռան. իսկ Հեղի այս բաներուս բօթն (գէշ լուրն) առնելով՝ յանկարծ աթոռէն ինկաւ ու վախճանեցաւ:

Հ. Հեղիէն ետքը ժողովուրդն ո՞վ կը կառավարէր:

Պ. Հեղիէն ետքը ժողովուրդը կը կառավարէր Սամուէլ, սուրբ մարգարէ մը: Ասիկայ ժողովուրդն Աստուծոյ հետ հաշտեցընելու ետեւէ եղաւ, ուստի եւ զանոնք Մասեփաթ ժողովեց ու հոն Աստուծոյ հաշտութեան զոհ մատոյց. բոլոր ժողովուրդն իրենց ըրածներուն վրայ զղջացին եւ Աստուծմէ թողութիւն խնդրեցին: Փղշտացիք ասոնց ժողովելը յարմար առիթ առնելով՝ վրանին յարձակեցան. բայց Սամուէլ Աստուծոյ ողջակէզ մատոյց: Աստուած որոտալու ձայնով մ'անոնց մէջ շփոթութիւն ձգելով՝ զիրենք փախչելու ստիպեց:

Հ. Փղշտացիք գերի առած տապանակն ի՞նչ բռին:

Պ. Փղշտացիք գերի առած տապանակն ետ խաւրելու ստիպուեցան, վասն զի Աստուած անոնց վրայ չարաչար հարուածներ խաւրեց. անոր համար զանիկայ նոր կառքի մը վրայ դրին ու երկու երինջ լծեցին, թող թուին որ երթան: Ասոնք ճամբայ ելլելով՝ շիտակ բեթսամիւս եկան: Տեղացիք տապանակին գալը տեսնելով շատ ուրախացան. բայց այն ուրախու-

Թիւնը շուտ մը տրամութեան փոխուեցաւ, երբ որ ժողովրդէն 50 հազար հոգի ինկաւ մեռաւ, օրինաց դէմ՝ հետաքրքրութեամբ անծածկոյթ տապանակին նայելուն համար:

Հ. Իսրայելացիք ինչո՞ւ թագաւոր ուղեցին:

Պ. Սամուէլի ծերութեան ատեն՝ իւր երկու որդիքը դատաւորութիւն ընելով՝ ժողովուրդը շատ բռնութիւններով կը նեղէին, անոր համար Իսրայելացիք Սամուէլէն թագաւոր ուղեցին: Սամուէլ թէպէտ եւ ի սկզբան ընդդիմացաւ, բայց Աստուծոյ խորհուրդ հարցընելէն ետեւ իրենց խնդիրքն ընդունեցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Թ Ձ.

ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻՋԲԵՆ ՄԻՆՉԵՒ
ԵՐԿՈՒ ԲԱԺՆՈՒՒԼԸ
(1092—970)

Յ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Մառոնի:

Հ. Ո՞վ եղաւ առաջին թագաւորը:

Պ. Սաւուղ եղաւ առաջին թագաւորը. զոր Սամուէլ Աստուծոյ հրամանաւն օծեց, երբ որ անիկայ իւր հօրը կորսուած էշերուն ուր ըլլալն իրեն հարցընելու եկած էր:

Հ. Սաւուղայ առաջին գործքն ի՞նչ եղաւ:

Պ. Սաւուղայ առաջին գործքն եղաւ զՊաղեստին թշնամիներէն ազատել, որոնք երկիրը

կ'աւերէին: Ուստի նախ Ամոնացւոց յաղթելով՝ երկրէն վռնտեց, որով համարում ստացաւ, եւ առ հասարակ ամէնէն ընդունուեցաւ: Ետքը Փղըշտացւոց դէմ ելաւ, որոնք Հրէաստանի բոլոր դարբնոցները վերուցած էին, որպէս զի Հրեայք չկարենան զէնք շինել: Սաւուղ երկրագործութեան գործիքներով անոնց վրայ գնաց, եւ իւր որդւոյն Յովնաթանայ քաջութեամբն անոնց սաստիկ ջարդ տալով՝ բոլորովին հալածեց: Նոյն յաջողութիւնն ունեցաւ միւս թշնամեաց դէմ ալ:

Հ. Ամաղեկացւոց դէմ ինչո՞ւ պատերազմ բացաւ:

Պ. Ամաղեկացւոց դէմ անոր համար պատերազմ բացաւ Սաւուղ, որովհետեւ անոնք յառաջագոյն Իսրայելացւոց շատ նեղութիւններ հասուցած էին: Ուստի Աստուած Սամուէլ մարգարէին ձեռքովը Սաւուղայ պատուիրեց որ Ամաղեկացւոց վրայ երթայ, բոլորն ալ իրենց անասուններովը մէկտեղ ջարդէ, մէկը ողջ չթողու: Սաւուղ գնաց յաղթեց. բայց Աստուծոյ հրամանին դէմ՝ անոնց Ագագ թագաւորն ու կենդանեաց ընտիրները զատեց առաւ, Աստուծոյ զոհ մատուցանելու համար:

Հ. Աստուած այս անհնազանդ թագաւորին ի՞նչ բրաւ:

Պ. Աստուած այս անհնազանդ թագաւորն երեսէ ձգեց, ու զՍամուէլ անոր խրկեց որ իմա-

ցընէ: Սամուէլ գնաց եւ ըսաւ. Հնազանդու-
թիւնը զօհէն աւելի հաճոյ է Աստուծոյ, եւ
ասոր համար Աստուած զքեզ երեսէ ձգեց, եւ
քու տեղդ հնազանդ թագաւոր մը պիտ'որ դնէ:
Անկէ ետքը Սամուէլ զԱգագ առջեւը բերել
տալով, իւր ձեռքովը զանիկայ մեռցուց:

Հ. Աստուած Սաւուղայ տեղ զո՞վ թագաւոր
դրաւ:

Պ. Աստուած Սաւուղայ տեղ թագաւոր
դրաւ զԴաւիթ, Յեսսէի պզտիկ որդին, զորն
որ Սամուէլ Բէթղեհեմի մէջ Սաւուղէն գաղ-
տուկ թագաւոր օծեց: Ասիկայ իբր 20 տարւան
առաքինի եւ զօրաւոր պատանի մըն էր:

Հ. Դաւթի օծուելէն ետքը Սաւուղայ վեճակն
ինչպէս եղաւ:

Պ. Դաւիթ թագաւոր օծուելուն պէս
Աստուծոյ Հոգին Սաւուղէն ելաւ՝ Դաւթի վրայ
եկաւ. իսկ սատանան զՍաւուղ միշտ կը տանջէր:
Ասոր դարման մը գտնել ուզելով՝ Սաւուղայ քնար
զարնող մը փնտռեցին, եւ գտան զԴաւիթ, որ
իւր ու քնարին անոյշ ձայնովն անոր սրտին նե-
ղութիւնը կը փարատէր. ասով միանգամայն
անոր սիրելի ալ եղաւ:

Հ. Ո՞վ է Գողիաթ, զինքն ո՞վ սպաննեց եւ
ինչպէս:

Պ. Փղշտացիք դարձեալ Իսրայելացւոց
դէմ պատերազմի ելան: Փղշտացւոց մէջ Գո-
ղիաթ անունով հսկայ մէկը կար, որ ամէն օր

իւր բանակէն դուրս կ'ելլէր, ու Իսրայելացւոցմէ մէկը կը հրաւիրէր կռուելու, բայց ոչ ոք կը համարձակէր: Միայն Գաւիթ այս հրաւերն յանձն առաւ, եւ Սաւուղայ հրամանաւը՝ գաւազանն ու պարսատիկը հինգ քարով հետն առած հսկային դիմացն ելաւ, ու պարսատիկով քարը գլխուն զարնելուն պէս Գողիաթ գետինը փռուեցաւ: Գաւիթ անմիջապէս անոր սուրը քաշեց, գլուխը կտրեց առաւ, ու թշնամին յաղթուեցաւ:

Հ. Սաւուղ զԳաւիթ ինչո՞ւ կը հալածէր:

Պ. Սաւուղ տեսնելով որ Գաւիթ իւր դիւցազնական գործերովն ամէնէն կը մեծարուի, առիթ կը փնտռէր զԳաւիթ մեռցընելու:

Հ. Սաւուղ ի՞նչ առիթի մէջ զԳաւիթ մեռցընել ուզեց:

Պ. Անգամ մը՝ երբ որ չար հոգիէն նեղուած ատեն՝ Գաւիթ առջեւը քնար կը զարնէր, Սաւուղ ձեռքի գեղարդը վրան նետեց. բայց բախտով Գաւիթ կրցաւ խոյս տալու ձեռքէն պրծիլ:

Հ. Ուրիշ ի՞նչ որոգայթ լարեց Գաւիթի:

Պ. Սաւուղ զԳաւիթ մեռցընելու մտքով ուրիշ որոգայթ մ'ալ լարեց. խոստացաւ Գաւիթի որ իւր աղջիկն անոր կնուծեան կու տայ՝ եթէ 100 Փղշտացի մեռցընէ, յուսալով որ այս առիթով Գաւիթ կը մեռնի: Գաւիթ խնդիրքը կատարեց ու 200 Փղշտացի մեռցընելով Սաւու-

ղայ աղջիկն զՄեղքող կին առաւ: Դաւիթ երբ որ Սաւուղի ձեռքէն տուն փախած էր, Սաւուղ մարդ խրկեց որ գիշերանց զինք բռնեն բերեն, որպէս զի առտու ինք անձամբ սպաննէ: Իսկ Մեղքող հօրը միտքն իմանալով՝ զԴաւիթ պատուհանէն վար իջեցուց ու փախուց: Դաւիթ Սամուէլի քով գնաց:

Հ. Սաւուղ զԴաւիթ հալածելէն ետ կեցա՞ւ:

Պ. Սաւուղ զԴաւիթ հալածելէն ետ չկեցաւ, վասն զի երբ իմացաւ թէ Դաւիթ Սամուէլի քով գացեր է, մարդ խաւրեց որ զինքն առնուն գան. բայց անոնք մարգարէին տունը մտնելուն պէս՝ Աստուծոյ Հոգին վրանին գալով սկսան մարգարէանալ: Սաւուղ անձամբ ելաւ եկաւ. բայց Աստուծոյ Հոգին անոր վրայ ալ գալով՝ ինքն ալ մարգարէացաւ: Անկէ ետեւ Սաւուղ անդադար Դաւթի ետեւէն ինկած մեռցընել կ'ուզէր:

Հ. Դաւիթ Սաւուղայ ուրիշ հալածանքներէն ինչպէս ազատեցաւ:

Պ. Դաւիթ երբ որ անապատներու մէջ լեռներու եւ դաշտերու վրայ կը թափառէր, Սաւուղ գունդ մը մարդ խաւրեց ետեւէն որ զինք գտնեն ու բռնեն: Բայց այս ամէն բան պարապի ելաւ, վասն զի Աստուած զԴաւիթ կը պաշտպանէր:

Հ. Դաւիթ այս հալածմանց ատեն ինչ քրաւ է:

Պ. Դաւիթ այս հալածմանց համբերեց ու մեծանձնութեամբ տարաւ, եւ միշտ փախչելով կրցաւ ինք զինքը պաշտպանել: Նախ Սամուէլի քով եւ ետքը Զիփ անապատը գնաց. անկէ դարձեալ փախաւ, ու Նաբօղէն՝ գէշ, եւ անոր Աբիգեա կնոջմէն աղէկ ընդունելութիւն գտաւ: Վերջապէս տեսնելով որ հայրենակիցներուն քով ապահով պիտ'որ չըլլայ, Գեթացւոց Անքուս թագաւորին գնաց, որ անոր զՍիկելակ տուաւ բնակելու համար:

Հ. Դաւիթ ինչ մեծանձնութեամբ Սաւուղայ չդպաւ:

Պ. Դաւիթ շատ եղանակաւ կրնար զՍաւուղ՝ իւր կենացը թշնամին մեռցընել, բայց չմեռցուց: Անգամ մ'որ Սաւուղ այրի մը մէջ պահուրտած կը քնանար, ներս մտաւ եւ անոր զգեստին ծայրէն կտոր մը կտրեց առաւ: Ուրիշ անգամ մ'ալ գիշերանց Սաւուղի վրանը մտաւ, ու մինակ գեղարդն ու ջրոյ ամանն առաւ բանակէն դուրս ելաւ: — Այսու ամենայնիւ Սաւուղ զինքն հալածելէն չդադրեցաւ:

Հ. Սաւուղ ինչպէս մեռաւ:

Պ. Սաւուղ երբ որ Փղշտացւոց հետ սաստիկ պատերազմ կ'ընէր, թշնամիէն մահացու վէրք մ'առաւ, եւ թշնամիէն մեռած չըսուելու համար՝ իւր սրոյն վրայ ինկաւ ինք զինքն սպաննեց: Դաւիթ Սաւուղայ մահն որ լսեց՝ շատ տրտմեցաւ, վրան լացաւ ու սուգ բռնեց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Բ .

Դասիթ :

Հ. Դաւիթ իւր թագաւորութիւնն ինչպէս ձեռք առաւ :

Պ. Դաւիթ Սաւուղայ մեռնելէն ետեւ Աստուծոյ հաւանութեամբն իրեններուն հետ քերթն քաղաքն եկաւ, եւ հոն Յուդայի ցեղը զինքը թագաւոր օծեց. իսկ միւս ցեղերը զՅեբուսթէ Սաւուղայ որդին: Բայց երբ որ 7¹/₂ տարի ետքը Յեբուսթէ սպանուեցաւ, Դաւիթ բոլոր Իսրայելի՛ այսինքն տասուերկու ցեղերուն վրայ թագաւոր եղաւ:

Հ. Դաւիթ իւր կառավարութիւնն ինչպէս սկսաւ:

Պ. Դաւիթ իւր կառավարութիւնը շատ բարեպաշտութեամբ սկսաւ: Իւր աստուածպաշտութեան առաջին գործքն եղաւ՝ տապանակը մեծ հանդիսութեամբ Երուսաղէմ՝ փոխադրել: Ինքն իսկ Դաւիթ տապանակին առջեւէն կաքաւելով ու խաղալով կ'երթար շնորհակալութեան երգ երգելով:

Հ. Դաւիթ ինչ պատերազմներ ըրաւ:

Պ. Դաւիթ բոլոր Իսրայելացւոց թագաւոր ճանչցուելուն երրորդ տարին, Սիոնի լեռան վրայի ամրոցը բնակող Յեբուսայիները պաշարելու գնաց, անոնց յաղթեց, եւ ամրոցն առաւ: Անկէ ետքը Փղշտացւոց վրայ քալեց ու յաղթեց: — Այս պատերազմին մէջ Դաւիթ սաստիկ

ճարաւելով, երեք զօրապետ թշնամեաց բանակը պատուեցին, գացին իրեն Բէթղէհէ՛ի Զոր բերին. բայց Գաւիթ չիմեց, այլ Աստուծոյ նուիրեց: Իսրայելացիները մնացած թշնամիներէն ալ ապահովցընելու համար Մովաբացւոց, Եդոմացւոց, Ասորւոց ու Ամոնացւոց դէմ պատերազմ բացաւ՝ եւ եօթը տարի շարունակ անոնց հետ կռուելէն ետեւ Աստուծոյ օգնութեամբը զանոնք նուաճեց: Այսպէս անոնցմէ շատ ոսկի արծաթ ժողովեց շինուելու տաճարին համար:

Հ. Այս բարեպաշտ թագաւորն ինչպէս մեղանչեց:

Պ. Այս բարեպաշտ թագաւորը՝ Յովաբու Ամոնացւոց Ռաբաթ քաղաքը պաշարած ատեն Երուսաղէմ մնացած էր, եւ իւր Ուրիա զօրապետին կնոջը Բեթսաբէին հետ մեղանչեց: Եղածը գաղտնի պահելու համար զՈւրիա պատերազմին վտանգաւոր տեղը դնել տալով մեռցընել տրւաւ, եւ զԲերսաբէ իրեն առաւ:

Հ. Գաւիթ ինչպէս նորէն զգաստացաւ:

Պ. Երբ Նաթան մարգարէն Աստուծոյ կողմանէ եկաւ, Գողցո՞ւած ոչխարի առակով մ'անոր երկու մեղացը մեծութիւնն առջեւը դրաւ, Գաւիթ ըրածը ճանչցաւ, սրտանց՝ Մեղայ ըսաւ, աշխարեց, եւ Աստուծմէ թողութիւն խնդրեց: Նաթան ըսաւ. Աստուած մեղքդ թողուց, բայց մեղացդ պատիժը պիտ'որ կրես:

Հ. Որո՞նք էին այս պատիժները:

Պ. 1. Բերսաբէէն ունեցած զաւակը մեռաւ, որուն կենացը համար Գաւիթ շատ աղաչած ու լացած էր. 2. իւր Ամոն որդին Աբեսողոմէն սպանուեցաւ. եւ 3. Աբեսողոմ որդին իրմէն ապստամբեցաւ:

Հ. Աբեսողոմ ինչպէս հօրմէն ապստամբեցաւ:

Պ. Աբեսողոմ հօրը թագաւորութեան աչք դրած ըլլալուն՝ բոլոր ժողովրդեան սիրտն իրեն շահեցաւ, եւ զօրքով Երուսաղէմ թագաւորական քաղաքը մտաւ: Գաւիթ ստիպուեցաւ իրեններովը լալով ու բոկոտն Երուսաղէմէն ելլել փախչիլ: Փախչելու ատեն Սաւուղի ազգականներէն Սեմէի անուն մէկը դիմացն ելլելով, սկսաւ զինքը նախատել ու վրան քար նետել: Գաւիթ այս նախատինքը Աստուծոյ ձեռքէն եկած համարելով համբերեց:

Հ. Աբեսողոմայ ապստամբութեան վախճանն ինչեղաւ:

Պ. Երբ որ Աբեսողոմ կը դանգաղէր, Գաւիթ զօրք ժողովեց եւ Մանայիմի քով իւր որդւոյն զօրացը հետ զարնուեցաւ: 20 հազար հոգի մեռաւ, եւ մնացածներն ցիր ու ցան եղան. իսկ Աբեսողոմ իւր ջորւովն անտառի մէջէն փախած ատեն, կաղնոյ մը ճիւղերուն վըայ մագերէն կախուեցաւ մնաց: Յովաբ աս լսելուն պէս շուտ մը հոն վազեց եւ երեք նետով սիրտը զարկաւ: Աբեսողոմայ մահը Գաւթի սրտին մեծցաւ պատճառեց, ու լալէն չէր դադրեր:

Հ. Գաւիթ ուրիշ ինչ մեղք գործեց եւ ինչ պատիժ ընդունեցաւ :

Պ. Գաւիթ սնապարծութեամբ իւր ժողովուրդը համրել տուաւ, եւ Աստուած Գաւթին ու ժողովրդեան մեծամեծ յանցանքները պատժելու համար՝ Գաւթի ընտրել տուաւ, կամ երեք տարի «Պ», կամ երեք օր «Տ», եւ կամ երեք ամիս թշնամիներուն ձեռքէն հալածուիլ : Գաւիթ մահն ընտրեց, եւ այսպէս կէս օրուան մէջ ժողովրդէն 70 հազար հոգի մեռաւ, մինչեւ որ Գաւթի աղօթքովը կոտորածը դադրեցաւ :

Հ. Գաւիթ չմեռած թագաւորութիւնն որոնն տուաւ :

Պ. Գաւիթ չմեռած թագաւորութիւնը Սողոմոնի տուաւ, որն որ 12 տարւան էր. եւ թէպէտ Ադոնիա՝ Գաւթի մեծ որդին՝ հօրն աթոռին բաղձալով զՅովաբ ու շատ մարդ իւր կողմը վաստակած եւ ինք զինքը թագաւոր անուանել տուած էր, բայց Սողոմոն երկուքն ալ մեռցրնել տուաւ : Իսկ Գաւիթ իւր թագաւորութեան 40 երորդ տարին 70 տարւան վախճանեցաւ :

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա ժ Գ .

Սողոմոն :

Հ. Սողոմոն իւր թագաւորութիւնն ինչպէս սկսաւ :

Պ. Սողոմոն իւր թագաւորութիւնը շատ յաջողութեամբ սկսաւ. որովհետեւ իմաստու-

թիւնը, զորն որ հարստութենէ ու պատուէ աւելի Աստուծոյ խնդրած էր, իրեն ամէն բանի մէջ կ'առաջնորդէր. թէպէտ հարստութիւնն ու փառքն ալ միշտ իւր ետեւէն կ'երթային:

Հ. Սողոմոն իւր իմաստութիւնն ո՞ր առթի մէջ ցուցուց:

Պ. Սողոմոն իւր իմաստութիւնն այս առթի մէջ ցուցուց: Անգամ մ'երկու կին առջեւը դատաստանի գալով՝ մէկը կ'ըսէր, որ Երկուքնիս ալ մէկ տան մէջ զաւակ ծնանք, եւ այս կինը գիշերը քնոյն մէջ իւր զաւակին վրայ պառկելով՝ մեռցուցեր եւ եկեր իմինիս հետ փոխեր է: Մէկալն ալ ասոր հակառակ կը պնդէր՝ թէ Ողջն իմն է, մեռածն իրենն է: Սողոմոն տղուն ճշմարիտ մայրն ո՞վ ըլլալը ճանչնալու համար, հրամայեց որ տղան երկու կտոր ընեն, մէկ մասը՝ մէկուն, միւս մասն ալ մէկալին տան: Մէկ կինը ասիկայ յանձն չառնելով՝ Սողոմոն տղան անոր տուաւ, ըսելով որ սա է տղուն մայրը:

Հ. Սողոմոնի անունն ի՞նչ բանով երեւելի եղաւ

Պ. Սողոմոնի անունը շատ երեւելի եղաւ փառաւոր ու մեծագործ Տաճարը շինելով, զոր իւր թագաւորութեան չորրորդ տարին սկսաւ ու եօթը տարւան մէջ լմընցուց: Հազարաւոր մարդիկ շէնքին վրայ կ'աշխատէին: Ոսկի, արծաթ, պղինձ ու երկաթ բանիլ գիտցող մարդիկը Տիւրոսի քիրամ թագաւորը խրկած էր, Սողոմոնի խնդրելովը:

Հ. Աստուած հաճեցաւ այս տաճարին վրայ:

Պ. Աստուած այս տաճարին վրայ հաճեցաւ. եւ իւր հաճութիւնը ցուցուց զարմանալի նշանով մ'ալ, երբ որ տաճարին նուիրման ատեն լուսաւոր ամպով մ'երեւցաւ որ բոլոր տաճարը լեցուց, եւ երկինքէն կրակ իջնալով մասուցուած ողջակէզներն այրեց լափեց: Տաճարին նուիրման տօնն 7 օր տեւեց, որուն մէջ 22 հազար եղ ու 120 հազար ոչխար զոհուեցան:

Հ. Սաբայ թագուհին ինչ բանէ շարժեալ Երուսաղէմ եկաւ:

Պ. Սաբայ թագուհին Սողոմոնի իմաստութեան եւ փառաւորութեան համբաւէն շարժեալ որն որ ամէն կողմ տարածուած էր, լրածներն աչօք տեսնելու եւ զանազան հարցումներով անոր իմաստութիւնը քննելու համար, շատ բազմութեամբ ու հետը մեծ գանձ առած Երուսաղէմ եկաւ: Եւ երբ որ տաճարին ու թագաւորական պալատին փառաւորութիւնն ու կարգադրութիւններն եւ մանաւանդ իւր հարցումները լուծելուն մէջ Սողոմոնի իմաստութիւնը տեսաւ նէ, զարմացաւ մնաց, եւ խոստովանեցաւ որ լրածները՝ հիմակ անձամբ տեսածին եւ ոչ կէսն են եղեր:

Հ. Այս բարեպաշտ եւ իմաստուն թագաւորն ո՞վ մտորեցուց:

Պ. Այս բարեպաշտ եւ իմաստուն թագաւորն անկարգ սէրն այն աստիճան հասուց, որ ինչպէս իւր երիտասարդութեան ատեն ճըշ-

մարիտ Աստուծոյ այն մեծածախ տաճարը շինեց՝ նոյնպէս ալ ծերութեանն ատեն՝ Աստուծոյ յայտնի հրամանին դէմ առած օտարազգի կանանց սիրոյն համար՝ սուտ աստուածներու տաճարներ ու սեղաններ կանգնեց եւ անոնց երկրպագութիւն ըրաւ :

Հ. Աստուած Սողոմոնի այս մեղքն ինչպէս պատժեց :

Պ. Աստուած՝ Սողոմոնի ապերախտութեանը համար, չէ թէ միայն անոր թագաւորութեան երկու բաժնուելիքը այլ նաեւ ներքին թշնամի մ'ունենալիքն անոր իմացուց : Այս վրան գալու չարեաց մտմտուքներէն՝ Սողոմոն հոգով, տրտմութեամբ եւ անձկութեամբ, եւ նոյն իսկ իւր զեղխութիւններէն պատճառած ներքին եւ արտաքին հիւանդութիւններով ծիւրեցաւ, եւ այսպէս 60 տարւան մեռաւ, 40 տարի թագաւորելէն ետեւ :

Գ Լ Ո Ւ Թ Է .

ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ԲԱԺՆՈՒԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ
ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(972 — 588)

Հ. Սողոմոնի մահուընէ ետեւ տէրութիւնն ինչ կերպարանք առաւ :

Պ. Սողոմոնի Ռոբովամ որդին թագաւոր պսակուած ատեն, 10 ցեղերն իրմէ խնդրեցին, որ հարկերը թեթեւցընէ : Երբ Ռոբովամ՝ ծե-

ըրե՞րուն խորհրդին հակառակ՝ անոնց խիստ պատասխան մը տուաւ նէ, ասոնք բարկացան ու զինք մերժեցին, եւ Եփրեմի ցեղէն Յերոբովամ իշխանն իրենց թագաւոր դրին: Ռոբովամ ուղեց զէնքով այն բաժանումը խափանել, բայց փուճ տեղ: Իրեն հետ միայն Յուդայի եւ Բենիամինի ցեղերը մնացին, որոնք Յոգայէ Լազարոս-Բիւնը կազմեցին, իսկ միւս 10 ցեղերն Իսրայէլի Լազարոս-Բիւնը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Փ Ա •

Յերոբովամէն մինչեւ Աքաաբոս տան ջնջոհիլը:

Հ. Յերոբովամ ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Յերոբովամ, Իսրայելի առաջին թագաւորը՝ շատ գէշ թագաւորեց. վասն զի վախնալով որ չըլլայ թէ ժողովուրդն Աստուծոյ զոհ մատուցանելու համար ստէպ Երուսաղէմ երթալով գալով՝ օր մը միտքը փոխէ, եւ զինքն սպաննելով՝ Դաւթի տան հետ միանայ, ոսկիէ երկու երինջ շինել տուաւ. որոնցմէ մէկը Դան ու մէկալը Բեթէլ դնել տուաւ. նաեւ սեղան մ'ալ շինեց ու ժողովուրդեան մէջէն քրմեր որոշեց եւ զանազան տօնի օրեր հաստատեց: — Բայց ասոր համար իւր Նաբատ որդւոյն թագաւորած ատեն բոլոր իւր ցեղը Բայասա զօրապետէն ջնջուեցաւ:

Հ. Նաբատայ սպաննուելէն ետեւ Իսրայելի
Թագաւորութիւնն ո՞վ առաւ:

Պ. Նաբատայ սպաննուելէն ետեւ չորս զօ-
րավարներ Իսրայելի Թագաւորութիւնն իրար-
մէ կը յափշտակէին, որոնց մէջէն Ամրի զօրանա-
լով՝ իւր հակառակորդներուն յաղթեց, եւ 12
տարի Թագաւորելէն ետեւ մեռաւ:

Հ. Ամրիին ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Ամրիին յաջորդեց Ա.քաաբ՝ չար հօր
չարագոյն որդին, որ իւր կռապաշտ Յեզաբէլ կնո-
ջը ձեռօք ամէն տեսակ անօրէնութիւն գործեց:
Աստուած զինքը սովով եւ ուրիշ նշաններով
խրատելէն ետքը՝ երբ որ դարձեալ ուղղութեան
չեկաւ, Եղիա մարգարէին բերնովն իմացուց որ
իւր ցեղն ալ պիտ'որ ջնջուի, եւ միանգամայն
ըսաւ՝ Թէ Ա.քաաբու արիւնը շները պիտի լա-
փեն, ու Յեզաբելայ մարմինը շները պիտ'որ ու-
տեն:

Հ. Եղիա մարգարէին Ա.քաաբու համար սպառ-
նացած պատիժն ի՞նչպէս գլուխ ելաւ:

Պ. Եղիա մարգարէին Ա.քաաբու համար
սպառնացած պատիժն այսպէս գլուխ ելաւ: Երբ
որ Ա.քաաբ Ասորոց դէմ պատերազմ կ'ընէր,
Թշնամիներէն նետով զարնուեցաւ ու կառքով
մէկդի տարուեցաւ, եւ նոյն օրը հոգին փչեց:
Վէրքէն վազած արեամբ լցուած կառքը լուա-
լու ատեն շներն Ա.քաաբու արիւնը լափեցին:

Հ. Ա.քաաբու երկու որդիքն Ո.քոզիա ու Յով-
րամ ի՞նչպէս էին:

Պ. Աքաաբու մէկ որդին Ուքողիա՝ իւր հօրը պէս ամպարիշտ էր. թագաւորութեան երկրորդ տարին վերնատանը վանդակապատէն վար իյնալով՝ հիւանդացաւ, ու Փղշտացուոց ճանճիկ սաստիճոյն մարդիկ խրկեց՝ որ հարցընեն թէ Պիտի ապրի՞ թէ մեռնի: Այս հեթանոսական գործոյն համար՝ Աստուած Եղիա մարգարէին ձեռքով զինք խստիւ յանդիմանեց եւ իրեն իմացուց որ պիտի մեռնի: Անանկ ալ եղաւ: Ուքողիա մեռաւ, եւ տեղը Յովրամ իւր եղբայրը նըստաւ: Ասիկայ ալ 12 տարի թագաւորելէն ետեւ, Յէու՝ զորն որ Աստուած Աքաաբու տունը ջնջելու համար Իսրայէլի թագաւորութեան գահը նստուցած էր, զինքը ճամբան նետով զարկաւ սպաննեց:

Հ. Եղիա մարգարէին Յեզաբելի համար սպառնացած պատիժն ինչպէս գլուխ ելաւ:

Պ. Եղիա մարգարէին Յեզաբելի համար սպառնացած պատիժն այսպէս գլուխ ելաւ: Երբ որ Յէու զօրքով Եզրայէլ քաղաքը գնաց, զՅեզաբէլ՝ քովիններուն նշան ընելով պատուհանէն վար նետել տուաւ: Այսպէս Յեզաբէլ ձիերու տակ կոխկոտուեցաւ մեռաւ. եւ շները մարմինը կերան:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Բ .

Խորայեղի Թագաւորաց ժամանակներուն մարգարէները :

Հ. Այս ժամանակներուն նշանաւոր մարգարէներն որոնք են :

Պ. Այս ժամանակներուն նշանաւոր մարգարէներն են՝ նախ յիշեալ Եղեմ Թեղեացին, եւ անոր աշակերտն Եղեմ. որոնք Խորայեղի Թագաւորաց խրատիչ ու յանդիմանիչ ըլլալէն զատ՝ մեծամեծ հրաշքներ ալ ունին գործած :

Հ. Եղիայի վերջն ի՞նչպէս եղաւ :

Պ. Եղիա գիտնալով որ Աստուած զինքն աշխարհէս պիտի վերացընէ, կ'ուզէր Եղիսէէն բաժնուիլ. բայց Եղիսէ անկէ չբաժնուելով՝ երբ երկուքը մէկտեղ Յորդանանու եզերքն եկան, Եղիա իւր մաշկեակը ջրին երեսը զարկաւ, ճեղքեց զգետը եւ մէջէն դիմաց անցան : Այն տեղ յանկարծ երկնքէն հրեղէն կառք ու հրեղէն երիւարներ հասան, զԵղիա յափշտակեցին ու շարժմամբ երկինք հանեցին :

Հ. Եղիա զ՞իլ իւր տեղը մարգարէ դրաւ :

Պ. Եղիա իրեն յաջորդ զԵղիսէ օժած էր, որ նոյնպէս Աստուծոյ հոգւովը լի էր. եւ Եղիայի վերանալէն ետքն ինքն ալ Եղիայի մաշկեկաւն զՅորդանան ճեղքեց ու դիմաց անցաւ, եւ ուրիշ շատ հրաշքներ ու բժշկութիւններ գործեց, նաեւ իւր մահուանէն ետքը :

Հ. Ո՞վ է Յովնան մարգարէ:

Պ. Յովնան՝ Իսրայէլի Յերոբոամ Բ. թագաւորին օրովը մարգարէ մըն էր, որ անոր բարի խորհուրդներ կու տար եւ յաղթութիւնները կը գուշակէր՝ որոնցմով երկիրն Ասորոց ձեռքէն ազատեցաւ:

Հ. Աստուած Յովնանու ի՞նչ պատուիրեց:

Պ. Աստուած Յովնանու պատուիրեց որ երթայ Նինուէ քաղքին բնակչացը քարոզէ որ եթէ չապաշխարեն՝ երեք օրէն քաղաքը պիտի կործանի: Բայց Յովնան կասկածելով որ եթէ Նինուէացիք ապաշխարեն եւ Աստուած անոնց ողորմի, ինք անոնց առջեւը սուտ մարգարէ պիտի երեւնայ, միտքը դրաւ որ թարշիշ փախչի:

Հ. Յովնան կրցա՞ւ Աստուծոյ ձեռքէն փախչիլ:

Պ. Յովնան չէր կրնար Աստուծոյ ձեռքէն փախչիլ: Եւ ահա՛ երբ նաւ մտած էր թարշիշ երթալու, ծովուն վրայ ահագին ալէկոծութիւն մ'ելաւ՝ որ նաւը մօտ էր ընկղմելու: Այն ատեն նաւուն մարդիկը մէջերնին վիճակ ձգեցին՝ որ գիտնան թէ որուն յանցանքովն այն չարիքը գլխնին եկաւ: Վիճակն ելաւ Յովնանու: Յովնան խօստովանեցաւ իւր անհնազանդութեան յանցանքը, եւ ըսաւ որ զինքը ծով նետեն որ խաղաղի: Առին զինքը ծով նետեցին, եւ ծովն անմիջապէս խաղաղցաւ:

Հ. Յովնան ծով նետուելէն ետքն ի՞նչ եղաւ:

Պ. Յովնան ծով նետուելէն ետքն Աստուծոյ հրամանաւը մեծ կէտ ձուկ մը զինքը կլլեց: Յովնան երեք օր եւ երեք գիշեր կէտին փորուն մէջ մնալէն ետեւ՝ վերջապէս կէտը զինքը ցամաք հանեց:

Հ. Նինուէացիք Յովնանու քարոզութիւնն ինչպէս ընդունեցան:

Պ. Յովնան դարձեալ Աստուծմէ պատուէր առաւ, ու գնաց Նինուէ քաղաքն ամէն դի քարող կարգաց՝ որ եթէ չապաշխարեն՝ երեք օրէն քաղաքը պիտի կործանի: Նինուէացիք դարձի եկան, թագաւորէն սկսեալ մեծ ու պզտիկ խիստ ապաշխարութիւն ըրին. եւ Աստուած իրենց ողորմեցաւ ու խնայեց:

Հ. Ուրիշ ինչ մարգարէք կային այս ժամանակները:

Պ. Այս ժամանակներս էին նաեւ Ովէէ եւ Ահօլ մարգարէները, որոնք Իսրայէլի ամպարիշտ թագաւորներուն սպառնալիքներ կ'ընէին Աստուծոյ կողմէն, եւ վերջինը քարոզեց թէ թագաւորութեան կործանումը մօտ է:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Պ .

Յեռոհն միւնչեռ իսրայէլի թագաւորութեան կործանումը:

Հ. Յեռ ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Յեռ իւր թագաւորութեան սկիզբը՝ ինք զինքը կռապաշտութեան ոխերիմ թշնամի ցու-

ցուց, այնպէս որ Ա.բաաբու բոլոր ցեղը ջնջելէն զատ, որչափ որ կուատուեներ կային, ամէնն ալ մէջտեղաց վերցուց, եւ ասոր համար իւր զաւկընները՝ մինչեւ չորս սերունդ՝ Իսրայելի աթոռը նստան: Բայց որովհետեւ ետքն ինքն ալ ոսկի հորթ պաշտեց, անոր համար Յորդանանէն անդին եղած երկիրները՝ զորոնք իւր սերնդոցը համար պիտ'որ պահէր, ամէնն ալ կորսնցուց, եւ ինք Յէու 28 տարի թագաւորելէն ետեւ մեռաւ:

Հ. Յեուին որոնք յաջորդեցին:

Պ. Յեուին ցեղէն չորս թագաւոր ալ անոր յաջորդելէն ետեւ, ուրիշ հինգ աննշան թագաւորք ալ եկան, որոնք ամէնն ալ իրենց նախորդը սպաննելով գահն ելան, եւ իրենց կուսպաշտութեամբն ու անկարգութիւններովը ժողովուրդն ամէն անօրէնութեանց մէջ ձգեցին:

Հ. Իսրայելի թագաւորութիւնն ինչպէս վերջացաւ:

Պ. Իսրայելացւոց կուսպաշտութիւնը պատժելու համար՝ Աստուած զՍաղմանասար Ասորեստանի թագաւորն անոնց վրայ խրկեց, որ Իսրայելի Սամարիա մայրաքաղաքն երեք տարի պաշարելէն ետքն առաւ, զՈվսէէ վերջին թագաւորը ժողովրդեան մեծ մասին հետ Ասորեստան գերի տարաւ. — եւ այս գերութիւնը կը կոչուի Գերո-նիւն Ասորեստանեայ: Այսպէս Իսրայելի թագաւորութիւնը վերջացաւ՝ 253 տարի տեւելէն ետեւ:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա ծ Պ .

Տոլբիթ եւ Տոռիսա :

Հ. Ո՞վ է Տովբիթ :

Պ. ՏՈՒԲԻԹ՝ Ասորեստան գերի տարուած Իսրայէլացիներէն էր, ճշմարիտ աստուածապաշտ, օրինապահ եւ ողորմածութեան գործքերով նշանաւոր: Անգամ մ'որ անտէրունչ մեռել մը թաղելէն ետեւ յոգնած՝ պատին տակ կը պառկէր, վերէն ճնճղկի ձագեր անոր աչացը մէջ տաք տաք ծրտելով՝ աչուրները կոյրցան. եւ ինք աղքատութեան ու տառապանաց մէջ ընկաւ :

Հ. Տովբիթ իւր որդին ո՞ր էրկեց եւ որ՞ն հետ :

Պ. Տովբիթ Մարաց երկրին մէջ մէկէ մը ստակ առնելիք ունենալով՝ ուզեց իւր ՏՈՒԲԻՍՈՐԳԻՆ հոն խրկել որ գործը լմընցընէ. եւ երբ անոր ճամբու ընկեր մը կը փնտռէր, յանկարծ ՌՈՒԿՅԵԼ ՀԵԷՂԿՈՒՆ՝ իրենց Ազարիա ազգականին կերպարանքովն երեւցաւ անոնց, եւ սիրով յանձն առաւ Տուբիայի ընկերանալ: Երբ որ Տիգրիս գետին եզերքն հասան, հոն մեծ ձուկ մը Տուբիայի վրան ցատքելուն՝ Տուբիա սարսափեցաւ. բայց հրեշտակին խորհրդովն զձուկը բռնեց, փորը բացաւ, սիրտը, լերդը ու լեղին պահեց. իսկ միւս մասը ճամբան կերան:

Հ. Տուբիա ի՞նչ ըրաւ ի Մարաստան :

Պ. Մարաստան որ հասան՝ այն տեղ հրեշ-

տակին խրատովը Տուբիա հարստի մը դուստրն իրեն կին առաւ. եւ դարձեալ հօրն առնելիքն ալ ձեռք բերելով՝ մեծ հարստութեամբ նոյն հրեշտակին հետ հայրենիք դարձաւ:

Հ. Տովբիթայ աչուրներն ինչպէս բացուեցան:

Պ. Տուբիա տուն դառնալուն՝ հրեշտակին խորհրդովը՝ ձկան լեղին որ պահած էր՝ ծեր հօրը կոյրցած աչուրներուն քսելով աչուրները բացուեցան: Աստուծոյ շնորհած այսչափ մխիթարութեանց վրայ բոլոր տունը փառք տալու ատեն՝ Ազարիա ինք զինքը յայտնեց թէ Աստուծոյ հրեշտակն է, եւ աներեւոյթ եղաւ:

Հ. Տովբիթայ վախճանն ինչպէս եղաւ:

Պ. Տովբիթ իւր որդւոյն սքանչելի խրատներ տալէն ետեւ՝ Նինուէի եւ Նրուսաղէմի կործանումն ու տաճարին պրուելիքը մարգարէացաւ, եւ 102 տարւան մեռաւ խաղաղութեամբ:

ՅՈՒԳԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա .

Տիրութեան միւնչեւ Ամսախա:

Հ. Ռոբովամ ինչպէս թագաւորեց:

Պ. ՕՌոբովամ ալ, հօրը պէս, իւր կանայքն ապականեցին. եւ անոնցմէ գրգռուած՝ ժողովրդեան ճամբայ բացաւ ամէն տեսակ հե-

Թանոսական պղծութեանց, մինչև Աստուած բարկանալով զԱսուսակիմ Եգիպտացւոց թագաւորն իրենց վրայ խաւրեց, որ եկաւ ամուր քաղաքներն առնելէն ետեւ՝ Երուսաղէմն ալ պաշարմամբ առաւ. տաճարն ու թագաւորական գանձը կողոպտեց, եւ անոնց վրայ ծանր տուրք դրաւ: Ռոբովամ 17 տարի թագաւորելէն ետեւ մեռաւ:

Հ. Ռոբովամայ ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Ռոբովամայ յաջորդեց իւր որդին Աբիա, որ Յերոբովամայ դէմ պատերազմ բացաւ, եւ 400 հազար զօրքով՝ անոր 800 հազար զօրացն յաղթեց, 5 հազար հոգի վերաւորեց եւ քանի մը քաղաք ալ ձեռքէն առաւ: Աբիա երեք տարի թագաւորելէն ետեւ, իւր Ասա որդին յաջորդ թող տալով մեռաւ:

Հ. Ասայի թագաւորութիւնն ի՞նչպէս էր:

Պ. Ասայի թագաւորութեան սկիզբն աղէկ էր. իւր երկիրներուն մէջ եղած կուռքերը կործանեց վերցուց, եւ այս բանիս իբրեւ վարձք՝ Աստուծոյ օգնութեամբն Եթովպացւոց թագաւորին մէկ միլիոնի չափ զօրացը յաղթեց:

Հ. Ասա ինչո՞վ զԱստուած բարկացուց:

Պ. Ասա Աստուծոյ բարկութիւնն իւր վրայ ձգեց, 1. Ասորւոց թագաւորին հետ՝ տաճարին ու թագաւորական գանձերը տալով՝ գաշինք դնելուն համար. 2. Ասոր դէմն Աստուծմէ գա-

լու պատիժն իրեն ծանուցանող մարգարէն ու ժողովրդենէն շատերը բանտարկելուն համար. եւ 3. Ոտնացաւի հիւանդութեանը մէջ՝ յոյն աւելի բժիշկներուն քան Աստուծոյ վրայ գնելուն համար: Եւ նոյն հիւանդութեամբ ալ իւր թագաւորութեան 41 երորդ տարին մեռաւ:

Հ. Ասա զով յաջորդ թողուց:

Պ. Ասա յաջորդ թողուց զՅովսափատ իւր աստուածապաշտ որդին, որ բոլոր երկիրը կռապաշտութեան ամէն հետքերէն մաքրեց, եւ բոլոր տէրութեան քաղաքներն ու գեղերը՝ քահանաներ ու ղեւտացիներ խաւրեց. Աստուծոյ օրէնքներն ամէնուն սորվեցընել տուաւ: Ասոր համար ալ Աստուծոյ օրհնութեամբ բոլոր թշնամեաց յաղթեց, եւ զօրքն այնչափ աւարի տէր եղան՝ որ հազիւ երէք օրւան մէջ կրցան ժողվել: Յովսափատ մեռաւ իւր թագաւորութեան 25 երորդ տարին: Յանցանքն աս միայն եղաւ՝ որ Իսրայելի Աքաաբ թագաւորին եւ անոր որդւոյն հետ բարեկամ եղաւ եւ վաճառականութեան դաշինք դրաւ:

Հ. Յովրամ իւր որդին Խնչպէս թագաւորեց:

Պ. Յովրամ Յովսափատայ որդին, որ Աքաաբու Գողողիա աղջկան հետ կարգուած էր, հօրը մեռնելէն ետքն անոր խորհրդով իւր վեց եղբայրները մեռցուց, եւ ժողովրդեան մեծ մասովն սկսաւ նորէն կռապաշտութիւն ընել:

Հ. Յովրամ Ինչպէս պատժուեցաւ:

Պ. Եղովնայեցիք իրմէ ապստամբեցան, եւ Փղշտացիք ու Արաբացիք վրան գալով Երուսաղէմ մտան, Յովրամայ ապարանքը կողոպտեցին, կինն ու որդիքը գերի բռնեցին, եւ միայն զՌֆողիա անոր պզտիկ տղան թողուցին: Իսկ ինք վերջապէս աղեաց Տիւանդուլութեամբ մեռաւ, Տ տարի թագաւորելէն ետքը:

Հ. Ռֆողիայի ու Գողողիայի վրայ Ինչ կը պատմուի:

Պ. Ռֆողիա՝ Յովրամայ որդին՝ իւր հօրն ընթացքը բռնեց, անոր համար ալ երբ որ անգամ մ'Իսրայելի Յովրամ թագաւորին այցելու թեան գացած էր, Յէու զինքն սպաննեց: Գողողիա անոր մայրն ինք տիրել ուզելով, Ռֆողիայի բոլոր որդիքը սպաննել տուաւ, եւ միայն Յովաս՝ Ռֆողիայի պզտիկ որդին իւր դայեկովն անոր ձեռքէն ազատեցաւ: ԶՅովաս՝ Յովիդայէ քահանան տաճարին մէջ գաղտուկ կրթելով, երբ վեց տարւան որ եղաւ՝ թագաւորական գահը նստեցուց. իսկ զԳողողիա, որ բոլոր տէրութեան մէջ կռապաշտութիւն խոթած էր՝ սպաննել տուաւ:

Հ. Յովաս Ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Յովաս՝ Յովիդայեայ կենդանութեան ատեն շատ աղէկ ընթացք ունէր, եւ ճշմարիտ կրօնը ծաղկեցուց. բայց անոր մեռնելէն ետեւ քովի իշխաններուն շողոքորթութեամբը փո-

խուեցաւ, կռապաշտութեան սկսաւ, եւ զԶաքարիա մարգարէ Յովիդայեայ որդին՝ զինքը յանդիմանելուն համար քարկոծել տուաւ: Ասոր վրայ թշնամիներն զՅուդայաստան անապատ դարձուցին ու զօրաց գլխաւորներն սպաննեցին. իսկ զՅովաս՝ հիւանդ պառկած ատեն իւր մարդիկները մեռուցին՝ թագաւորութեանը 40երորդ տարին:

Հ. Յովասու ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Յովասու յաջորդեց իւր որդին Ամասիա. որ իսկզբան Աստուծոյ հաճոյ ճամբայ բռնեց, բայց ետքէն՝ երբ որ Եդոմայեցւոց վրայ գնաց ու յաղթեց, անոնց կուռքերն առաւ պաշտեց: Ասոր համար երբ Իսրայելի Յովաս թագաւորին վրայ ելաւ, Յովաս յաղթեց, զԱմասիա գերի բռնած՝ առաւ Երուսաղէմ բերաւ, եւ անոր աչքին առջեւ նոյն քաղքին պարսպին մեծ մասը փլցընել տալէն ու թագաւորական գանձը կողպտելէն ետեւ՝ Սամարիա դարձաւ: Այն ատեն զօրքն Ամասիայէն ապստամբեցաւ, եւ զինքն սպաննեց՝ թագաւորութեանը 29երորդ տարին:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Բ .

Ոգիայեան միևնչեռ Մասնատե:

Հ. Ամասիայի ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Ամասիայի տեղ՝ Ժողովուրդն անոր 16 տարւան որդին զՈգիա կամ զԱզարիա գահը

նստեցուց, որն որ յաջողութեամբ կառավարեց
քանի որ Աստուծոյ ճամբէն կ'երթար. բայց երբ
որ ուզեց քահանայութեան պաշտօն կատարել,
բորտութեամբ պատժուեցաւ, եւ չանցաւ բո-
րտութիւնը՝ մինչեւ որ 52 տարի թագաւորելէն
ետքը մեռաւ :

Հ. Յովնթամ Ողիայի որդին, ու Աքազ Յով-
նթամայ որդին ինչպէս թագաւորեցին :

Պ. Իրարմէ շատ տարբեր կերպով : Յով-
նթամ Ողիայի որդին բարեպաշտութեամբ 16
տարի հօրն աթուր բռնեց, եւ Աստուծոյ օրհ-
նութիւնը վրան էր : Իսկ ասոր որդին Աքազ՝
Իսրայելի թագաւորներուն ճամբան բռնեց. Բա-
հազու եւ սուտ աստուածներուն երկրպագու-
թիւն ըրաւ, մինչեւ իւր որդիքն ալ զօհեց : Ասոր
համար հետզհետէ Եդոմայեցիք, Փղշտացիք եւ
նոյն իսկ Իսրայելացիք՝ Ասորուց հետ անոր եր-
կիրը կը յարձակէին ու կ'աւերէին : Աքազ ա-
սոնց դէմ դնել չկրնալով՝ Ասորեստանեայց
Թակղաթփաղսար թագաւորն օգնութեան կան-
չեց, որն որ ի սկզբան զինքը թշնամիներէն ա-
զատեց, բայց ետքէն իրեն վրայ ալ եկաւ, եւ
Յուդայի թագաւորութիւնը հարկատու ըրաւ :

Հ. Աքազու ո՞վ յաջորդեց :

Պ. Աքազու յաջորդեց անոր որդին Եզե-
կիա, որ բոլորովին տարբեր ճամբայ բռնեց : Իւր
հօրը կանգնած կուռքերը կործանեց, երկիրն

ամէն տեսակ պղծութիւններէն մաքրեց եւ հին կարգերը նորոգեց: Այս բաներուս իբրեւ վարձք՝ երբ որ Ասորեստանեայց Սենեքերիմ թագաւորը բազմաթիւ զօրքով Երուսաղէմ պաշարեց, Աստուած գիշերը թշնամեաց բանակը հրեշտակ մը խաւրեց, որ 185 հազար հոգի մեռցուց եւ զթշնամին ամօթով վռնտեց: Ասկէ ետեւ Եզեկիա հիւանդացաւ. սակայն իւր աղաչելովն Աստուած իրեն 15 տարի ալ շնորհեց, եւ վախճանեցաւ 29 տարի թագաւորելէն ետքը:

Հ. Մանասէի կառավարութիւնն ինչպէս էր:

Պ. Մանասէ Եզեկիայի որդին 12 տարւան էր, երբ որ թագաւոր եղաւ: Ի սկզբան ամենեւին հօրը չհետեւեցաւ. նորէն կռապաշտութիւն խոթեց, որդիքը զոհեց, եւ ամէն տեսակ պղծութիւններով իւր հպատակներուն ալ չար օրինակեղաւ: Աստուած մարգարէից ձեռօք մեծամեծ չարիքներ սպառնալէն եւ օգուտ մը չտեսնելէն ետքը՝ զինքն Ասորեստանցւոց ձեռքը մատնեց, որ եկան զինքը բռնեցին, ձեռքն ու ոտքը կապած՝ Բաբելոն գերի տարին: Ասոր վրայ Մանասէի աչուրները բացուեցան, մեղացը վրայ զղջաց եւ ապաշխարեց: Եւ երբ որ գերութենէ ազատեցաւ, ինք զինքը բոլորովին աստուածապաշտութեան տուաւ, եւ ճշմարիտ կրօնը նորէն հաստատեց: — Մանասէ 55 տարի թագաւորեց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Տ Գ Ի

Յոռոյի՛թ, կամ Յոռոյայի երկրիև ազատուա՛նը :

Հ. Բետիղուա քաղաքին պաշարումն ի՛նչպէս եղաւ :

Պ. Մանասէի գերութեանն ատեն Ասորեստանեայց Հողովեունէս զօրապետն շատ երկիրներ առնելէն ետեւ՝ ահագին բանակաւ եկաւ նստաւ Բետիղուայի պարսպաց առջեւ, որ Հրէաստանի դուռն էր. եւ քաղաքին ջրերը կտրեց : Տեղացիք որոշեցին որ հինգ օր մ'ալ համբերեն եւ յետոյ անձնատուր ըլլան :

Հ. Ո՛վ ազատեց Բետիղուա քաղաքն ու Յուդայի երկիրը :

Պ. Յուդիէն, որ Բետիղուայի մէջ հարուստ պրի տիկին մի էր, բարեպաշտ, ճգնող եւ աղօթասէր, երբ որ քաղաքացւոց այս որոշումն իմացաւ, յոյսն Աստուծոյ վրայ դրած՝ ելաւ գնաց ազգին ծերերուն, քաջալերեց զանոնք եւ համոզեց որ այն մոքէն ետ կենան, եւ գործն իրեն յանձնեն, բայց չհարցընեն ինչ ընելիքը, միայն թէ զինք քաղաքէն դուրս հանեն : Եւ ինք Աստուծոյ աղօթելէն ետեւ՝ հագուած շքուած ելաւ թշնամոյն բանակը Հողովեունէսի գնաց :

Հ. ԶՅուդիթ ի՛նչպէս ընդունեցաւ Հողովեուն :

Պ. Հողովեուն զՅուդիթ տեսնելուն շատ հաճեցաւ, մանաւանդ երբ որ Յուդիթ ըսաւ թէ Բետիղուա քաղաքը քու ձեռքդ մատնելու

եկած եմ: Չորրորդ իրիկունը Հողովեուն զՅուզիթ կոչունքի հրաւիրեց. եւ ետքը՝ երբ կերած խմած ու հարբած՝ խոր քնոյ մէջ էր, Յուզիթ մօտեցաւ քովը, անոր սուրը քաշեց ու քնոյն մէջ գլուխը կտրեց նետեց իւր մախաղը, եւ Ասորեստանեայց բանակին մէջէն հանդարտիկ անցաւ եկաւ Բետիղուա, եւ ցուցուց Հողովեունի գլուխը:

Հ. Բետիղուայի պաշարումն ինչպէս վերցաւ:

Պ. Վաղաքացիք այս յաջողութեան վրայ զարմացած ու քաջալերուած՝ Աստուծոյ փառք տուին, եւ Հողովեունի գլուխը պարսպին վրայ կախելէն ետեւ դուրս յարձակեցան թշնամւոյն վրայ: Ասորեստանեայք վազեցին Հողովեունի լուր տալու. բայց իրենց զօրավարին գլուխը վրան չգտնելով՝ սարսափած փախան ամէնքը: Հըրեայք 30 օր ժողվեցին բանակին աւարը. իսկ Յուզիթ իւր բաժինն Աստուծոյ տաճարին նուիրեց. եւ անոր վրայ շատ տարի ալ ապրեցաւ ու մեռաւ 105 տարւան:

Հ Ա Տ Ա Ի Ա Ժ Դ .

Ամոնէն մինչեւ Բաբելոնի գերոսթիսունը:

Հ. Մանասէէն ետքն ո՞վ թագաւորեց:

Պ. Ամոն Մանասէի որդին 22 տարւան՝ հօրն աթոռը նստաւ: Աս ալ Յուդայի չար թագաւորներէն մէկն եղաւ, հօրը պէս շատ չարութիւն

ըրաւ, բայց ետքէն անոր պէս չապաշխարեց:
Թագաւորութեան 12երորդ տարին իւր ծառայ-
իցը ձեռօք սպանուեցաւ:

Հ. Յովսիա ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Յովսիա Ամոնի որդին, Մանասէի թո-
ռք, պզտիկուց արդէն աստուածպաշտութեամբ
կրթուած ըլլալուն, հօրն աթոռը նստելուն պէս
ետեւէ եղաւ ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտօնը հաս-
տատելու, զորն որ իւր հայրը բոլորովին վերու-
ցած էր: Ուստի իւր երկրին մէջէն կուռքերը
բնաջինջ ըրաւ:

Հ. Յովսիա Աստուծոյ հաւատարիմ մնաց:

Պ. Յովսիա մինչեւ կենացը վերջն Աստու-
ծոյ հաւատարիմ մնաց: Երբ որ Փարաւոն Նե-
բաւով Եգիպտացւոց թագաւորը Բաբելացւոց
դէմ պատերազմի կ'երթար, Յովսիա Բաբե-
լացւոց հաւատարիմ մնալով՝ անոր դէմ ելաւ,
բայց պատերազմին մէջ խոցուելով՝ մեռաւ 31
տարի թագաւորելէն ետքը: Բոլոր Յուդա եւ
Իսրայէլ վրան սուգ բռնեցին:

Հ. Յովսիայէն ետքը Յուդայի թագաւորու-
թիւնն ինչ եղաւ:

Պ. Յովսիայի մեռնելէն ետքն իւր որդին
Յովաքազ գահն ելաւ, եւ երեք ամիս թագաւ-
որելէն ետեւ Նեբաւով թագաւորը զինքը վար
առաւ, տեղն անոր մեծ եղբայրը զՅովակիմ նըս-
տեցուց, եւ երկիրն Եգիպտոսի հարկատու ըրաւ:

Այս Յովակիմն իւր բազմաթիւ անօրէնութիւններովն երկայն ատենէ ի վեր սպառնացուած չարիքներն իւր վրայ քաշեց: Նաբուքոդոնոսոր՝ Նեքաւովի յաղթելէն ետեւ, եկաւ զԵրուսաղէմ պաշարմամբ առաւ, զՅովակիմ բռնեց շղթայի զարկաւ, բայց ետքը Բաբելացւոց տարւէ տարի հարկ վճարելու պայմանաւ ազատ թողուց: Յովակիմ երեք տարի վճարելէն ետեւ՝ հարկը դադրեցուց. բայց նորէն քաղղէացւոց զօրքէն բռնուեցաւ, սպանուեցաւ եւ Երուսաղէմայ դռան առջեւ անթաղ մնաց:

Է. Յովակիմայ ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Յովակիմայ յաջորդեց իւր որդին Յեքոնիա կամ Յովաքիմ, որ երեք ամիս հօրն ընթացքովը թագաւորելէն ետեւ, Նաբուքոդոնոսոր զինքը՝ մօրը, կնոջը ու մեծամեծացը հետ Բաբելոն գերի տարաւ, եւ իրեն տեղ զՄաթանիա աթոռը նստեցուց, եւ անունը Սեդեկիա դրաւ:

Ը. Սեդեկիա ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Սեդեկիա անօրէնութեանց չափը լեցուց, ու թէ իրեն եւ թէ տէրութեան կործանման պատճառ եղաւ: Նաբուքոդոնոսորայ հետ դրած դաշինքն աւրեց, եւ Եգիպտացւոց հետ միացաւ. անոր համար Նաբուքոդոնոսոր զԵրուսաղէմ սաստիկ պաշարմամբ առաւ, եւ քաղաքին հետ տաճարն ալ հիմնայատակ կործանեց:

Սեդեկիա փախչելու ատեն բռնուեցաւ, իւր որդիքն աչքին առջեւն սպանուելէն ետքը, ինքն ալ թագաւորութեան 11երորդ տարին շղթայակապ գերի տարուեցաւ Բաբելոն, ուր կապուած մնաց մինչեւ որ մեռաւ :

Հ. Յուդայի թագաւորութիւնն էր վերջացաւ :

Պ. Սեդեկիայի հետ Յուդայի թագաւորութիւնն ալ վերջացաւ՝ 387 տարի տեւելէն ետքը, քրիստոսէն 588 տարի յառաջ :

Հ. Ի՞նչ է Գերութիւն Բաբելոնի :

Պ. Երուսաղէմի աւերմանէն ետեւ Նաբուքոդոնոսոր զՀրեայք իրենց երկրէն քշեց Բաբելոն գերի տարաւ, (միայն քիչուոր աղքատ մարդիկ թողլով որ մշակութիւն ընեն) — Եւ աս է Բաբելոնի գերութիւնն որ 70 տարի տեւեց՝ Նաբուքոդոնոսորայ առաջին անգամ (605ին) ազնուականները գերի տարած ժամանակէն հաշուելով :

Հ Ա Տ Ա Ի Ա Ժ Ե .

Յոդայի թագաւորութեան ժամանակին մարգարէները :

Հ. Ո՞վ է Եսայի մարգարէ :

Պ. Եսայի՝ Ամովսայ որդին՝ Յուդայի Աքազեւ Եզեկիա թագաւորներուն ժամանակին նշանաւոր մարգարէներէն մէկն է :

Հ. Եսայեայ՝ մտադրութեան արժանի մարգարէութիւններն որոնք են:

Պ. Եսայեայ բազմաթիւ զարմանալի մարգարէութեանց մէջ մտադրութեան արժանի է՝ հարիւրաւոր տարիներով յառաջ բացայայտ ըսածը՝ թէ Կիւրոս անուն մէկը Հրէից գերութիւնը պիտի ազատէ. եւ դարձեալ մանաւանդ Քրիստոսի ծնընդեան, գործոցն ու չարչարանաց մանրամասն նկարագրութիւնը:

Հ. Եսայի որչափ ատեն մարգարէացաւ, եւ ի՞նչ պէս մեռաւ:

Պ. Եսայի, ինչպէս կ'երեւայ, 50 տարւոյ չափ մարգարէական պաշտօնը վարելէն ետեւ՝ Յուդայի Մանասէ թագաւորին հրամանաւը սղոցուելով սպանուեցաւ:

Հ. Երբ է Սոփոնիա, եւ ի՞նչ մարգարէացաւ:

Պ. Սոփոնիա մարգարէն Յովսիա աստուածապաշտ թագաւորին օրովը՝ չար ազգին կրելու պատիժները կը մարգարէանար:

Հ. Երեմիայի վրայ ի՞նչ գիտենք:

Պ. Երեմիա կուսակրօն մարգարէն, զորն որ Աստուած արդէն մօրն արգանդէն սուրբ ըրած էր, Յովսիա աստուածապաշտ թագաւորին օրէն սկսեալ՝ 42 տարի մարգարէութիւն կ'ընէր, եւ անօրէն ազգին գլուխը գալու մեծամեծ չարիքները յայտնապէս կը պատմէր. որուն համար շատ հալածանք, ծեծ, բանտարկութիւն եւ

Հ. Եսայեայ՝ մտադրութեան արժանի մարգարէութիւններն որոնք են:

Պ. Եսայեայ բազմաթիւ զարմանալի մարգարէութեանց մէջ մտադրութեան արժանի է՝ հարիւրաւոր տարիներով յառաջ բացայայտ ըսածը՝ թէ Կիւրոս անուն մէկը Հրէից գերութիւնը պիտի ազատէ. եւ դարձեալ մանաւանդ Քրիստոսի ծննդեան, գործոցն ու չարչարանաց մանրամասն նկարագրութիւնը:

Հ. Եսայի ո՞րչափ ատեն մարգարէացաւ, եւ ի՞նչպէս մեռաւ:

Պ. Եսայի, ինչպէս կ'երեւայ, 50 տարւոյ չափ մարգարէական պաշտօնը վարելէն ետեւ՝ Յուդայի Մանասէ թագաւորին հրամանաւը սղոցուելով սպանուեցաւ:

Հ. Ե՞րբ է Սոփոնիա, եւ ի՞նչ մարգարէացաւ:

Պ. Սոփոնիա մարգարէն Յովսիա աստուածապաշտ թագաւորին օրովը՝ չար ազգին կրելու պատիժները կը մարգարէանար:

Հ. Երեմիայի վրայ ի՞նչ գիտենք:

Պ. Երեմիա կուսակրօն մարգարէն, զորն որ Աստուած արգէն մօրն արգանդէն սուրբ ըրած էր, Յովսիա աստուածապաշտ թագաւորին օրէն սկսեալ՝ 42 տարի մարգարէութիւն կ'ընէր, եւ անօրէն ազգին գլուխը գալու մեծամեծ չարիքները յայտնապէս կը պատմէր. որուն համար շատ հալածանք, ծեծ, բանտարկութիւն եւ

սպանման վախ կրեց, եւ վերջապէս իշխանները զինք տղմուտ գուբ մ'իջուցին, որմէ Սեդեկիայի հրամանաւը հանուեցաւ, բայց դարձեալ բանտի մէջ մնաց մինչեւ Երուսաղէմի կործանումը:

Հ. Երեմիա ինչո՞ւ Բաբելոն չգնաց:

Պ. Բաբելոնի գերութեան ատեն զԵրեմիա բանտէն ազատեցին, բայց ինքն աւելի ընտրեց իւր ազգին աղքատ մնացորդներուն հետ իւր խեղճ հայրենիքը մնալ. եւ այն տեղ Երուսաղէմի աւերակներուն վրայ իւր սքանչելի Ողբերն երգեց: — Տաճարին այրելէն յառաջ Երեմիա սրբութիւնքը (տապանակը եւ այլն,) ամուր պրի մը մէջ գոցած էր. իսկ սուրբ հուրն արդէն անոր հրամանաւը ցամաք հոր մ'իջուցուած պահուած էր:

Հ. Երեմիայի վախճանն ի՞նչպէս եղաւ:

Պ. Երբ Յուդայի երկրին մէջ մնացած Հրեայք Նաբուքոդոնոսորայ վախէն Եգիպտոս կը փախչէին, Երեմիա ալ իւր Բաբելոն գրագրին հետ գնաց Եգիպտոս, եւ հոն դարձեալ կուսպաշտ Հրէից վրայ պատիժներ կը մարգարէանար: — Այլ կարծուի թէ համարձակ քարոզութեանցը համար քարկոծմամբ սպաննուած ըլլայ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.

ԲԱԲԵԼՈՒՄԻ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

(605 ԵՆ 588—535)

*Բաբելոնի գերոութեան ժամանակին մարգարե-
րեկները :*

Հ. Բաբելոնի գերութեան ատեն ո՞ր մարգարե-
ներն ելան :

Պ. Բաբելոնի գերութեան ատեն երեւելի
եղած են Եզեկիէլ եւ Գանիէլ մարգարէները :

Հ. Ո՞վ է Եզեկիէլ :

Պ. Եզեկիէլ՝ քահանայի որդի էր, Երու-
սաղէմի կործանմանէն 11 տարի յառաջ Յե-
քոնիա թագաւորին հետ Բաբելոն գերի տա-
րուած : Հոն 5 տարիէն մարգարէութեան պաշ-
տօնն ընդունեցաւ Աստուծմէ, եւ իբր 30 տարի
անընդհատ նոյն պաշտօնը կը վարէր. որուն հա-
մար ծերերն իրեն կը դիմէին խորհուրդ առնե-
լու եւ Աստուծոյ յայտնածները լսելու :

Հ. Ի՞նչ մարգարեացաւ Եզեկիէլ :

Պ. Եզեկիէլ սաստկութեամբ կը քարո-
զէր Աստուծմէ գալու պատիժները, 1. թէ Յու-
դայի թագաւորութիւնն անշուշտ պիտի վերջա-
նայ եւ սուրբ քաղաքն աւերի. 2. թէ նոյնպէս
պիտի կործանին դրացի հեթանոս տէրութիւն-

ները, եւ Յ. կը գուշակէր Աստուծմէ գալու մխիթարութիւնը՝ թէ Երուսաղէմ ու տաճարը նորէն պիտի կանգնին: Նշանաւոր է Ռեւելյոյ 21-րդ-րէտան տեսիլքն ալ որ տեսաւ:

Հ. Դանիէլի վրայ ի՞նչ կը պատմէ Սուրբ Գեորգը:

Պ. Բաբելոնի գերութեան ժամանակ՝ Դանիէլ մարգարէն իւր զարմանալի գիտութեամբը, մարգարէութեամբն ու ծածկեալ իմաստութեամբն Ասորեստանեայց թագաւորներուն քով մեծ պատուոյ հասաւ: Տղայութեանը՝ (605ին) Բաբելոն գերի գնացած էր, ուր ամէն տեսակ վտանգներու եւ նեղութեանց մէջ անշարժ ու հաստատ մնաց, եւ առաքինութեան ճամբէն երբեք չխոտորեցաւ, վասն զի Աստուծոյ հոգին իւր վրան էր:

Հ. Դանիէլի հոգին եւ իմաստութիւնն ի՞նչ դէպքի մէջ տեսնուեցաւ:

Պ. Դանիէլի հոգին եւ իմաստութիւնը իւր պատանեկութեան ատենէն տեսնուեցաւ Շուշան անուն կնոջ մը դէպքին մէջ, զորն որ՝ երկու չար ծեր՝ վրան զըպարտութիւն ընելով՝ մահուան դատապարտել տուած էին: Երբ անմեղ կինը մեռցընելու կը տանէին, Դանիէլ մանուկն այն անիրաւութեան դէմ բողոքեց. երկու չար ծերերուն զատ զատ խօսել տալով՝ ստութիւնն երեւան հանեց. որով Շուշան արդարացաւ եւ ծերերն սպաննուեցան ըստ օրինաց:

Հ. Նաբուքոդոնոսորայ երազին առթիւը Դանիելի ինչ պատահեցաւ :

Պ. Ընգամ մը Նաբուքոդոնոսոր երազ տեսաւ, որն որ զինքը շատ անհանգիստ կ'ընէր: Ինք երազը մոռցած ըլլալով՝ երազահաններ կանչեց որ ըսեն իրեն թէ ինչ էր տեսած երազն եւ անոր մեկնութիւնը տան: Երբ որ ասոնք չկրցան, Դանիէլ սկսաւ երազն իրեն պատմել ու մեկնութիւնն ալ տուաւ:

Հ. Դանիելի պատմած՝ ու մեկնած երազն ինչ էր:

Պ. Դանիէլ Նաբուքոդոնոսորայ երազն այսպէս պատմեց ու մեկնեց: Մեծ արձան մը տեսար, ըսաւ, որուն գլուխը՝ ոսկի էր, լանջքն ու բազուկները՝ արծաթ, մէջքն ու բարձքը՝ պղինձ, սրունքները՝ երկաթ, իսկ ոտուրներուն կէսը երկաթ եւ կէսն ալ խեցի (կաւեղէն) էր: Մէյ մ'ալ յանկարծ լեռն ի վայր ինք իրմէ քար մը փրթաւ, գլտորեցաւ, արձանին ոտուրներուն զարնուելով՝ ջախջախեց, փոշի դարձուց: Իսկ քարը մեծցաւ խոշոր լեռ գարձաւ եւ բոլոր աշխարհ բռնեց: Եւ աս է մեկնութիւնը. Արձանին ոսկիէ գլուխը՝ Ասորեստանեայց ու Քաբելացոց, արծրթէ լանջքը՝ Պարսից, պղնձէ մէջքը՝ Յունաց, կէս երկրթէ եւ կէս խեցիէ ոտուրները՝ Հռոմայեցոց թագաւորութիւնները կը նշանակեն. իսկ քարն որ գլտորեցաւ՝ կը նշանակէ ուրիշ հզօր թագաւորութիւն մը, որ յաւիտեան

պիտի տեւէ, (այսինքն է՝ Քրիստոսի թագաւորութիւնը):

Հ. Այս մեկնութեան վրայ Նաբուքոդոնոսոր ինչ ըրաւ Դանիելի:

Պ. Նաբուքոդոնոսոր այս մեկնութեան վրայ ապշեցաւ մնաց, եւ երեսի վրայ ինկած՝ Դանիելի երկրպագութիւն ըրաւ, անոր Աստուծոյն ճշմարիտ Աստուած ըլլալը խոստովանեցաւ, եւ զինքը բոլոր իւր տէրութեան վրայ իշխան ու Բաբելոնի իմաստուններուն գլուխ դրաւ:

Հ. Դանիելի ընկերներուն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Դանիելի ընկերները՝ Սեգրաք, Միսաք եւ Աբեղնագով՝ (որ են՝ Անանիա, Ազարիա եւ Միսայէլ,) Նաբուքոդոնոսորայ ոսկի արձանին երկրպագութիւն չընելնուն համար՝ անոր հրամանաւն երեքն ալ հնոց նետուեցան, որ նոյն օրն իրենց համար եօթնպատիկ վառուած էր. բայց անոնց եւ ոչ մէկ մազը խանձեցաւ, եւ անարատ մնացին: — Դանիելի այս ընկերները կը կոչուին Երեւ ճանկունք Բաբելոնի:

Հ. Դանիէլ ինչ պատիժ մարգարէացաւ Նաբուքոդոնոսորայ:

Պ. Որովհետեւ Նաբուքոդոնոսոր իւր մեծութեանը վրայ հպարտացած էր, Դանիէլ մարգարէացաւ՝ որ մարդկային ընկերութենէ պիտի մերժուի, վայրի անասնոց հետ բնակի եւ ժամանակ մը արջառոց պէս խոտ ուտէ. — որն որ տարիէ մը կատարուեցաւ:

Հ. Բաղտասար թագաւորն ինչո՞ւ խնդրեց զԳանիէլ :

Պ. Օր մ'որ Բաղտասար Բաբելացւոց թագաւորը տէրութեան մեծամեծներուն մեծ ու փառաւոր սեղան կու տար, տաճարէն ու Երուսաղեմէն առնուած ոսկի ու արծաթի անօթները բերել տուաւ. եւ երբ անոնցմով գինի կը խմէին ի պատիւ կոոց, յանկարծ՝ մարդու ձեռքի մատուրներ տեսաւ, որ պատին վրայ գրեց. Մանէ, Թեկէշ, Փարէս : Զարհուրեցաւ թագաւորն եւ սկսաւ դողալ. եւ երբ որ ոչ ոք կրնար ասոնց մեկնութիւնը տալ, Գանիէլ կանչուեցաւ :

Հ. Գանիէլ Բաղտասարայ տեսածին ի՞նչ մեկնութիւն տուաւ :

Պ. Գանիէլ Բաղտասարայ տեսածին այս մեկնութիւնը տուաւ : Գրուած երեք բառերուն առաջինն, ըսաւ, Մանէ, Աստուած թագաւորութիւնդ չափեց. — Թեկէշ, գործերդ կշռեցան ու պակաս ելան. — Փարէս, թագաւորութիւնդ քաշեցան, կէսը Մարաց, կէսը Պարսից տրուեցաւ : Իրօք ալ նոյն գիշերը Բաբելոն թշնամիներէն առնուեցաւ եւ ինքն Բաղտասար իրեններովն սպանուեցաւ :

Հ. Մարաց եւ Պարսից իշխանութեան ժամանակ Գանիէլ ի՞նչ կ'ընէր :

Պ. Մարաց եւ Պարսից իշխանութեան ժամանակ ալ Գանիէլ մեծ սէր ու համարում ստացաւ թագաւորին քով, եւ այն ընդարձակ

տէրութեան առաջին կարգի պաշտօնէից կարգն անցաւ: Բայց մեծամեծներն անոր նախանձելով՝ իրենցմէ օտար կրօն պաշտելը պատճառանք առին եւ ստիպեցին զթագաւորն՝ որ զԳանիէլ առիւծներու գուբը նետել տայ, ուր մէկ օր մնաց: — Նոյնպէս երբ որ Բաբելացոց կենդանի աստուած կարծած Բէլայ կուռքին ստութիւնը ցուցուց, եւ իրենց իբրեւ աստուած պաշտած վիշապը սատակեց, ասոնք կատաղած՝ սպառնալեօք թագաւորին վրայ դիմեցին, զԳանիէլ ձեռքէն առին եւ դարձեալ անօթի առիւծներու գուբը նետեցին, ուր վեց օր մնաց: Երկու անգամն ալ Աստուած զԳանիէլ անվնաս պահեց: Թագաւորն ուրախութեամբ եւ զարմանօք զԳանիէլ հանել՝ եւ անոր թշնամիները նոյն գուբը նետել տրւաւ, որ իսկոյն գազաններէն գիշատուեցան:

Հ. Գանիէլի գլխաւոր մարգարէական յայտնութիւնն ո՞րն է:

Պ. Գանիէլ՝ իւր ազգին փրկութեան համար աղօթքի կեցած ատեն՝ Աստուած իրեն յայտնեց որ ոչ միայն Հրէից ազգը գերութենէ պիտի ազատի եւ Երուսաղէմ ու տաճարը շինուի, այլ նաեւ բոլոր մարդկային ազգը Օծելոյն (Քրիստոսի) ձեռօք պիտի փրկուի, բայց Օծեալը պիտի սպաննուի, եւ Հրէից տեղ ուրիշ ազգեր պիտի ըլլան Աստուծոյ ժողովուրդ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

ԲԱԲԵԼՈՒԻ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՁԷՆ ՄԻՆՉԵՒ
ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

(535)

Հ. Հրեայք միշտ գերութեան մէջ մնացին:

Պ. Ինչպէս Աստուած մարգարէից բերնով յայտնած էր, Բաբելոնի գերութեան 70 Երորդ տարին լրանալուն՝ Հրեայք գերութենէ ազատեցան. բայց իրենց իշխանութիւնը միշտ օտար ազգաց վերին իշխանութեան ներքեւ մնաց, մինչեւ որ՝ Քրիստոսի գալստեանը մօտ՝ ամէն ազգային իշխանութենէ զրկուեցան:

Ճ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Հրեայք Պարսից իշխանութեան ներքեւ:

1. Գերութեան դարձը, Երոռաստի տեւ երկրորդ տաճարին շինոսիչը:

Հ. Բաբելոնի գերութիւնն ի՞նչպէս վերջացաւ:

Պ. Այլը որ Կիւրոս Ա. պարսիկ թագաւորը՝ Պարսից, Մարաց, Ասորեստանեայց եւ Բաբելացւոց ընդարձակ երկիրներուն միահեծան (մինակ) տէր եղաւ, Աստուծոյ շարժեալ՝ անմիջապէս նոյն տարին հրովարտակ հանեց որ Հրեայք իրենց հայրենիքը գառնան, եւ Երուսաղէմի մէջ Իսրայէլի Աստուծոյն տաճարը շինեն իւր ծախ-

քովը: Առաջին տաճարէն ալ առնուած անօթ-
ներն ետ դարձուց Կիւրոս: Այսպէս (535ին)
50 հազար հոգի Հրէաստան դարձան՝ Յեսու-
քահանայապետին եւ Զորաճառքէլ մեծ իշխանին
առաջնորդութեամբը: Հոն ըստ օրինաց տօնը
կատարեցին, եւ սկսան զոհերը մատուցուիլ:

Հ. Երկրորդ տաճարին շինութիւնն ինչպէս եղաւ:

Պ. Երկրորդ տաճարին հիմնադրութիւնը
մեծ հանդէսով կատարուեցաւ: Սամարացիք, որ
Հրէից հերձուածողներն էին, կ'ուզէին տաճարին
շինութեան իրենք ալ գործակից ըլլալ. բայց
երբ որ ժողովրդեան մեծերը զիրենք հաղոր-
դակցութենէ մերժեցին, անոնք Հրէից վրայ տէ-
րութեան առջեւ զըպարտութիւններ ընելով՝
տաճարին շինութիւնը 15 տարի արգելել տուին,
մինչեւ վերջապէս Դարեհ թագաւորը Կիւրոսի
հրովարտակը տեսնելով՝ հրամայեց որ շինուի:
Այսպէս լմընցաւ երկրորդ տաճարին շէնքը, եւ
նաւակատեաց հանդէսը մեծ փառաւորութեամբ
կատարուեցաւ: — Այն միջոցին՝ Երուսաղէմ
աւերեալ քաղաքն ալ կը շինուէր:

Հ. Ո՞ր մարգարէք կային այս ատենները:

Պ. Այս ատեններն Աստուած Անգէոս եւ
Զատաբէս մարգարէները հանեց, որոնք տաճարին
շինութեան համար կը քաջալերէին թոյլցած
մարգիկը, իմացընելով անոնց՝ որ այս երկրորդ
տաճարին փառքն աւելի մեծ պիտի ըլլայ, վասնզի

Հոս Մեսիա (Քրիստոս) պիտի գայ մտնէ. —
ինչպէս իրօք ալ կատարեցաւ :

Հ. Սամարացիք ալ ունեցա՞ն իրենց տաճարը :

Պ. Սամարացիք տեսնելով որ ուղղահասակաւ
Հրէիցմէ կը մերժուին, շատ տարի ետքը Պարսից
(Գարեհ Ք.) թագաւորէն հրաման առին եւ Սա-
մարիայի Գարիզին լեռան վրայ իրենց համար
տաճար մը շինեցին, թէպէտ իրենց գլխաւոր
պաշտաման տեղը հոն մօտիկ Սիւքէմ էր : —
Սամարացիք միայն Մովսէսի հինգ գրքերն ու
օրէնքը կ'ընդունէին, եւ Մեսիայի գալստեան կը
սպասէին : Հրեայք Սամարացւոց հետ չէին հա-
ղորդակցեր :

Հ. Ո՞վ են Եզր եւ Նէեմի :

Պ. Երտաշէս Ա. թագաւորը (իւր թա-
գաւորութեան 7 երորդ տարին) Եզր քահանային
ձեռքը հրովարտակ մը տալով Երուսաղէմ խաւ-
րեց որ Հրէաստանի գործերը կարգի դնէ, եւ
դուրսը մնացած Հրեայք Երուսաղէմ դառնան.
Եւ ինք ալ դրամական մեծ օգնութիւններ ըրաւ :
Իսկ (40 երորդ տարին) զՆէեմի՝ իւր հրեայ տա-
կառապետը՝ Հրէաստանի կուսակալ դրաւ, եւ
խրկեց որ Երուսաղէմի պարիսպները նորոգէ :
Թէպէտ Սամարացիք դարձեալ խափանել կը
ջանային, սակայն Նէեմեայ ջանքովը 52 օրւան
մէջ գործն ի գլուխ ելաւ :

Հ. Սուրբ հուրն ի՞նչպէս գտնուեցաւ :

Պ. Մուրբ հուրն որ Երուսաղէմի կործանմանէն յառաջ Երեմիա մարգարէն ցամաք հորի մէջ պահել տուած էր, Նէեմի փնտուել հանել տուաւ, բայց կրակի տեղ ջրոտ ցելս ելաւ: Նէեմի այն ջուրը զո՛հի փայտերուն վրայ ցանել տալուն՝ յանկարծ ջուրը հուր եղաւ, փայտերը վառեց եւ վրայի զո՛հն սպառեց:

2. Եսթեր՝ Պարսից Թագոռնի:

Հ. Ո՛վ է Եսթեր, եւ ի՞նչ եղաւ:

Պ. Պերուժեան դարձէն ետքը շատ Հրեայք մնացած էին Ասորեստան եւ Բաբելոն. ասոնցմէ մէկուն դուստրն էր Եսթեր որբ աղջիկը՝ իւր Մուրդքէ հորեղբօրը խնամակալութեան տակ: Արշաւիր (Արտաշէս կամ Քսերքսէս Ա.) պարսիկ թագաւորն իրեն համար հարսնացու աղջկունք փնտուել տալով՝ ամէնէն աւելի զԵսթեր հաւնեցաւ, առաւ եւ թագուհի ըրաւ: Բայց Եսթեր իւր ո՛վ եւ ի՞նչ ցեղէ ըլլալը ծածուկ կը պահէր:

Հ. Համան իշխանն ի՞նչ ըրաւ Հրեից:

Պ. Համան ամբարտաւան իշխանը թագաւորին երկրորդն ըլլալով՝ հրաման հանել տուաւ որ ամէն մարդ իրեն երկրպագութիւն ընէ: Երբ որ Մուրդքէ այն հրամանը չուզեց կատարել, Համան ասոր վրէժը հանելու համար թագաւորական հրովարտակ մը հանել տուաւ՝

որ իրենց հպատակեալ Հրեայք ամէնքն ալ թրէ անցուելով ջնջուին մէկ օրւան մէջ: Իսկ Մուրդքէի համար իւր տանը մէջ բարձր կախաղան մը պատրաստած էր, որ կախել տայ:

Հ. Հրեայք ի՞նչ ըրին այս հրովարտակէն ետքը:

Պ. Հրեայք սասանած՝ մահուան կը սպասէին. Մուրդքէ կը ստիպէր զԵսթեր որ հրովարտակն ետ առնել տայ. եւ Եսթեր ապսպրեց որ բոլոր ազգն երեք օր երեք գիշեր ծով պահէ:

Հ. Աստուած ի՞նչ կերպով անցուց Հրէից այն մեծ վտանգը:

Պ. Եւոյն օրերը գիշեր մը թագաւորին քունն աչքէն փախաւ, եւ հրամայեց որ տէրու թեան յիշատակարաններն առջեւը կարդացուին՝ որ ժամանակ անցընէ: Գրուած էր այն տարեգրաց մէջ՝ թէ ատենօք պալատին երկու ներքինները միաբանած էին զինքը (զԱրշաւիր) մեռցընելու, եւ թէ՛ Մուրդքէ բանն իմացած եւ (Եսթերի ձեռօք) թագաւորին ականջն հասուցած էր եւ կեանքն ազատած: Հարցուց թագաւորը՝ թէ ի՞նչ հատուցում ըրինք Մուրդքէի. եւ երբ լսեց թէ Ոչինչ, միտքը դրաւ որ այն մեծ ծառայութեան դիմաց մեծ վարձատրութիւն մ'ընէ անոր:

Հ. Ի՞նչ հատուցում եղաւ Մուրդքէի:

Պ. Երկրորդ առաւօտ Համան եկաւ թագաւորին՝ որ հրաման առնու զՄուրդքէ կախել

տալու: Թագաւորը հարցուց Համանայ՝ թէ Մարդ մ'որ փառաւորել ուզեմ՝ ի՞նչ կը վայլէ որ ընեմ: Համան (որ կը մտածէր թէ ինձմէ զատ զո՞վ կրնայ թագաւորը փառաւորել,) ուրախութեամբ պատասխան տուաւ՝ թէ Այն մարդը թագաւորաբար հագցընես, ձիով հրապարակ հանես, եւ մեծ իշխանի մը քարոզ կարդալ տաս առջեւէն՝ որ Ահա այսպէս կը փառաւորէ թագաւորն զմարդ: Լա՛ւ է, ըսաւ թագաւորը, արդ գնա Մուրդօքէին այդպէս ըրէ: Ի խոր խոցեցաւ Համան, ու գլխակոր տուն դարձաւ:

Հ. Համանայ վերջն ի՞նչպէս եղաւ:

Պ. Համան նոյն օրը՝ Եսթերի խնդրելովը՝ պալատը սեղանի կանչուած էր, ուր թագաւորն ալ նստած էր: Երբ թագաւորն Եսթերի ըսաւ՝ թէ խնդրէ ինձմէ ինչ որ կ'ուզես. Եսթեր պատասխանեց թէ Սա Համանայ կեանքը կ'ուզեմ քեզմէ, որն որ Հրէից ազգը ջնջել տայ պիտի, եւ քու սիրելւոյդ Մուրդօքէին կախաղանն արդէն պատրաստած է: Թագաւորը՝ լի բարկութեամբ՝ հրամայեց որ նոյն կախաղանին վրայէն Համան կախուի, եւ անոր բոլոր ինչքը Մուրդօքէի ըլլայ: Համան կախաղանին վրայ մեռաւ:

Հ. Հրէից ազգն ի՞նչպէս ազատեցաւ ջնջուելէն:

Պ. Թագաւորը Հրէից ջնջմանը համար հանած հրովարտակն ետ առնել տուաւ՝ նոր

հրովարտակով մը. եւ այն օրն որ Հրեայք պիտի ջարդուէին՝ իրենց թշնամիքը կոտորեցին, եւ Համանայ տնէն մարդ ողջ չմնաց: — Այս ազատութեան յիշատակ՝ Հրեայք մինչեւ ցայսօր տօն կը կատարեն:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Փ Բ .

Հրեայք Մակեդոնացոց (Յոռնաց) տերութեան ներքեւ:

Հ. Հրեայք ինչ կերպով Մակեդոնացոց իշխանութեան տակ ինկան:

Պ. Հրեայք այս կերպով Մակեդոնացոց իշխանութեան տակ ինկան: Աղեքսանդր՝ Մակեդոնացոց թագաւորը, Պարսից դէմ արշաւած ատեն՝ Հրեայք Պարսից հաւատարիմ մնալով՝ չուղեցին անոր կողմն անցնիլ. անոր համար Աղեքսանդր բարկացած՝ Երուսաղեմի վրայ եկաւ քաղաքը կործանելու մտօք. բայց Յազարիս քահանայական զգեստներով դիմացն ելաւ ու զինք հաշտեցուց: Աղեքսանդր տաճար գնաց, ու հոն ճշմարիտ Աստուծոյ պատարագ մատոյց, եւ հրաման տուաւ Հրէից որ իրենց օրէնքը պահեն, եւ ամէն մէկ եօթը տարի հարկ չվճարեն:

Հ. Աղեքսանդրի մահուընէ ետեւ Հրէից վիճակն ինչպէս եղաւ:

Պ. Աղեքսանդրի մահուընէ ետեւ իւր թագաւորութիւնը բաժնուելով՝ Հրէաստան Ե-

գիպտացւոց ինկաւ, եւ ի սկզբան Պտղոմէանք
Հրէից շատ սէր ցուցուցին. միայն Պտղոմէոս Գ.
Փիղոպատոր՝ որ Երուսաղէմ եկած եւ Աստուծոյ
զոհ մատուցանելէն ետեւ՝ Սրբութիւն սրբոցն
ալ մտած եւ հոն յանկարծ անգամալոյծ գետինն
ինկած էր, Եգիպտոս դառնալէն ետեւ՝ հոն գաղ-
թած Հրեաներն ստիպեց որ կուռք պաշտեն.
Երբ անոնք հաստատ կեցան, զիրենք փղերու
առջին նետելու հրաման հանեց, որպէս զի ա-
նոնց ջարդը տեսնելով ուրախանայ: Բայց Աս-
տուած Հրէից աղօթքը լսելով, թագաւորին
քունն երեք օր ծանրացուց եւ անոնց ջարդն
ուշացուց: Իսկ փղերն արձակելու օրը երկու
հրեշտակ զօրաց ու փղաց մէջ խռովութիւն
ձգելով, փղերը Հրէից տեղ՝ զօրքը կը մեռցը-
նէին: Նոյն ատեն թագաւորին սիրտը փոխուե-
ցաւ, եւ Հրեայքն ազատ թողուց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա ժ Գ .

Հրեայք Մելեոկեսնց (Ասորոոց) Թագաւորաց
ներքեւ:

Հ. Հրեայք ինչպէս Ասորոոց տակ ինկան:

Պ. Հրեայք Ասորոոց տակ այսպէս ինկան:

Պտղոմէոս Փիղոպատոր մեռնելէն ետեւ՝ Ասորոոց
թագաւորը Մեծն Անտիոքոս՝ Եգիպտացւոց վրայ
պատերազմի ելաւ, եւ զՀրեաստան անոնց ձեռ-
քէն առաւ: Ասորիք ալ ի սկզբան Հրէից շատ

աղէկ կը նայէին՝ մինչեւ Սելեւկոս Գ. Փիղոպատոր թագաւորին օրերը:

Հ. Սելեւկոս Գ. Հրէից հետ ինչպէս վարուեցաւ:

Պ. Սելեւկոս Գ. Փիղոպատոր՝ տաճարին վերակացուն Քսութեամբն իմանալով որ Երուսաղեմի տաճարին մէջ անբաւ գանձ կայ, իւր Հեղիոգորոս պաշտօնատարը խաւրեց, որ ան գանձերն իւր թագաւորական գանձուն տան. Թէպէտ Ոնիա քահանայապետը շատ դէմ դրաւ, բայց օգուտ չեղաւ. Հեղիոգորոս ծառաներովը տաճարին գանձատունը մտաւ, բայց հոն Աստուծոյ պատիժը գտաւ:

Հ. Հեղիոգորոս ինչպէս պատժուեցաւ:

Պ. Հեղիոգորոս այսպէս պատժուեցաւ: Տաճարին մէջ՝ փառաւոր հեծեալ մը տեսնուեցաւ, որուն ձին զՀեղիոգորոս գետին զարկաւ, եւ նոյն ատեն ուրիշ երկու երիտասարդ երեւնալով՝ զինքը բռնեցին, սաստիկ ծեծեցին, անզգայ ու կիսամահ թողուցին: Քովինները զինքը դուրս հանեցին, եւ անոնց աղաչանքովն Ոնիա Աստուծոյ զոհ մատոյց. նոյն երիտասարդները նորէն երեւցան ու զինքն ողջնցուցին: Հեղիոգորոս շնորհակալ եղաւ Ոնիայի, Աստուծոյ ողջակէզ մատոյց եւ ետ դարձաւ:

Հ. Անտիոքոս Եպիփանէս՝ Ասորոց թագաւորը Հրէից հետ ինչպէս վարուեցաւ:

Պ. Երուսաղեմի մէջ սուտ լուր մը տարածուելով թէ Անտիոքոս Եպիփանէս՝ Եգիպտոս մեռած է, Հրէից մէջ խռովութիւններ ելան: Անտիոքոս այս խռովութիւնն ապստամբութիւն կարծելով՝ զօրօք Հրէաստան եկաւ, Երուսաղէմ մտաւ, ձեռքն անցնողները կէս մը իբրեւ գերի ծախեց, կէս մ'ալ թրէ անցընել տուաւ, եւ տաճարը կողոպտեց:

Հ. Ապողոնիոս զօրավարը Հրէից ինչ բրաւ:

Պ. Երկու տարի ետքը Ապողոնիոս զօրավարը Հրէից վրայ խաւրուեցաւ, որն որ շաբաթօր մը Երուսաղեմի վրայ յարձակելով քաղքին պարիսպները կործանեց, երեւելի փայտաշէն տներն այրեց ու շատերը թրէ անցուց, եւ մահուան պատժով հրաման հանեց որ իրենց կրօնը թողուն եւ ուրիշ ազգաց պէս կուռք պաշտեն: Նոյն իսկ տաճարին մէջ Արամազդայ արձանը կանգնել տուաւ, եւ ստիպեց որ զանիկայ պաշտեն ու խողի միս ուտեն:

Հ. Անտիոքոսի հալածման ատեն որոնք նահատակեցան:

Պ. Եռաջին նաւահատակն եղաւ Եղիազար անուն պատուական ծերունին, որ աւելի յանձն առաւ մեռնիլ՝ քան թէ օրինաց դէմ խողի միս ուտել: Երկրորդ՝ եօթն եղբարք Մակաբայեցիք իրենց մօրը հետ, որոնք նոյնպէս յանձն չառնելով խողի միս ուտել, մէկիկ մէկիկ իրենց մօրն առջին

խիստ տանջանքներով մարտիրոսացան. եւ ամէնէն վերջը մայրերնին ալ քաջութեամբ նահատակեցաւ: Երրորդ՝ Մատաթիա քահանան իւր հինգ որդւոցը հետ, որ էին Յովհաննէս, Սիմոն, Յուդա Մակաբէ, Եղիազար ու Յովնաթան. ասոնք 25 հազար հոգի ժողվելով բռնաւորին դէմ դնելու սկսան:

Հ. Յուդա Մակաբէի արշաւանքներն ինչպէս եղան:

Պ. Յուդա Մակաբէի արշաւանքները շատ յաջող եղան. վասն զի երբ որ Անտիոքոս զօրքով Հրէաստանի վրայ եկաւ, Յուդա Մակաբէ իրեններովն Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրելէն ետքը զօրքով դիմացն ելաւ ու յաղթեց՝ երկինքէն եկած օգնութեամբ: Անտիոքոս որ նոյն ատեն Պարսից հետ ալ պատերազմ կը մղէր, երբ որ իրեններուն յաղթուիլը լսեց, սաստիկ կատաղեցաւ, եւ շուտ մը պատրաստութիւն տեսաւ որ գայ զԵրուսաղէմ աւերակ դարձընէ:

Հ. Անտիոքոսի խորհուրդը կատարուեցաւ:

Պ. Անտիոքոսի այս ամբարտաւան խորհուրդը չկատարուեցաւ, վասն զի Ճամբան յանկարծ աղեաց ցաւ մ'ունեցաւ, ու կառքէն ալ վար իյնալով չարաչար մեռաւ:

Հ. Յուդա ուրիշ ինչ յաղթութիւններով մեռաւ:

Պ. Յուդա՝ Անտիոքոս Եւպատորի նիկանովը զօրապետին ալ յաղթեց, եւ ուրիշ շատ

յաղթութիւններէն ետքը՝ վերջապէս Բաքիդի (Դեմետրի տեղակալին) դէմ սաստիկ պատերազմելով առած վերքերէն մեռաւ քաջութեամբ:

Հ. Յուդա Մակաբէի յաջորդ Յովնաթան եղբայրն ինչ եղաւ:

Պ. Յուդա Մակաբէի յաջորդ Յովնաթան եղբայրը՝ զօրապետ ու միանգամայն քահանայապետ ընտրուեցաւ: Ասիկայ թէ Բաքիդի եւ թէ ուրիշ թշնամիներուն յաղթեց: Բայց Տրիբոնէն բռնուեցաւ եւ ի վախճանի անկէ սպաննուեցաւ:

Հ. Յովնաթանէն ետքն իւր եղբայրը Սիմոն ինչ եղաւ:

Պ. Յովնաթանէն ետքն իւր եղբայրը Սիմոն քահանայապետ ըլլալով, շատ յաջողութեամբ Տրիբոնի հետ կռուեցաւ. անոր համար ալ իւր փեսան վրան նախանձելով եւ անոր իշխանութեանը ցանկալով, անգամ մը խնջոյքի ատեն թէ զՍիմոն եւ թէ որդիքը սպաննել տուաւ:

Հ. Սիմոնի յաջորդը Յովհաննէս ինչպէս կառավարեց:

Պ. Յովհաննէս, Սիմոնի ամէնէն պզտիկ որդին, որ ինք միայն եղբարցը կոտորածէն ազատած էր, եւ Հիւրկանիա գաւառը յաղթելուն համար Հիւրկանոս Ա. կոչուեցաւ, բոլոր Հրէաստան՝ Ասորոց եւ Եգիպտացոց իշխանութենէն ազատելով՝ 28 տարի խաղաղութեամբ առաջնորդեց: Թէպէտ այս եղանակաւ շատ մեծ քաջութիւններ եւ արդիւնք ցուցուց, բայց Մակաբեան ցեղին

նախատինք ալ եղաւ իւր կրօնը փոխելով. որովհետեւ Սագուկեցւոց կողմն անցաւ, որոնք հրեշտակաց եւ հոգւոց գոյութիւնը, ինչպէս նաեւ մարմնոց յարութիւն առնելն առասպել կը համարէին:

Հ. Թագաւորական պատիւը քահանայապետութեան վրայ ինչպէս եկաւ:

Պ. Արիստաբուղոս Ա. Հիւրկանոսի որդին՝ առաջինն եղաւ որ թագաւորական պատիւ առաւ:

Հ. Արիստաբուղոս ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Արիստաբուղոս իւր թագաւորութիւնը հաստատուն ընելու համար իւր մայրը բանտի մէջ սովամահ սպաննեց, եւ իւր եղբայրն Անտիգոնոս՝ թագաւորութեան աչք գնելուն համար մեռցուց. իսկ միւս եղբայրներն ամէնքը բանտարկեց: Բայց այս ամէն չարեաց ու թափած արեանց պատիժն ինքն ալ գտաւ, յուսահատութեան մէջ իյնալով մեռաւ, տարի մը թագաւորելէն ետեւ:

Հ. Արիստաբուղոսէն ետքն Աղեքսանդր Յաննէոս ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Աղեքսանդր Յաննէոս, որ մինակ ազատած էր իւր եղբօրը կատաղութենէն, ինքն ալ եղբօրը պէս արիւնարբու մէկն էր: Վասն զի 6 տարւան մէջ զանազան պատճառներով 6 հազար հոգւոյ չափ սպաննել տուաւ: Գարձեալ 800 հոգի ալ ազնուականներէն խաչեց՝ իւր ընթացքը չհաւնելնուն համար, անոնց կանայքն ու որ-

դիքն իրենց առջեւը չարչարելով սպաննել տա-
լէն ետքը: Այսպէս անագորոյն բռնաւորու-
թեամբ իշխելէն ետեւ՝ վերջապէս արբեցու-
թենէ պատճառած հիւանդութեամբ մը չարա-
չար մեռաւ 49 տարեան:

Հ. Յաննէոս բռնաւորին ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Յաննէոս բռնաւորին յաջորդեց իւր
կինը Սողոմէ կամ Աղեքսանդրա, որ 9 տարի
կառավարելէն ետքը՝ իւր անդրանիկ որդին
զՀիւրկանոս Բ. թագաւոր անուանեց, որուն
յառաջուց քահանայապետութիւնը տուած էր:

Հ. Հիւրկանոս ի՞նչպէս կառավարեց:

Պ. Հիւրկանոս շատ անհաստատ բախտ
ունեցաւ: Արովճետեւ իւր Արիստաբուղոս եղ-
բօրմէն յաղթուելով, թագաւորական ու քա-
հանայապետական պատիւներէն հրաժարեցաւ:
Բայց Պոմպէոս՝ Հռոմայեցւոց զօրապետը՝ քիչ
մը ետքը Երուսաղէմ առնելուն՝ զՀիւրկանոս
նորէն աթոռը նստեցուց, եւ զԱրիստաբուղոս
իւր որդիքներովը Հռոմ գերի խաւրեց:

Հ. Մակաբեանց իշխանութիւնն ի՞նչպէս վեր-
ջացաւ:

Պ. Մակաբեանց վերջին թագաւորն Ան-
տիգոնոս՝ Արիստաբուղոսի որդին, Հռոմէն փախ-
չելով թագաւորութիւնն առնելուն համար՝ Հե-
րովդէսէն թշնամի հրատարակուեցաւ եւ Ան-
տիգրի մէջ գլխատուեցաւ: — Այսպիսի խեղ-

Ճուրթեամբ մարեցաւ Մակաբայեցւոց իշխանութիւնը՝ Քրիստոսէ 37 տարի յառաջ, 130 տարի տեւելէն ետքը:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա ժ Դ .

Հրեայք Հռոմայեցոց կայսերաց տակ:

Հ. Յուդայաստան կամ Հրէաստան երբ Հռոմայեցւոց իշխանութեան տակ մտաւ:

Պ. Յուդա Մակաբէի ատենէն Հրեայք՝ թէպէտ Հռոմայեցւոց հետ կապուած էին, բայց անոնց իշխանութեան տակ չէին ինկած: Բայց երբ որ Հիւրկանոս՝ որուն բռնի յաջորդած էր իւր եղբայրն Արիստաբուղոս, Պոմպէոսի օգնութեամբ դարձեալ գահ ելաւ նէ, Հրեայք իրենց ազատութիւնը կորսընցուցին. որովհետեւ ալ անկէ ետեւ Հռոմայեցիք իրենց վերին իշխանն էին: Այսպէս Յուդայաստան (Հրէաստան)՝ որ յառաջ Հռոմայեցւոց բարեկամ ու դաշնակից էր, անոնց իշխանութեան տակ հարկատու եղաւ:

Հ. Մակաբեանց ցեղը վերջանալէն ետեւ Յուդայաստանի վրայ ո՞վ տիրեց:

Պ. շերովդէս, որ Մեծ կոչուեցաւ, եւ մուրթիւններով աւելի մեծ էր: Ասիկայ թէպէտ ազգաւ Հրեայ չէր, ի սկզբան բռնութեամբ Յուդայաստանի տիրեց, եւ վերջէն իւր թագաւորութիւնը հաստատուն ընելու համար՝ Աւգոստոսէն ստակով զՅուդայաստան գնեց:

Ֆնաց: Է. Յուդայաստան միշտ Հերովդեսի ցեղին ձեռքը

Պ. Ոչ. որովհետեւ Յուդայաստանն Աւգոստոս կայսեր հրամանաւ Հռոմայեցւոց տէրութեան մասն համարուեցաւ եւ հարկ տալէն ազատեցաւ: Այսպէս Հերովդէս՝ կայսեր հպատակ թագաւոր մ'եղաւ, եւ թագաւորի անունն իբրեւ պատիւ կը կրէր: — Ասոր օրովը Քրիստոս աշխարհք եկաւ:

Է. Հերովդէս ի՞նչ անգթութիւններ ըրաւ:

Պ. Հերովդէս հրամայեց որ մեռցընեն 1. զՄարիամ իր պատուական կինը, 2. զԱղեքսանդրա (զՍողոմէ) իւր մօրուն (խորթ մայրը) որդւովը հանդերձ, 3. զԱրիստաբուղոս, զԱղեքսանդրոս եւ զԱնտիպատրոս իւր օրինաւոր որդիքը, 4. Հրէից երեւելիները: Ասոնցմէ զատ ծանր հիւանդութեան ժամանակ հրամայեց որ Հրէից ազնուականները Երիբով ժողվեն ու հոն ամէնն ալ հրապարակաւ խաչեն: Դարձեալ ասոր հրամանաւն եղաւ Բեթղեհէմի անմեղ մանկանց կոտորածը, (որ ետքը պիտի տեսնենք:) — Բայց ինքն ալ այս ամէն չարեաց պատիժն առաւ:

Է. Հերովդէս ի՞նչ պատիժ առաւ Աստուծմէ:

Պ. Հերովդէս երկայն ժամանակ չարաչար հիւանդութիւն քաշելէն ետեւ, բոլոր մարմինը որդնոտեցաւ եւ յուսահատութեան մէջ մեռաւ 70 տարւան, իւր թագաւորութեան 37երորդ տարին, Քրիստոսի 1 կամ 3 թուականին:

Հ. Հերովդէսի ցեղէն մէկալ թագաւորներն ուրոնք էին:

Պ. Հերովդէսի երեք որդիքը՝ Արքեղայոս, Փիլիպպոս եւ Հերովդէս Անտիպպաս: Ասոնցմէ վերջինը թագաւորի անունն առնուլ ուզելուն՝ Ղիոն քաղաքն աքսորուեցաւ:

Հ. Հերովդէս Ագրիպպաս ինչպէս կառավարեց եւ ինչ վախճան ունեցաւ:

Պ. Հերովդէս Ագրիպպաս, Հերովդէս Մեծին թողը, քրիստոնէից ոխերիմ թշնամի ըլլալուն՝ քրիստոսի առաքեալները կը հալածէր: Եւ երբ որ օր մ'ատենին մէջ նստած կը խօսէր հրապարակաւ, եւ ժողովրդէն իբրեւ Աստուած կը գովուէր, իւր ամբարտաւանութեանը համար՝ յանկարծ Աստուծոյ պատիժը վրան եկաւ եւ ինք որդնալից սատակեցաւ:

Հ. Հրէաստանի վերջին թագաւորն ո՞վ է:

Պ. Հրէաստանի վերջին թագաւորն է Ագրիպպաս՝ Հերովդէս Ագրիպպասի որդին, զորն որ Հրեայք՝ զիրենք Հռոմայեցւոց դէմ գրգռելուն համար՝ նախ Երուսաղեմէն եւ յետոյ բոլոր երկրէն վաճառեցին:

Այսպէս Հրէից թագաւորութիւնը վախճան առաւ, եւ բոլորովին Հռոմայեցւոց լծին տակ մտաւ, որոնցմէ Հրեայք ուրիշ բանի չէին կրնար սպասել՝ բայց եթէ Երուսաղէմ քաղքին կործանմանը հետ իրենց ալ կործանումը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Փ.

ՀԻՆ ՕՐԻՆԱՑ ՆՇԱՆԱԻՈՐ ԱՆՁԻՆՔԸ

1. Յոյ՛ք Երասնելի:

Հ. Յովբ ո՞վ եւ ինչպիսի մարդ էր:

Պ. Յովբ Երասնելի՝ Աբրահամու թոռանը թոռը Եսաւայ ցեղէն՝ հարուստ իշխան մըն էր Արաբացոց երկիրը, աստուածապաշտ, ողորմած եւ երկիւղած, այնպէս որ իւր որդւոցն ամէն մէկուն համար մէյմէկ զոհ կը մատուցանէր՝ ըսելով թէ ո՛ր գիտէ գուցէ մտօք մեղք մը գործած ըլլան:

Հ. Յոբայ փորձանքներն որո՞նք են:

Պ. Աստուած՝ ցուցընելու համար թէ ճշմարիտ արդարը նաեւ վշտաց ու փորձանաց մէջ աստուածապաշտ կը մնայ, թոյլ տուաւ սատանային որ Յոբայ ամէն չարիք հասցընէ, բայց միայն անոր անձին չդպչի: Ասոր վրայ՝ սկըսան ետեւէ ետեւ գուժկաններ հասնիլ Յոբայ, իրենք միայն հարուածներէն պրծած: Եկաւ առաջինը՝ թէ Աւազակներ յարձակեցան, եզերդ ու էշերդ յափշտակեցին ու ծառաներդ զարկին մեռուցին: Երկրորդը՝ թէ Երկնքէն հուր իջաւ եւ ոչխարներդ ու հովիւներդ այրեց սպառեց: Երրորդը՝ թէ Որդիքդ կերած ու խմած ատեն՝ փոթորիկն զտունը վրանին փլուց եւ ամէնքը տակը մնացին:

Հ. Այս ամէն չարեաց դէմ Յովբ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յովբ այն ամէնը լսելուն՝ ելաւ զգեստը պատուեց, մազերը կտրեց, եւ գետինն ընկած՝ Աստուծոյ երկրպագութիւն ըրաւ ըսելով. Աստուած էր տուած, եւ Աստուած առաւ. օրհնեալ ըլլայ իւր կամօքը:

Հ. Յովբ երկրորդ անգամ ի՞նչպէս փորձուեցաւ:

Պ. Սատանան՝ տեսնելով որ Յովբ անսեղութիւնը չկորսնցուց, Աստուծմէ իշխանութիւն առաւ, եւ գնաց զինքը գլխէն մինչեւ ոտք զարկաւ կեղով ու վէրքերով: Ստիպուեցաւ Յովբ քաղքէն դուրս աղբիւսի վրայ նստիլ ցաւոտ ու վիրաւոր:

Հ. Յորայ այն ցաւալի վիճակին մէջ իւր կիներն ի՞նչ խորհուրդ տուաւ:

Պ. Յորայ կիներ՝ փորձիչ մ'ալ ան եղաւ. եկաւ ըսաւ իրեն՝ թէ Ի՞նչ ես կեցեր, Աստուծոյ դէմ անէ՛ծք մ'ըրէ՛ որ մեռնիս ու ազատիք դուն ալ ես ալ: Յոր զինքն յանդիմանեց. Եթէ Աստուծոյ տուած բարիքը վայելեցինք, ըսաւ, չարեաց չհամբերե՞նք:

Հ. Յորայ բարեկամներն ինչո՞ւ իրեն եկան եւ ի՞նչ ըրին:

Պ. Յորայ բարեկամներն որ զինք մխիթարելու եկան, փոխանակ անոր վշտերն սփոփելու՝ աւելի ծանրացուցին իրենց յանդիմանական խօսքերովը: Նախ երբ զՅովբ այն վիճակի մէջ տեսան՝ լալով զգեստնին պատուեցին, սուգ առին,

եւ եօթն օր եօթը գիշեր քովը նստան առանց բերան բանալու: Աերջապէս Յովբ սկսաւ իւր ողբերը, խղճին վկայութեամբն իւր անմեղութիւնը հաստատելով: Իսկ անոնք կը պնդէին թէ մեղացը պատիժն է կրածները:

Հ. Յօբայ անմեղութիւնն ինչպէս յայտնուեցաւ:

Պ. Երբ որ այս վէճն երկու կողմէն ալ կ'երկրննար ու կը սաստկանար, յանկարծ Աստուած ամպերուն մէջէն ձայն տուաւ, զբարեկամները յանդիմանեց եւ զՅովբ արդարացուց:

Հ. Յովբ ինչ վերջ ունեցաւ:

Պ. Այն փորձանքներէն ետեւ Աստուած Յօբայ վերստին իւր առողջութիւնն ու յառաջուան հարստութեան կրկինը շնորհեց: Դարձեալ զաւակաց տէր եղաւ եւ թոռանցը թոռունքը տեսաւ. եւ անկէ ետքը 170 տարի ալ ապրելով 288 տարւան մեռաւ:

2. Հոռոթ:

Հ. Բեթղեհէմէն Մովաբու երկիրը գաղթած ընտանիքն ո՞րն է եւ ինչ եղաւ:

Պ. Դատաւորաց ժամանակները (1280—1268) մեծ սովի պատճառաւ՝ Եղիմէլէք անուն Բեթղեհեմացի Հրեայ մը իւր Նոոմին կնոջն ու երկու որդւոցը հետ Մովաբացոց երկիրը գնաց, եւ հոն մեռաւ. մեռան երկու որդիքն ալ որ այն տեղէն մէյմէկ Մովաբացի հարս

առեր էին: Անկէ ետեւ մտածեց Նոոմին որ որդւոցն պրիները հոն թողու եւ ինք իւր հայրենիքը դառնայ. բայց անոնք իրենց սկեսրէն չէին ուզեր զատուիլ:

Հ. Ո՞վ Հրեաստան եկաւ Նոոմինայ հետ:

Պ. Այրիներէն մէկը հազիւ շատ դժուարութեամբ մնաց իւր երկիրը. իսկ միւսը՝ որ Հոնի կ'ըսուէր՝ անկարելի եղաւ Նոոմինէն բաժնել. եւ բնակութեամբ եւ ազգաւ եւ կրօնի կ'ուզէր անոր հետ մէկ ըլլալ: Այսպէս երկուքը միատեղ Բեթղեհէմ եկան: Բայց շատ աղքատ ըլլալուն՝ Հոութ հնձուած արտերու վրայ հասկաքաղ պտտելով (գարւոյ մնացորդները ժողվելով) իւր եւ սկեսրոջն ապրուստը կը ճարէր:

Հ. Հոութ ինչպէս հաստատուեցաւ ի Բեթղեհէմ:

Պ. Բեթղեհէմ քաղաքը՝ Եղիմելէքի ազգականներէն՝ բարի եւ հարուստ մէկը կար Բոոս անուամբ. երբ որ Հոութ անոր արտերուն վրայ կը պտտէր, մարդը Հոութայ ով ըլլալն ու Նոոմինայ վրայ ինչ սէր ունենալը լսած ըլլալով՝ շատ սիրեց զՀոութ ու մեծարեց. եւ վերջապէս իրեն կին առաւ այն օտարազգի բայց Աստուծոյ ժողովրդեան խառնուած պրին, որմէ ծնաւ Ովբէդ՝ որ աստուածահօր Գաւթի մարգարէին պապն է. — եւ ասոր զաւակէն ծնաւ Փրկիչն ի Բեթղեհէմ:

3. Հիև օրինաց մարգարէք:

2. Ո՞վ եւ ի՞նչ են Հին օրինաց մարգարէները:

Պ. Հին օրինաց Մարգարէներն Աստուծմէ կոչուած եւ սահմանուած անձինք էին՝ որոնց բերնովն Աստուած իւր կամքն ու գաղտնի խորհուրդները մարդկան կը յայտնէր. որ են՝ յանդիմանութիւնք, խրատք, մխիթարութիւնք, եւ ապագայից գուշակութիւնք՝ միշտ քրիստոսի Փրկչին եւ անոր եկեղեցւոյն ակնարկութիւններով:

2. Մարգարէներն ամէնքը գրով թողուցած են իրենց եղած յայտնութիւնները:

Պ. Մարգարէներէն ոմանք իրենց աստուածային յայտնութիւնները գրով թողուցած են եւ ոմանք ոչ: Գրաւոր մարգարէից գլուխն է՝ մեծն եւ առաջին եւ օրէնսդիր մարգարէն Մովսէս, որ Նախահարգութեամբ կ'ըսուի: Երեւելի է նաեւ Գաւիթ թագաւոր մարգարէն իւր սքանչելի Սաղմոսարանաւը: Բայց յատկապէս Մարգարէն-Ինն+ ըսուած գրքերն ասոնց գրուածքներէն դուրս են:

2. Որո՞նք են Մեծ եւ Փոքր ըսուած մարգարէք:

Պ. Գրաւոր մարգարէից մէջ չորսը Մեծ հարգութեամբ կը կոչուին՝ իրենց մարգարէական գրքերուն մեծութեանն համար. եւ են՝ 1. Եսայի, 2. Երեմիա, 3. Եզեկիէլ եւ 4. Դանիէլ: —

Փոքր հարգութեամբ կը կոչուին փոքր գրուածք ու-

նեցողները, որ տասուներկու են. 1. Ովսէէ, 2. Յովէլ, 3. Ամովս, 4. Աբդիաս, 5. Յովնան, 6. Միբէ, 7. Նաուու, 8. Ամբակու, 9. Սուփոնիա, 10. Անգէոս, 11. Զարարիա եւ 12. Մաղաբիա:

Հ. Կային սուտ մարգարէներ ալ:

Պ. Այո՛, կ'ելէին ատեն ատեն սուտ մարգարէներ ալ, այսինքն խաբեբայ մարդիկ, որոնք թուլամիտ ժողովրդեան հաճոյանալու եւ իրենց անձնական շահուն համար մարգարէ կը ձեւանային, եւ ճշմարիտ մարգարէից հակառակելով՝ անոնց սպառնալիքն ու գուշակութիւնները սուտ հանել կը ջանային, եւ թագաւորաց ու ժողովրդրդեան շողօքորթութիւնները ընելով զանոնք Աստուծոյ ճամբէն կը հեռացընէին:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՆԴԵՆԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ՔԱՐՈՋՈՒԹԵԱՆ
ՍԿՍԻԼԸ

(1 — 30)

Հ. Քրիստոսի գալստեանն ո՞վ եղաւ յառաջ-
ընթաց:

Պ. Վրիստոսի գալստեանն յառաջընթաց
եղաւ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ, որ ասոր համար
Ս. Յովհ. Կորապետ ալ կ'ըսուի:

Հ. Աստուած ի՞նչ կերպով յայանեց Յովհաննու
ծնունդը:

Պ. Գաբրիէլ հրեշտակն շրէաստանի
մէջ Չաքարիա անուն սուրբ քահանայի մը ե-
րեւցաւ՝ երբ տաճարին մէջ Աստուծոյ խունկ կը
մատուցանէր, եւ աւետեց որ Եղիսաբեթ իւր
կինը որդի մը պիտ'որ ծնանի, եւ անունն Յով-
հաննէս դրուի. որն որ Հոգւով սրբով պիտ'որ լե-
ցուի եւ անհաւատներն Աստուծոյ սուրբ ժողո-
վուրդ պիտ'որ պատրաստէ:

Հ. Չաքարիա այս աւետիսին հաւատո՞ց:

Պ. Չաքարիա այս աւետիսին չհաւատաց,
որովհետեւ ինք եւ իւր կնիկը ծերացեր էին. եւ
չհաւատալուն համար անմիջապէս պատժուեցաւ

Համր եղաւ, եւ այնպէս մնաց՝ մինչեւ որ Յով-
Հաննէս ծնաւ:

Է. Զաքարիայի լեզուն երբ բացուեցաւ:

Պ. Եղիսաբէթի ատենը գալով մանուկը
ծնաւ: Ազգականներն իրեն ուրախակից ըլլալու
եկան, եւ կ'ուզէին որ հօրն անունը դրուի
տղուն. իսկ մայրը հրեշտակին խօսքին համաձայն
Յովհաննէս դրուի կ'ըսէր: Երբ որ անոնք դէմ
կը դնէին, հօրը հարցուցին: Զաքարիա տախ-
տակ մ'առաւ ու վրան գրեց թէ Տղուն անունը
Յովհաննէս է: Ասոր վրայ մէկէն լեզուն բացուե-
լով՝ Հոգւով սրբով լեցուեցաւ:

Է. Գաբրիէլ հրեշտակն Աստուածամայրութեան
աւետիսն որոն բերաւ:

Պ. Գաբրիէլ հրեշտակը՝ Զաքարիայի
տեսիլքէն վեց ամիս ետքը՝ Նազարէթ քաղաքին
մէջ Մարիամ անուն կուսի մ'երեւցաւ, եւ
Ուրախ լեր՝ Բերիբեաւ, (կամ լի շնորհօք,) Տէր ընդ
եղ ըսելով զինքը բարեւեց, եւ իմացուց որ
որդի մը պիտ'որ ծնանի եւ անունը Յիսուս
(Փրկիչ) պիտ'որ դնէ: Մարիամ իսկզբան շատ
այլայլեցաւ, բայց երբ որ հրեշտակէն իմացաւ
թէ Հոգւոյն սրբոյ զօրութեամբն այս բանս
պիտ'որ կատարուի, եւ թէ Եղիսաբէթ իւր ազ-
գականն ալ յղի է, հաւանեցաւ Ահաւաստի կամ
աղախին Տեառն ըսելով, եւ անմիջապէս Որդին Աս-
տուծոյ իւր ծոցին մէջ մարմին առաւ:

Հ. Մարիամ աւետուելէն ետեւ ինչ ըրաւ:

Պ. Մարիամ աւետուելէն ետեւ ուրախութեամբ լեցուած ելաւ Եղիսաբեթի գնաց զինքը բարեմաղթելու համար: Մարեմայ այցելութեամբն Եղիսաբեթ Հոգևով սրբով լեցուեցաւ, սուրբ Յովհաննէս արգանդին մէջ սրբուեցաւ: Մարիամ այս առթիւ Մեծացոյցե սքանչելի օրհնութիւնն երգեց, եւ երեք ամիս հոն կենալէն ետեւ իւր տունը դարձաւ:

Հ. Մարիամ ո՞ր եւ ինչպէս ծնաւ զՅիսուս:

Պ. Մարիամ զՅիսուս Բեթղեհէմ քաղաքին մէջ ծնաւ: Աւգոստոս Հռոմայեցոց կայսրը հրաման հանեց, որ իւր հպատակներուն ամէնքն ալ իրենց բուն քաղաքը գրի անցուին: Այս պատճառաւ Յովսէփ ու Մարիամ Բեթղեհէմ գացին, վասն զի Գաւթի թագաւորական տնէն էին: Բեթղեհէմի բոլոր իջեւանները օտարականներով լեցուն էին, ուստի ստիպուեցան ախոռի մը մէջ քաշուիլ: Եւ հոն ծնաւ Մարիամ զմանուկն Յիսուս:

Հ. Յիսուսի ծնունդն որո՞նց յայտնուեցաւ եւ որո՞ն ձեռքով:

Պ. Յիսուսի ծնունդը գիշերանց հրեշտակ մը հովիւներուն յայտնեց, որոնք հոն մօտ տեղ իրենց հօտերուն պահպանութիւն կ'ընէին: Ասոնք մէկէն զարհուրեցան, բայց հրեշտակէն քաջալերուած՝ որ իրենց կ'աւետէր թէ Բեթղեհէմ ձեղի Փրկիչ ծնաւ, եւ հրեշտակաց բազմութիւն

մ'ալ երեւնալով, որ Փարսի Բարչոնն Ասորոսն,
երգելով զԱստուած կ'օրհնէին, անմիջապէս
եւան այրն եկան. հոն տեսան զՅովսէփ եւ
զՄարիամ, եւ զՅիսուս մարդն մէջ խանձարրած
գտան, եւ անոր երկրպագութիւն ըրին:

Հ. Մոգերն ուստի շարժեալ Երուսաղէմ եկան.
Հերովդէս ինչ ըրաւ:

Պ. Մոգերն արեւելք արտաքոյ կարգի
աստղ մը տեսնելով իմացան որ Հրէից նոր թա-
գաւոր մը ծնած է, ուստի եւան Երուսաղէմ
եկան ու զինքը կը փնտռէին որ երկրպագու-
թիւն ընեն: Հերովդէս այս բանս լսելով՝ շատ
այլայլեցաւ, վախնալով որ իւր թագաւորու-
թիւնը ձեռքէն երթայ. ուստի քահանայա-
պետներէն ու դպիրներէն իմանալով թէ ուր
պիտի ծնանի Մեսիան, մոգերը գաղտուկ կան-
չեց եւ զիրենք Բեթղէմէմ խրկեց որ երթան
ստուգեն, եւ եթէ գտնեն՝ իրեն ալ իմաց տան
որ ինքն ալ երթայ անոր երկրպագութիւն ընէ:

Հ. Մոգերը նորածին թագաւորին տեղն ինչպէս
գտան եւ ինչ ըրին:

Պ. Մոգերը ճամբայ ելան, եւ նոյն աստղը
որ աչքէ կորուսեր էին՝ նորէն իրենց առաջնոր-
դութիւն ըրաւ, եւ Յիսուսի ծնած այրին վրայ
եկաւ կեցաւ: Ներս մտան անոր երկրպագութիւն
ըրին, եւ ոսկի, կնքրոնի ու զնորոն ընծայ տուին:
Բայց տեսլեան մէջ Աստուծմէ պատուէր առնե-

լով, առանց Հերովդէսին դառնալու՝ ուրիշ ճամբով տեղերնին դարձան:

Հ. Յիսուս 40 օրուան որ եղաւ՝ ծնողքն ինչ ըրին: Ո՞վ են Սիմէոն եւ Աննա:

Պ. Յիսուս 40 օրուան որ եղաւ՝ սուրբ կոյսն ըստ օրինաց Մովսեսի՝ իւր որդին տաճար տարաւ եւ զոյգ մը տատրակով Աստուծոյ ընծայեց: Սիմէոն ծերունին՝ որուն Հոգին սուրբ խոստացած էր որ պիտի չմեռնի մինչեւ որ զՓրկիչը տեսնէ, անոնց դիմացն ելաւ, ու մանուկ Յիսուսը գիրկն առաւ եւ Աստուծոյ շնորհակալ եղաւ որ մարմնաւոր աչօք զՓրկիչը տեսնելու արժանի եղաւ: Նոյնպէս Աննա կին մարգարէն ալ տաճարը գտնուելով՝ զՅիսուս տեսնելուն վրայ շատ ուրախացաւ եւ Աստուծոյ փառք տուաւ:

Հ. Հերովդէս ինչ ըրաւ երբ որ մոգերը չդարձան:

Պ. Հերովդէս փուճ՝ տեղ մոգերուն դառնալուն սպասելէն ետեւ, երբ որ տեսաւ թէ խաբուեցաւ՝ խիստ բարկացաւ, եւ շատ մը զօրք խաւրեց, Քեթղեհէմ եւ անոր սահմաններն որչափ որ երկու տարւընէ վար տղայ կար՝ բոլորն ալ սպաննել տուաւ, կարծելով որ անոնց հետ նաեւ նորածին թագաւորը՝ մանուկ Յիսուսն ալ՝ կը սպաննուի:

Հ. Յիսուս ինչպէս Հերովդի կոտորածէն ազատեցաւ:

Պ. Հրեշտակ մը գիշերը Յովսեփայ քնոյն մէջ վտանգն անոր իմացուց, եւ հրամայեց որ զՅիսուս եւ զՄարիամ առնու Եգիպտոս փախչի:

Հ. Յովսեփ Յիսուսի ու Մարեմայ հետ Եգիպտոսէն երբ դարձաւ:

Պ. Յովսեփ՝ Հերովդի մեռնելէն ետքը՝ դարձեալ հրեշտակին հրամանաւը Նազարէթ դարձաւ ու հոն բնակեցաւ:

Հ. Յիսուս մանուկն երբ կորսուեցաւ:

Պ. Յիսուս երբ որ 12 տարեան էր՝ ծնողացը հետ Զատիի տօնին Երուսաղէմ գնաց, եւ անոնց ետ դարձած ատեն ինք հոն մնաց: Մարիամ եւ Յովսեփ ի սկզբան կարծելով թէ միւս ճամբորդներուն հետն է, շատ հոգ չէին ընել, բայց օրուան մը ճամբայ ընելէն ետեւ՝ երբ զինքն անոնց մէջ չգտան, շփոթած՝ Երուսաղէմ դարձան:

Հ. Յիսուս մանուկն ո՞ր գտնուեցաւ:

Պ. Յովսեփ ու Մարիամ զՅիսուս, Երուսաղէմի մէջ երեք օր փնտուելէն ետքը՝ վերջապէս տաճարին մէջ գտան որ դպրաց ու վարդապետաց հետ նստած՝ խօսքերուն միտ կը դնէր եւ հարցումներ կ'ընէր, այնպէս որ ամէնն ալ անոր իմաստութեանը վրայ կը զարմանային:

Հ. Յիսուս Նազարէթ դառնալէն մինչեւ իւր երեսներորդ տարին ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Նազարէթ դառնալէն մինչեւ իւր երեսներորդ տարին հօրը մօրը հնազանդ էր, եւ իմաստութեամբ ու շնորհօք կ'աճէր:

Գ Լ Ո Ի Խ Բ.

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՁՈՒԹԵԱՆ ՍԿՍԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ
ՉԱՐՉԱՐՈՒՒԼՆ ՈՒ ՄԵՌՆԻԼԸ

(30 — 33)

Հ. Յովհաննէս Մկրտիչ քարոզութենէ յառաջ
նւր էր եւ ինչպէս կ'ապրէր:

Պ. Յովհաննէս Մկրտիչ իւր քարոզու-
թիւնը չսկսած՝ անապատի մէջ կը բնակէր,
ուր խիստ կեանք մը կ'անցընէր. իւր զգեստը
ուղտի մազէ էր, եւ կերակուրը՝ մարախ ու վայ-
րենի մեղր:

Հ. Յովհաննէս ո՞ւր եւ ինչ կը քարոզէր:

Պ. Յովհաննէս Յորդանան գետին քով
կը քարոզէր որ ապաշխարեն, վասնզի, կ'ըսէր,
Աստուծոյ արքայութիւնը մօտեցած է: — Ժո-
ղովուրդն անոր վրայ այնպէս մեծ համարում
ունէր, որ զինքը Մեսիա կը կարծէր: Բայց Յով-
հաննէս յայտնապէս ըսաւ անոնց թէ ինք Մե-
սիան չէ, եւ ոչ ալ արժանի է անոր կօշկացը
կապերը քակելու:

Հ. Յիսուս ո՞ւր եւ որմէ՞ մկրտուեցաւ:

Պ. Յիսուս Յորդանան գետին մէջ մկրտ-
ուեցաւ Յովհաննէս Մկրտչէն:

Հ. Յիսուսի մկրտուելու ատեն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Յիսուսի մկրտուելու ատեն երկինք
բացուեցաւ, եւ Հոգին սուրբ աղանակերպ վրան

իջաւ. նոյն ատեն երկնքէն ձայն մ'ալ եկաւ որ կ'ըսէր. Գա է իմ սիրելի Որդիս որ ինձի հաճոյ է:

Հ. Յիսուս մկրտուելէն ետքն ո՞ւր գնաց եւ ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս մկրտուելէն ետքն անապատ գնաց, եւ հոն 40 օր ու 40 գիշեր խիստ պահճ պահեց, ո՛չ կերաւ եւ ո՛չ խմեց:

Հ. Յիսուս ինչպէս փորձուեցաւ սատանայէն:

Պ. Յիսուս երեք կերպով փորձուեցաւ սատանայէն: Նախ որչորժոռն-Նեւոճ. որովհետեւ Յիսուս 40 օր պահճ պահելէն մարմինը շատ տկարացած էր՝ սատանան անոր քովը մօտեցաւ ու զինքը փորձեց ըսելով որ քարերը հացի փոխէ: Երկրորդ անապարձո-Նեւոճ, ըսելով որ տաճարին աշտարակէն ինք զինքը վար նետէ, որ մարդիկ ողջ մնալուն զարմանան: Երրորդ ընչո-սիրո-Նեւոճ, խոստանալով անոր աշխարհիս բոլոր հարստութիւնը, եթէ իրեն (սատանային) երկրորդագութիւն ընէ:

Հ. Յիսուս այս փորձութեանց ինչպէս յաղթեց:

Պ. Յիսուս այս փորձութեանց յաղթեց՝ Ս. Գրոց այլեւայլ խօսքերը յառաջ բերելով, եւ վերջապէս զսատանան քովէն վաճռելով: — Նոյն ատեն հրեշտակներն եկան եւ իրեն ծառայեցին:

Հ. Յիսուսի առաջին աշակերտներն որո՞նք էին:

Պ. Յիսուսի առաջին աշակերտներն էին Անդրէաս ու Յովհաննէս, որոնց վրայ աւելցան Սիմոն Պետրոս, Փիլիպպոս եւ Նաթանայէլ (Բարթոլղիմէոս):

Հ. Յիսուս իւր առաջին հրաշքն ուր գործեց:

Պ. Յիսուս իւր առաջին հրաշքը Գալիլէայի Կանա քաղաքը գործեց հարսնիքի մէջ, ուր գինին պակսելուն՝ Աստուածամօր միջնորդելովը Յիսուս հոն վեց թակոյկ ջրով լեցընել տուաւ, եւ հրամայեց որ տաճարապետին տանին, որն որ ճաշակեց տեսաւ որ ջուրը գինեոյ փոխուեր է:

Հ Ա Տ Ո Ի Ա Ժ Ա .

Քրիստոսի քարոզութեան առաջին տարին եւ առաջին զատիկը:

Հ. Յիսուս առաջին անգամ հրապարակաւ ինչ բրաւ:

Պ. Յիսուս առաջին անգամ՝ զատիկի տօնին Երուսաղեմի տաճարը գնաց. հոն լուսնայափոխներն ու (զոհի համար) կենդանի ծախողները տեսնելով՝ սուրբ բարկութեամբ լցուած՝ չուանէ խարազան մը շինեց, եւ զիրենք անկէ դուրս վազնտեց, ըսելով թէ իմ Հօրս տունը վաճառատեղի չէ:

Հ. Յիսուսի այս գործը Հրէից ինչպէս երեւցաւ:

Պ. Յիսուսի այս գործը Հրէից գլխաւոր-

ներուն ու քահանայից մեծ զարմանք պատճառեց, եւ սկսան հարցրնել՝ թէ Այդ իշխանութիւնն ունենալդ ի՞նչ նշանով կրնաս ցուցընել։ — Ասոնցմէ մէկն էր նաեւ Նիկողեմոս անուն հրեայ իշխան մը, որ գիշերատեն Յիսուսի եկաւ ազաչեց որ իւր վարդապետութիւններն իրեն սորվեցընէ։

Հ. Յիսուս Նիկողեմոսի գլխաւորաբար ի՞նչ սորվեցուց։

Պ. Յիսուս Նիկողեմոսի գլխաւորաբար սորվեցուց, որ արքայութիւն մտնելու համար պէտք է մկրտուիլ. երկրորդ՝ թէ ինք զմարդիկ փրկելու համար աշխարհ եկած է. երրորդ՝ թէ պէտք է իւր աստուածութեանը հաւատալ։

Հ. Յիսուս Երուսաղեմէն Նազարէթ դարձած ատեն Սամարացի կնոջ հետ ի՞նչ խօսեցաւ։

Պ. Յիսուս Երուսաղեմէն Նազարէթ դարձած ատեն յոգնելով ջրհորի մը քով նստաւ։ Հոն Սամարացի կնիկ մը ջուր առնելու որ եկաւ, Յիսուս իրմէ ջուր ուզեց, եւ սկսաւ վարդապետել՝ թէ ինչպէս որ այս ջուրը մարմնոյ ծարաւը կ'անցընէ, նոյնպէս իւր աստուածային վարդապետութիւնը մարդուս հոգւոյն ծարաւը կը մարէ. եւ ով որ իւր վարդապետութիւնները կ'ընդունի, երջանիկ է թէ՛ այս աշխարհիս մէջ ու թէ՛ անդիի աշխարհք։ Գարձեալ սորվեցուց, որ Աստուծոյ երկրպագութիւն պէտք է ընել

հոգևով ու ճշմարտութեամբ, եւ վերջապէս
ինք զինքը յայտնեց որ Մեսիանն է :

Հ. Սամարացի կնիկն ասոնք լսելուն ինչ ըրաւ :

Պ. Սամարացի կնիկն ասոնք լսելուն պէս
քաղաք վազեց մարդիկները կանչելու համար,
որ եկան ու Յիսուս իրենց քաղաքը հրաւիրե-
ցին : Յիսուս գնաց եւ երկու օր իրենց քով
կեցաւ, եւ իւր քարոզութեամբն անոնց մէջէն
շատերը դարձուց :

Հ. Յիսուս Սամարիայէն ո՞ւր գնաց եւ ինչ
գործեց :

Պ. Յիսուս Սամարիայէն կանա դարձաւ,
եւ հոն թագաւորազնի մ'որդին ծանր հիւան-
դութենէ բժշկելէն ետեւ, գնաց կափառնաում
եւ հոն բնակեցաւ : Օր մը Յիսուս Գեննեսարե-
թայ ծովակին քովերը պտրտած ատեն՝ զՍիմոն
Պետրոս եւ զԱնդրէաս, ու Զբբեդէոսի երկու
որդիքը՝ զՅակոբոս եւ զՅովհաննէս, որ ձուկ
կորսային, կանչեց որ իւր ետեւէն գան. անոնք
սիրով ամէն բան թողուցին եւ աշակերտ եղան :

Հ. Նոյն ատեն ուրիշ ինչ պատահեցաւ :

Պ. Նոյն ատեն շատ բազմութիւն ժող-
վուելով՝ Յիսուս Պետրոսի նաւը մտած՝ ցամա-
քէն քիչ մը բացուեցաւ, ու նաւին մէջէն կը
քարոզէր : Լմըննալէն ետեւ Պետրոսի ըսաւ որ
նաւն աւելի բացը տանի եւ ուռկանը ծով նե-
տէ : Պետրոս հնազանդելով անբաւ ձկանց որս

մ'ըրաւ: Ասկէ ետքը Յիսուս իրենց հետ կա-
փառնաում մտաւ եւ հոն դիւահար մը բժշկե-
լէն ետեւ՝ Պետրոսի տունը գնաց, անոր զոքան-
չը ջերմէն ազատեց:

Հ. Յիսուս կափառնաում եղած ատեն՝ ուրիշ
ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Յիսուս կափառնաում եղած ատեն
միշտ հրաշագործութիւններ ընելով՝ ժողովուր-
դը քովէն չէր հեռանար: Անգամ մ'անոնցմէ
քիչ մը հեռանալ ուզելով՝ աշակերտաց հետ
նաւ մտաւ, դիմաց անցնելու համար: Այս ճամ-
բան սաստիկ ալէկոծութիւն մ'ելաւ, եւ Յիսուս
աշակերտաց արթնցընելովը քնէն ելաւ եւ ա-
նոնց թերահաւատութիւնը յանդիմանելէն ե-
տեւ՝ ծովուն ու հովին սաստեց, եւ մէկէն խա-
ղաղցաւ:

Հ. Երկու Գերգեսացի դիւահարներն ի՞նչպէս
բժշկուեցան:

Պ. Յիսուս կափառնաումի դիմացը Գեր-
գեսացւոց երկիրն անցաւ. հոն գերեզմաններու
մէջ բնակող երկու դիւահարաց պատահեցաւ:
Գեւերը կ'աղաչէին որ զիրենք չտանջէ, եւ Յի-
սուսէն խնդրեցին որ հոն մօտ գտնուող խողե-
րուն մէջ մտնեն: Յիսուս հրաման տալուն պէս՝
խողերը դիւահարեցան ու ծով նետուելով խըղ-
դուեցան, որով եւ այսահարները բժշկուեցան:

Հ. Յիսուս կափառնաումի անդամալոյծն ի՞նչպէս
բժշկեց:

Պ. Յիսուս կափառնաում դառնալուն՝ բազմութիւնը քովը ժողովուեցաւ. նոյն ատեն չորս հոգի անդամալոյծ մը շալկած բերին բժշկելու համար, եւ Յիսուսի կեցած տեղը չկրնալով խոթել՝ տան առաստաղը քակեցին եւ անդամալոյծն անկէ վար իջուցին: Յիսուս անոնց հաւատքը տեսնելով անդամալուծին ըսաւ. Մեղքդ թողուի: Փարիսեցիք այս խօսքը հայհոյութիւն կարծեցին. Աստուծմէ զատ ո՞վ կրնայ մեղք թողուլ կ'ըսէին: Յիսուս մեղաց թողութիւն տալու իշխանութիւնը ցուցընելու համար՝ դարձաւ անդամալուծին ըսաւ որ ելլէ անկողինն առնուեր թայ: Անդամալոյծն այնպէս ըրաւ, Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալով: Հոն կեցողներն աս տեսնելուն՝ ապշած մնացին, եւ իրենք ալ Աստուծոյ փառք կու տային:

Հ. Մատթէոս մաքսաւորն ինչպէս աշակերտութեան կանչուեցաւ:

Պ. Յիսուս կափառնաումէն Երուսաղէմ չգացած՝ դարձեալ Գալիլեայի ծովեզերքը գնաց, եւ հոն Մատթէոս (Ղեւի Ալփեայ) մաքսաւորն աշակերտութեան կանչեց: Մատթէոս շուտ մը գործն ու տեղը թողուց Յիսուսի ետեւէն գնաց. եւ շնորհակալութեան համար զՅիսուս կերակրոյ հրաւիրեց իւր ուրիշ մաքսաւոր բարեկամացը հետ: Փարիսեցիք զՅիսուս այս հրաւերն ընդունելուն համար սկսան բամբասել, թէ

մեղաւորաց հետ կը նստի կ'ելլէ. բայց Յիսուս կարճ խօսքով զերենք պապանձեցուց:

Հ. Յիսուս Յայրոսի աղջկանն եւ երկու կոյրերուն ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Յայրոս անունով ժողովրդապետի մը տունը գնաց, եւ անոր մեռած աղջիկն ողջնցուց: Իսկ Գալիլեայի ծովեզերքէն ետ դառնալու ատեն երկու կոյր ետեւէն կու գային ու կը կանչէին, Յիսուս որդի Գաւթի, ողորմէ մեզի: Յիսուս ձեռուրներն անոնց աչուրներուն վրայ դրաւ ու բացուեցան: — Ետքը կափառնաուսմէն ելաւ Նազարէթ իւր գաւառն եկաւ, եւ շաբաթ օրերը ժողովրդանոցին մէջ կը վարդապետէր:

Հ Ա Տ Ո Ի Ա Ժ Բ •

*Քրիստոսի քարոզոյթեան երկրորդ տարին եւ
երկրորդ զատիկը:*

Հ. Յիսուս ինչ աւթով Երուսաղէմ գնաց, եւ հոն ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս զատիկի տօնին պատճառաւ Երուսաղէմ գնաց, եւ Պրոբատիկէ ըսուած աւազանին քով 38 տարիէ ի վեր պառկած հիւանդ մ'առողջացուց: Այս բժշկութիւնն ըրած օրը շաբաթ օր էր: Փարիսեցիք եւ այն Հրեայք որ Յիսուսի դէմ էին, այս դէպքը, եւ ուրիշ շաբաթ օր մարդու մը գօսացած ձեռքին բժշկութիւլը տեսնելով՝ շատ կատաղեցան ու խորհուրդ

ըրին թէ ինչպէս զինքը մեռցընեն: Իսկ Յիսուս անոնց միտքն իմանալով՝ Գալիլեայի ծովուն քովերը գնաց:

Հ. Յիսուս իւր առաքեալներն երբ ընտրեց:

Պ. Յիսուս օր մը լեռան վրայ ելաւ, բուլըր գիշերն աղօթք ըրաւ. եւ առտու ըլլալուն պէս իւր աշակերտներուն մէջէն ոմանք քովը կանչելով՝ անոնցմէ 12 հոգի զատեց, զորոնք Առաքեալ անուանեց:

Հ. Առաքելոց անուններն ինչ են:

Պ. Տասուերկու Առաքելոց անուններն են. 1. Սիմոն Պետրոս, 2. անոր եղբայրն Անդրէաս, 3. Յակոբոս Մեծ՝ ջերեգեայ որդին, 4. անոր եղբայրն Յովհաննէս, 5. Փիլիպպոս, 6. Բարթողիմէոս, 7. Թովմաս, 8. Մատթէոս, 9. Յակոբոս Փոքր, 10. Սիմոն Կանանացի, 11. Թադէոս (կամ Յուդա Յակոբայ), 12. Յուդա Իսկարիովտացի:

Հ. Յիսուսի վարդապետութեանց մէջէն ո՞րն է երեւելին:

Պ. Յիսուսի վարդապետութեանց մէջ նշանաւոր է Լէւան վարդապետութիւնը ըսուածը, զորն որ լեռան մը վրայ ըրաւ ուր շատ ժողովուրդ կար: Այս վարդապետութեան մէջ ութ երանութենէն զատ՝ ասոնք ալ սորվեցուց, թէ ճշմարիտ երջանկութիւնը սրտի մաքրութեան վրայ կը կայանայ. թէ Պէտք ենք՝ նաեւ

մեր թշնամիները սիրել, եւ զմեզ հալածողներուն բարիք ընել. թէ Մեր ընկերին մեզի ըրած չարիքին դիմաց՝ բարիք պէտք ենք ընել. թէ Պէտք ենք ամէն բանէ յառաջ՝ Աստուծոյ արքայութիւնը խնդրել, մնացած հարկաւոր բաները մեզի կը տրուին:

Հ. Յիսուս լեռնէն վար իջած ատեն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Յիսուս լեռնէն վար իջած ատեն բորոտ մ'եկաւ, իրմէ բժշկութիւն խնդրեց. Յիսուս ձեռքը վրան երկնցընելուն պէս բժշկուեցաւ:

Հ. Յիսուս հարիւրապետին ծառան ի՞նչպէս բժշկեց:

Պ. Յիսուս երբ որ կափառնաուժ եկաւ, Հրեայք հարիւրապետի մը կողմանէ եկան աղաչեցին, որ գայ անոր հիւանդ ծառան բժշկէ: Յիսուս յանձն առաւ եւ իրենց հետ գնաց. բայց հարիւրապետը մարդ խաւրեց անոր ըսել տալով, թէ Տէր չեմ արժանի այդպիսի հիւր մը տունս ընդունելու, միայն խօսք մ'ըսէ ու ծառաս կը բժշկուի: Յիսուս անոր հաւատքին ու խոնարհութեան վրայ շատ զարմացաւ, եւ ծառային առողջութիւն պարգեւեց:

Հ. Յիսուս Նային քաղաքն ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս կափառնաումէն Գալիլեայի Նային քաղաքն եկաւ, եւ հոն այրի կնոջ մը մե-

աած մէկհատիկ որդւոյն դագաղին դպչելով
մեռելն ողջնցուց :

Հ. Սիմոնի տան մէջ մեղաւոր կնոջ ինչ պատա-
հեցաւ :

Պ. Սիմոն անուն Փարիսեցի մը զՅիսուս
կերակրոյ հրաւիրեց. եւ Յիսուս յանձն առաւ :
Քաղքին մէջ մեղաւոր կին մը կար, որ Յիսուսի
հոն ըլլալը լսելով, շիշ մ'ազնիւ եղ առած
գնաց Յիսուսի ոտքն ինկաւ, սկսաւ մեղքերուն
վրայ լալ, ու արտասունքովն անոր ոտքերը կը
թրջէր, մազերովը կը չորցընէր, ետքը կը պագ-
նէր ու եղով կ'օծէր : Յիսուս անոր զզջումն ու
մեծ սէրը տեսնելով մեղքերուն թողութիւն
տուաւ :

Հ. Յիսուսի հրաշագործութեանց համար ինչ
կ'ըսէին Փարիսեցիք :

Պ. Ընգամ մ'որ դարձեալ Յիսուսի քով
շատ բազմութիւն ժողովուած էր, իրեն կոյր ու
համր դիւահար մը բերին. երբ որ զանիկայ ալ
բժշկեց ու դիւահարն սկսաւ տեսնել ու խօսիլ,
Փարիսեցիք սկսան ըսել թէ Սատանային (դիւաց
իշխանին) զօրութեամբն զգեւերը կը հալածէ :
Յիսուս այն անիրաւ խօսքին հայհոյութիւն ը-
լլալը ցուցուց, եւ այս առթով ժողովըդեան օգ-
տակար խօսակցութիւն մ'ըրաւ ու սորվեցուց
թէ Հոգւոյն սրբոյ դէմ խօսիլն ինչ մեծ մեղք է :
Նոյնպէս իւր երեքօրեայ յարութիւնը Յովնանու
պատմութեամբն անոնց հասկըցուց : Դարձեալ՝

ապաշխարելէն ետքը նորէն առաջին չար ճամբան դառնալուն ինչչափ չար ըլլալն օրինակաւ մ'իմացուց:

Հ. Այս խօսակցութեան ատեն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Ասոնք խօսած ատեն մայրն ու եղբարքը (ազգականները) դուրսը կեցած՝ զինքը կ'ուզէին: Յիսուս անոնց յայտնեց որ իւր երկնաւոր Հօրը կամքը կատարողներն են իրեն մայր եւ քոյր եւ եղբայր: — Նոյն օրը տնէն ելաւ ծովուն քով գնաց եւ հոն կը վարդապետէր. բայց տեսնելով որ բազմութիւնը կը շատնայ, նաւ մտաւ ու անկէ սկսաւ ժողովրդեան առականեր խօսիլ:

Հ. Ի՞նչ են այս առակաները:

Պ. Այս առականերն են՝ Սերմանայանին առակը, որով ցուցուց թէ ինչպէս պէտք է Աստուծոյ խօսքը լսել ու պահել: Ագարակին առակը, որով երկնից արքայութիւնը (եկեղեցին) անոնց նկարեց: Գարձեալ նոյն արքայութիւնը նմանցուց մանանխոյ հասի, մարգարտի, խմորոյ, ծովը ձգուած ուռիանի՝ որուն մէջ ամէն տեսակ ձուկ կ'իլնայ, «երման» որ գիշեր ցորեկ ինք իրմէն կ'աճի կը հասնի:

Հ. Յովհաննէս Մկրտիչ ինչո՞ւ բանտարկուեցաւ եւ գլխատուեցաւ:

Պ. Յովհաննէս Մկրտիչ խստիւ կը խրատէր զՀերովդէս Անտիպպաս, որն որ անկէ մեծապէս կ'ակնածէր ու կը վախնար: Բայց երբ

վերջին անգամ անարժան ամուսնութեանն համար համարձակ յանդիմանուեցաւ, Հերովդէս բանտարկել տուաւ զՅովհաննէս: Հերովդիս անզգամ կինն որ ոյս պահած էր սրբոյն, մեծ խնջոյքի մը ատեն Հերովդի աղջկանը ձեռօք խնդրել տուաւ որ անոր գլուխը հոն սեղանի վրայ բերուի: Հերովդէս՝ թէպէտ շատ ցաւով՝ բայց աղջկան որեւիցէ խնդրածը կատարելու երգուած ըլլալուն համար՝ անմիջապէս զՅովհաննէս գլխատել ու գլուխը բերել տուաւ: — Յովհաննու աշակերտներն անոր մարմինը թաղեցին, եւ եկան Յիսուսի պատմեցին:

Հ. Յիսուս ասկէ ետքն ո՞ր գնաց եւ ի՞նչ կ'ընէր:

Պ. Յիսուս ասկէ ետքը քաղաքներն ու գեղերը պտրտելով, Աստուծոյ արքայութիւնը կը քարոզէր: Տասուերկու առաքեալներէն զատ՝ հետը քանի մը բարեպաշտ կանայք ալ կ'երթային, զորոնք Յիսուս զանազան հիւանդութիւններէ ազատած էր:

Հ. Յիսուս առաքեալներն ե՞րբ եւ ի՞նչպէս քարոզութեան իսարեց:

Պ. Այլ որ Յիսուս տեսաւ ժողովուրդը, վրանին խղճաց որ առանց հովուի մնացած ոչխարներու պէս ցրուեր են: Ուստի առաքեալները կանչեց, իրենց իշխանութիւն տուաւ որ երթան քար ողեն, հիւանդները բժշկեն, զիւահարները ւսուանային ձեռքէն ալատեն. շատ մը

խրատներ ալ տալէն ետքն երկու երկու
խաւրեց:

Հ. Յիսուս ինչ առթով հացն առաջին անգամ
շատցուց:

Պ. Յիսուս օր մը քարոզելով ու բժշկու-
թիւններ ընելով իրիկուն եղաւ, բայց ինք
չուզեց ժողովուրդն անօթի տուն խաւրել: Հոն
տղու մը քով հինգ հաց ու երկու ձուկ կար.
Յիսուս հացն ու ձուկն օրհնեց, շատցուց եւ
զամէնքը կշտացուց, որ 5 հազար հոգի էին՝ կրն-
կտիքն ու տղաքը չհամրելով. եւ 12 կողով հացի
կտորանք աւելցաւ: Ժողովուրդն աս որ տեսաւ,
սա է ճշմարիտ մարգարէն ըսելով ուզեց զՅի-
սուս թագաւոր ընել: Բայց Յիսուս աճապարեց
առաքեալները նաւ դրաւ ճամբեց, զժողովուրդն
արձակեց, եւ ինք լեռն ելաւ աղօթելու:

Հ. Գիշերն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Այն գիշերն առաքեալները ծովուն
մէջ ահագին ալէկոծութեան բռնուելով, Յի-
սուս լեռնէն իջաւ ու ջրերուն վրայէն քալելով
իրենց կու գար: Առաքեալք ի սկզբան առե-
րեւոյթ տեսիլք մը կարծեցին, եւ վախերնէն
սկսան պոռալ. բայց Յիսուս սիրտ տուաւ անոնց,
եւ ինք ըլլալն իմացուց: Աս որ տեսաւ Պետրոս՝
հրաման առաւ Յիսուսէն որ ինքն ալ քալելով
ծովուն վրայէն անոր քովը գայ. սակայն ջրերուն
վրայ քալած ատեն հովին սաստկութենէն եւ

ընկղմելու վտանգէն սարսափած՝ Յիսուսի աղա-
ղակեց: Յիսուս անոր ձեռքէն բռնեց ու մէկ-
տեղ նաւ մտան. հովը դադրեցաւ, եւ յանկարծ
կափառնաում հասան:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Փ Գ .

Քրիստոսի քարոզութեան երրորդ տարին եւ
երրորդ զատիկը:

Հ. Յիսուս ինչ առթով մեղաց էութիւնը
վարդապետեց:

Պ. Յիսուս կափառնաումէն զատկի տօնին
պատճառաւ Երուսաղէմ գնաց: Հոն Փարիսեցի-
ներէն ամբաստանութիւն լսեց առաքելոց վրայ՝
թէ առանց ձեռք լուալու հաց կ'ուտեն: Յիսուս
անոնց աւելորդապաշտութիւնն յանդիմանելով՝
սորվեցուց որ միայն սրտէն ելած պղծութիւնն
ու չարութիւններն են որ զմարդ կը պղծեն:

Հ. Յիսուս քանանացի կնոջ ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Տիւրոսի ու Սիզոնի կողմերը՝
քանանացի կնոջ մ'աղաչանքին հետ անոր խո-
նարհութիւնն ու մեծ վստահութիւնը տեսնելով՝
այսահար աղջիկը սատանային ձեռքէն ազատեց:

Հ. Յիսուս Տիւրոսէն ուր գնաց, եւ ինչեր
գործեց:

Պ. Յիսուս Տիւրոսէն Գալիլեայի ծովուն
քովերը գնաց, եւ հոն խուլ ու համբ մարդ մը
բժշկեց: Գարձեալ լեռան վրայ իւր քովը ժող-

վուած բազմութեան մէջէն կաղերը, կոյրերն ու ամէն տեսակ հիւանդները բժշկեց:

Հ. Երկրորդ անգամ ինչպէս ժողովուրդը կշտացուց, եւ ուրիշ ինչ հրաշք գործեց:

Պ. Օր մը ուշ ատեն բազմութիւնն անօթի արձակել չուզելով՝ երկրորդ անգամ եօթը հացով ու քանի մը ձուկով Ա հազար հոգի կերակրեց, կնկտիքն ու տղաքն չհաշուելով: Ամէնքը կերան կշտացան եւ 7 զամբիղ հացի մնացորդ աւելցուցին: — Ժողովուրդն արձակելէն ետեւ աշակերտաց հետ նաւ մտաւ ու Գաղմանունեայ կողմերը գնաց: Հոն առջեւը կոյր մը բերին, որուն աչքերուն թուք քսելով եւ ձեռքը վրան դնելով բացաւ, ու պատուիրեց որ մէկուն չպատմէ:

Հ. Յիսուս զով իւր եկեղեցւոյն վէմ դրաւ:

Պ. Յիսուս կեսարեայ Փիլիպպեայ կողմերը գալով՝ հոն հարցուց առաքելոց թէ իրենք զով կը կարծեն զինքը: Պետրոս անոր քրիստոս եւ Ռէքէ Աստուծոյ ըլլալը խոստովանելով՝ Յիսուս անոր երանի տուաւ, զանիկա իւր եկեղեցւոյն վէմ ու հիմն անուանեց եւ արքայութեան բանալիքն անոր յանձնեց:

Հ. Յիսուս երբ եւ ինչպէս այլակերպեցաւ:

Պ. Յիսուս անկէ իբր շաբաթ մը ետքը՝ Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս առաքեալներուն հետ (Թաբոր) լեռն ելաւ աղօթելու: Հոն մէկէն երեսն ու հազուստը այլակերպեցաւ, կարգէ

դուրս լուսաւոր կերպարանք մ'առաւ. նոյն ատեն Մովսէս եւ Եղիա երեւցան ու հետը կը խօսէին: Առաքեալներն այս տեսիլքէն զարհուրած թրմարած մնացին, մինչեւ որ Յիսուս զիրենք սթափեցուց եւ պատուիրեց որ այս տեսածնին մէկու մը չպատմեն մինչեւ որ ինք յարութիւն առնէ:

Հ. Լեռնէն իջած ատեն ինչ բան պատահեցաւ:

Պ. Լեռնէն իջած ատեն՝ Յիսուսի դիմացը մեծ բազմութիւն մ'ելաւ: Մէջերնէն մէկը կ'աղաչէր որ ողորմի իւր մէկհատիկ որդւոյն, որ լուսնոտ էր եւ սատանայէն չարաչար կը տանջուէր. Առաքելոցդ բերի, ըսաւ, բայց անոնք չկրցան բժշկել: Յիսուս անոնց թերահաւատութիւնը յանդիմանելէն ետեւ, տղան առջեւը բերել տուաւ, սոսկալի չարչարանքէն ազատեց, ու կատարեալ առողջացած՝ հօրը յանձնեց:

Հ. Յիսուս ինչ ճամբով սովորական տուրք վճարել տուաւ:

Պ. Երբ որ կափառնաում եկան՝ Յիսուս սովորական տուրքը վճարելու համար՝ զՊետրոս առաքեալը խրկեց որ երթայ ծով կարթ նետէ, եւ առաջին բռնած ձկան բերանը բանայ, մէջէն ելած ստակն իրենց երկուքին համար վճարէ:

Հ. Յիսուս գլխաւորութեան նկատմամբ ինչ խրատներ աւանդեց:

Պ. Երբ որ առաքելոց մէջ խնդիր ելաւ թէ մէջերնէն ով է մեծ, Յիսուս զիրենք խրա-

տեց, ըսելով՝ թէ Մէջերնէդ գլխաւոր ըլլան՝
ինք զինքն ամենէն պզտիկ համարի: Այս առ-
թով միանգամայն գայթակղութեան ինչչափ
վնասակար բան ըլլալը յայտնեց: Եղբայրական
յանդիմանութեան վրայ ալ խօսք բացուելով՝
Պետրոս առաքելոյն հարցմանը՝ թէ քանի՞ ան-
գամ պէտք է ներել, պատասխան տուաւ թէ
Միշտ ներելու է:

Հ. Յիսուս տասը բորոտներն ուրեւի՞նչպէս բժշկեց:

Պ. Յիսուս Երուսաղէմ գացած ատեն,
երբ որ Սամարիայի ու Գալիլեայի մէջէն կ'ան-
ցնէր, դիմացը տասը բորոտ ելան, եւ կ'աղաչէին
որ իրենց ողորմի: Յիսուս իրենց հրամայեց որ
օրինաց համեմատ իրենք զիրենք երթան քա-
հանայից ցուցընեն: Գնացին ցուցին ու բժշկուե-
ցան:

Հ. Փարիսեցիք Յիսուսի դէմ ի՞նչ կը մտածէին:

Պ. Յիսուս տաղաւարահարաց տօնին վեր-
ջին օրերը տաճար գալով, սկսաւ ժողովրդեան
վարդապետել: Ժողովուրդն անոր վարդապե-
տութեանց վրայ կը զարմանար. բայց իրեն չհաւ-
տացողները, եւ մանաւանդ Փարիսեցիք որ վրան
կը նախանձէին, շատ հնարքներ կը մտածէին որ
զինքը մեռցընեն, բայց անոնցմէ մէկն ալ չյա-
ջողեցաւ:

Հ. Յիսուս ի ծնէ կոյրն ի՞նչպէս բժշկեց:

Պ. Յիսուս տաճարէն երթալու ատեն՝ ի

ծնէ կուրի մը հանդիպեցաւ. գետինը թքաւ՝ կաւ շինեց՝ կուրին աչացը քսեց ու պատուիրեց որ երթայ Սելովամայ աւազանը լուացուի: Կոյրը գնաց լուացուեցաւ, եւ աչուրները բացուեցան:

Հ. Յիսուսի 72 աշակերտներն ինչ գործեցին:

Պ: Յիսուս 12 առաքեալներէն զատ 72 աշակերտ ալ ընտրած էր, ու զիրենք երկու երկու խրկած էր այն քաղաքներն ու գեղերը պտըտելու, ուր ինքն ալ ետքէն պիտի հանդիպէր: Ասոնք շատ ատենէ ետքն եկան ուրախութեամբ Յիսուսի պատմեցին, որ իւր անուամբը սատանաներն ալ իրենց կը հնազանդին: Յիսուս զիրենք խրատեց որ անոր համար միայն ուրախանան, որ իրենց անունն երկինքը գրուած է:

Հ. Յիսուս աղօթք ընելու վրայ ինչ խօսեցաւ:

Պ. Յիսուս առանձին տեղ մ'աղօթելէն ետքը, իւր աշակերտներէն մէկը խնդրեց որ իրենց աղօթք ընել սորվեցընէ: Ինքն ալ այս առթով Հայր Տէրը սորվեցուց, եւ աղօթքի վրայ զանազան բաներ վարդապետեց: Նախ ըսաւ թէ պէտք ենք զԱստուած մեզի Հայր կանչել եւ անոր մեծ վստահութիւն ունենալ. երկրորդ՝ թէ զամէն մարդ իբրեւ այս Հօր որդիքը պիտի սիրենք. թէ մեր աղօթքին մէջ հոգեւոր բարիքէն զատ՝ մարմնաւոր բարիք ալ կրնանք խնդրել, միայն թէ անոնք Աստուծոյ փառաց ծառայեն:

Հ. Աղօթքի եւ ապաշխարութեան նկատմամբ
ինչ օրինակներ բերաւ :

Պ. Ղապառոսին եւ այրոյն առակը պատմելով՝ աղօթքի մէջ մեր ունենալու յարատեւութիւնը ցուցուց : Ապաշխարութեան վրայ ալ զանազան օրինակներ բերաւ, որոնց գլխաւորն է Անտառի որդոյն պատմութիւնը : Եղբայրսիրութեան մասին՝ Սամարայոյն օրինակը. իսկ աշխարհասէր մարդկան համար Ղազարոսին եւ Տեճապան առակը պատմեց :

Հ. Հրեայք ինչո՞ւ ուղեցին Չիսուս քարկոծել :

Պ. Երբ որ Յիսուս Նաւաղատեաց տօնին օրերը տաճարին Սրահ Սողոմոնի ըսուած տեղը կը պտըտէր, Հրեայք անոր չորս դին պատեցին ու ըսին. Եթէ դուն ես Մեսիան՝ յայտնի ըսեմեզի : Յիսուս պատասխանեց. Ես ըսի, եւ Հօրս անուամբը գործած գործերս ինձի վկայ են, բայց դուք չէք հաւատար, վասնզի իմ ոչխարներէս չէք. ես եւ Հայրս մէկ ենք : Հրեայք աս որ լսեցին՝ մէկէն քարեր առին որ զինքը քարկոծեն : Յիսուս քանի մը խօսք ալ խօսելէն ետեւ զիրենք թողուց Յորդանանն անցաւ, գնաց այն կողմերն ուր յառաջ Յովհաննէս կը մկրտէր :

Հ. Յիսուս Յորդանանու անդիի կողմերն ինչ
ըրաւ :

Պ. Յիսուս Յորդանանու անդիի կողմերն եղած ատեն դարձեալ շատ բազմութիւն կու գար իրեն : Ոմանք տղաք ալ կը բերէին՝ զորոնք

Յիսուս գիրկն առնելով կ'օրհնէր. եւ արգելել ուզողներուն սաստեց՝ թէ Թողէք որ տղաքն ինձի գան, վասնզի այսպիսիներուն է Աստուծոյ արքայութիւնը:

Հ. Յիսուս ինչ պատասխանեց հարստին:

Պ. Յիսուս Յորդանանէն ասդին Հրէաստանի սահմանը դարձաւ, եւ հոն հարուստ մ'իրեն հարցուց թէ Յաւիտենական կեանքը ժառանգելու համար ինչ ընեմ: Յիսուս ըսաւ՝ Պատուիրանները պահէ: Եւ երբ որ հարուստը պատասխանեց թէ Պզտի՛ղուց ի վեր պահած եմ. ըսաւ. Եթէ կատարեալ յ'ուզես ըլլալ, հարըստութիւնդ թող ու ետ էէս եկուր: Այս խօսքիս վրայ հարուստը որտմած գնաց: Յիսուս սրտի ցաւով իմացուց առաքեալներուն՝ թէ ինչչափ դժուարին է արքայութիւն երթալ անոնց՝ որ իրենց յոյսն ընչեց վրայ կը դնեն:

Հ. Յիսուս Փարիսեցւոց ամբարտաւանութիւնն յանդիմանեց:

Պ. Յիսուս անգամ մ'ալ Փարիսեցւոց եւ անոնց նման կեղծաւորաց ամբարտաւանութիւնը յանդիմանելու համար, Փարիսեցւոյն ու մաքսաւորին օրինակը բերաւ, որոնցմէ առաջինն իւր հպարտութեան համար դատապարտուեցաւ, եւ երկրորդը խոնարհութեամբն արդարացաւ:

Հ. Ո՞վ է Ղազարոս, եւ ինչպէս յարութիւն առաւ:

Պ. Ղազարոս Յիսուսի բարեկամն էր. Յիսուս երբ որ Յորդանանու կողմերն էր, Ղազարու քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարթա՝ Յիսուսի իմաց տուին թէ իրենց եղբայրն հիւանդ է: Յիսուս երկու օր մ'ալ հոն ուշանալէն ետքն ելաւ առաքեալներուն հետ բեթանիա եկաւ Ղազարոսի տունը, որն որ չորս օր յառաջ մեռած ու թաղուած էր: Յիսուս անոր քոյրերը մխիթարելէն ու յուսացընելէն ետեւ, գերեզման գնաց, եւ զՂազարոս դուրս կանչեց: Ղազարոս պատանքովն ելաւ կեցաւ յարութիւն առած: — Այս առթով շատերը հաւատացին: Իսկ Փարիսեցիք քահանայապետներուն հետ խորհուրդ ըրին որ զՅիսուս բռնեն մեռցընեն. եւ ամէն կողմ զինք կը փնտռէին: Անկէ ետեւ Յիսուս աշակերտներն առաւ, անապատին մօտ Եփրայիմ քաղաքը քաշուեցաւ:

Հ. Յիսուս՝ Զբեդեայ որդիքն ինչպէս խրատեց:

Պ. Յիսուս ատեն մը Եփրայիմ կենալէն ետեւ, Երուսաղէմ դարձած ատեն ճամբան՝ Զբեդեայ որդուց մայրը՝ Սողոմէ՝ իւր երկու որդիքը հետն առած Յիսուսէն խնդրեց որ թագաւոր ըլլայ նէ՛ իւր երկու որդիքը զՅակոբոս եւ զՅովհաննէս՝ աջ ու ձախ դին նստեցընէ: Յիսուս իրենց սորվեցուց որ իւր թագաւորութեան (եկեղեցւոյն) մէջ իշխելը՝ չարչարանք կրել եւ նեղութեանց համբերել է:

Հ. Երիբովի կոյրերուն եւ Զակֆէոսի Յիսուս
ինչ ըսաւ:

Պ. Ղամբան յառաջ տանելով Երիբովի
մէջ մէկ երկու մուրացիկ կոյրեր ալ բժշկեց:
Քաղքին մէջ Յիսուսի բոլորտիքն այնչափ բազ-
մութիւն պատած էր, որ Զակֆէոս հարուստ
մաքսապետն ալ զՅիսուս տեսնել ուզելով՝ հա-
սակին կարծութեանը համար ծառ մ'ելած էր.
Յիսուս նայեցաւ անոր. Զակֆէ, շուտ վար իջիր,
ըսաւ, ես այս գիշեր քու տունդ եմ: Զակֆէոս
զինքն ուրախութեամբ ընդունեցաւ, դարձի
եկաւ եւ խոստացաւ որ իւր ընչից կէսն աղքա-
տաց տայ: Այն ատեն Յիսուս պատասխան տը-
աւ՝ թէ Այսօր այս տան փրկութիւն եղաւ:

Հ. Սիմոն Բորոտին տունը կերակրոյ ատեն ինչ
պատահեցաւ:

Պ. Յիսուս զատկի տօնէն վեց օր յառաջ
բեթանիա եկաւ. հոն Սիմոն Բորոտ անուն մէկը
որ յառաջ Յիսուսէն բժշկուած էր, զինքն
առաքեալներուն հետ սեղանի հրաւիրեց. հրաւի-
րեալներուն մէկն ալ Ղազարն էր, որուն Մար-
թա քոյրը սեղանին կը ծառայէր: Իսկ Մարիամ
քոյրը Յիսուսի ոտքերն ազնիւ եղով օծեց,
գլխուն մազերովը սրբեց չորցուց, եւ եղին
աւելցածն անոր գլուխը լեցուց: Յուդա Իսկա-
րիովտացին ըսաւ. Մեղք այնչափ եղին որ կրնար
ծախուիլ ու գինն աղքատաց ողորմութիւն
տրուիլ: Յիսուս ասոր ինչ հոգևով ըսած ըլլա-

լը գիտնալով, ըսաւ. Սա բարի գործ գործեց. ազգատներն ամէն ատեն ձեր հետն են, բայց ես միշտ ձեր հետը չեմ: — Հրեայք Յիսուսի Բեթանիա ըլլալն որ իմացան՝ հոն վաղեցին, որպէսզի թէ զինքն եւ թէ զՂազար տեսնեն որ մեռած ու յարութիւն առած էր: Անոր համար քահանայապետները մտածեցին որ զՂազարոս ալ մեռցընեն, վասնզի անոր պատճառաւ շատերը Յիսուսի կը հաւատային:

Հ. Յիսուս ինչպէս Երուսաղէմ մտաւ, եւ հոն ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս երկրորդ օրն առաքեալներուն հետ Երուսաղէմ գալու ճամբայ ելաւ: Երբ որ ձիթենեաց լեռան մօտ Բեթփագէ գեղն եկան, աշակերտներէն երկուքը խրկեց որ զիմացի գեղն երթան ու հոն կապուած էշն ու յաւանակը քակեն բերեն: Անոնք ըսածն ըրին, եւ զՅիսուս հեծցուցած՝ սկսան Երուսաղէմ գալ: Ճամբան ժողովուրդն արմաւենւոյ ու ձիթենւոյ ճիւղեր առած զինքը զիմաւորելու եկան, եւ Ովսաննա, օրհնեալ որ Գաս յանուն Տեառն, Լաֆաւոր Իսրայելի կը կանչէին: Փարիսեցիք այս եղածները տեսնելով կատղած իրարու կ'ըսէին, տեսէք որ բան մը չկրցաք ընել. ահա բոլոր աշխարհ անոր ետեւէն գնաց:

Հ. Յիսուս ինչու Երուսաղէմի վրայ լացաւ:

Պ. Յիսուս զԵրուսաղէմ տեսնելուն՝ անոր

ապերախտութեանն ու խստասրտութեանն համար լացաւ՝ թէ Գոնէ այսօր ճանչնայիր քեզի եղած շնորհքները: Եւ քաղքին գլուխը գալէքները մի առ մի պատմեց:

Հ. Յիսուս Երուսաղէմի տաճարին մէջ ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Երուսաղէմ մտաւ, շիտակ տաճար գնաց եւ հոնկէ վաճառողներն ու գնողները դուրս վաճռեց: Հոն իրեն եկող կոյրերն ու կաղերը բռնեց, եւ սկսաւ իրենց վարդապետել: Իրիկունը Բեթանիա գնաց:

Հ. Յիսուս երկրորդ օրն ուր գնաց, եւ ինչ գործեց:

Պ. Յիսուս երկրորդ օրն առտու Երուսաղէմ դարձած ատեն անօթենալով՝ ճամբուն վրայի թղենիէն ուղեց ուտել, եւ վրան տերեւէն զատ բան չգտնելով՝ ծառն անիծեց, որ շուտ մը չորցաւ. եւ ինք անցաւ տաճար գնաց: Հոն քահանայապետներուն ու դպիրներուն անհաւատութիւնը, եւ ասոր համար ալ իրենց Աստուծոյ երեսէն ձգուած ըլլալն այլեւայլ առակներով ցուցուց: Գարձեալ ժողովրդեան իրատ տուաւ՝ որ դպրաց ու Փարիսեցւոց կեղծաւորութենէն զգուշանան. անոնց վայ տուաւ, եւ Երուսաղէմի Աստուծոյ երեսէն թողուելէքը կանխաւ պատմեց:

Հ. Յիսուս իւր երկրորդ գալուստն ինչ առակներով նկարագրեց:

Պ. Յիսուս Տասն կոսանաց եւ քանդաբախտաց ծառային առակները պատմելով խրատեց զմարդիկ որ իւր աշխարհ գատելու համար գալուն միշտ պատրաստ ըլլան, եւ այն փառաւոր երկրորդ գալուստը տեղն ի տեղն ստորագրեց: — Այսպէս Յիսուս ցորեկները տաճարին մէջ կը սորվեցընէր ու գիշերները Ձիթենեաց լեռը կ'երթար կը հանգչէր. մինչեւ որ իւր աշխարհքէս փոխուելուն ժամանակը հասաւ:

Հ. Քահանայապետները Յիսուսի համար ի՞նչ վերջնական որոշում ըրին:

Պ. Վահանայապետներն ու զպիրները զատկէն երկու օր յառաջ ժողովրդեան ծերերուն հետ կայիափա քահանայապետին տունը ժողվուելով՝ որոշեցին որ զՅիսուս մեռցընեն. բայց այս տօնին օրերը չըլլայ, կ'ըսէին, որպէսզի ժողովրդեան մէջ խռովութիւն մը չելլէ:

Հ. Յուդա՝ քահանայապետաց չար խորհրդոյն ի՞նչպէս գործակից գտնուեցաւ:

Պ. Յուդա Իսկարիովտացի՝ 12 առաքեալներէն մէկը՝ գնաց քահանայապետաց հարցոց՝ թէ Ի՞նչ կու տաք ինձի եթէ զՅիսուս ձեզի մատնեմ: Անոնք մեծ ուրախութեամբ՝ 30 արծաթ խոստացան: Յուդա յանձն առաւ, եւ նոյն ատենէն զՅիսուս մատնելու (թշնամեաց ձեռքը տալու) առիթ կը փնտռէր:

Հ. Յիսուս զատկական գառնն ո՞ւր կերաւ: Սեղանի վրայ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս զատկական գառնն ուտելու համար զՊետրոս եւ զՅովհաննէս քաղաք խաւրեց մարդու մը, որ անոր վերնատանը մէջ սեղանն պատրաստեն: Անոնք ալ գացին պատրաստեցին: Իրիկուան դէմ Յիսուս առաքեալներուն գառնն ուտելու: Յիսուս սեղանէն ելաւ, ղենջակ կապեց եւ առաքելոց ոտքը լուաց, ըսելով թէ Օրինակ մը տուի ձեզի որ դուք ալ իրարու այսպէս ընէք:

Լ. Յիսուս Հաղորդութեան խորհուրդն ի՞նչպէս հաստատեց:

Պ. Յիսուս առաքելոց ոտքը լուալէն ետեւ նորէն սեղան նստաւ: Աերած ատեննին սեղանի վրայի հացէն առաւ, աչուրներն երկինք վերցուց, գոհացաւ, ձեղքեց, եւ տուաւ աշակերտացն ըսելով՝ Առէ՛ք կերայ՛ք, այս է մարմին իմ: Նոյնպէս բաժակն առաւ, գոհացաւ եւ աշակերտացը տուաւ ըսելով՝ Արժէ՛ք է դմանէ ամենեւին, այդ է արիւն իմ: Եւ պատուիրեց որ իւր մահուան յիշատակին համար այս խորհուրդը միշտ կատարեն:

Լ. Յիսուս զՅուդա կրցա՞ւ շահել:

Պ. Յիսուս զՅուդա շահելու համար՝ սեղանի վրայ առաքելոցն ըսաւ թէ մէջերնէն մէկը զինքը պիտ'որ մատնէ: Առաքեալք շատ խռովեցան ու կը հարցընէին. Արդեօք ե՞ս եմ: Յուդա ալ լրբութեամբ հարցուց թէ Արդեօք ե՞ս եմ,

վարդապետ: Յիսուս պատասխան տուաւ թէ
Ահա դուն ըսիր: Եւ զինքը ճամբեց ըսելով՝ Ինչ
որ պիտի ընես՝ շուտ ըրէ: Առաքեալք ասկէ բան
մը չհասկըցան, վասնզի արկղը Յուդայի ձեռքն
ըլլալուն կարծեցին թէ բան մը գնելու կամ աղ-
քատաց տալու խրկեց: — Այն գիշերը Յուդա
երթալէն ետեւ Յիսուս աշակերտաց բոլոր իւր
գլուխը գալիքները պատմեց, եւ երկայն խրատ
մը խօսեցաւ, որով գլխաւորաբար յանձնեց որ
իրար սիրեն: Սեղանի օրհնութենէն ետքը գէպ
ի Ձիթենեաց լեռը ճամբայ ելան:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՉԱՐՉԱՐՈՒԵԼԷՆ ՈՒ ՄԵՌՆԵԼԷՆ
ՄԻՆՉԵՒ ԻՒՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յիսուս Գեթսեմանի պարտէզին մէջ ինչ
ըրաւ:

Պ. Ձիթենեաց լեռան ոտքը Գեթսեմանի
գեղը կար, ուր Յիսուս առաքելոց հետ պար-
տէզ մը մտաւ, զերենք հոն թողուց, եւ ապրս-
պրեց որ աղօթք ընեն որպէս զի փորձութեան
մէջ չիյնան: Իսկ ինք զՊետրոս, զՅովհաննէս եւ
զՅակոբոս առաքեալները հետն առած պարտէ-
զին աւելի ներսի կողմերը գնաց: Քիչ մը ետքը
յայտնեց իրենց՝ թէ զինք մեռցընելու չափ խոր
տրտմութիւն տիրած է վրան. պատուէր տուաւ
որ արթուն կենան. եւ զանոնք ալ հոն թող

տալով՝ ինք քարրնկէց մը հեռու գնաց, երեսի վրայ ինկաւ եւ աղօթքի կեցաւ:

Հ. Յիսուս աղօթքի ատեն ինչ ըսաւ եւ ինչ կրեց:

Պ. Յիսուս իւր երկնաւոր Հօր աղաչանք ըրաւ ըսելով, Հայր, անց՛ուր ինձմէ այս (չարչարանաց եւ մահուան) բաժակը. բայց ոչ իմ կամքս ըլլայ, այլ քուկդ: Այն տագնապին մէջ այս եռանդագին աղօթքն երեք անգամ կրկնեց. եւ հոգեվարքի նեղութեան հասաւ, այնպէս որ առատ քրտինքն արեան կաթիլներու պէս բոլոր գետինը կը թրջէր. նոյն ատեն երկնքէն հրեշտակ մ'իջաւ եւ զՅիսուս զօրացուց:

Հ. Նոյն ժամանակն երեք առաքեալներն ինչ կ'ընէին:

Պ. Յիսուս այն սաստիկ նեղութեանը մէջ երեք անգամ առաքեալներուն այցելութիւն ըրաւ, կրկնեց որ արթուն կենան, եւ երեք անգամ ալ զիրենք քնոյ մէջ գտաւ: Աերջին անգամ անոնց եկաւ եւ իմացուց թէ իւր թշնամիներուն ձեռքը մատնուելու ժամը հասած է:

Հ. Յիսուս ինչպէս մատնուեցաւ ու բռնուեցաւ:

Պ. Յիսուսի առաքելոց խօսած ատեն՝ Յուդա մեծ բազմութիւն հետն առած՝ լապտերներով, ջահերով, սրերով ու բրերով պարտէզ մտաւ եւ ուղղակի Յիսուսի գնաց, զինքը բարեւեց. Ողջ լեր, վարդապետ ըսելով համբուրեց: Յիսուս սիրոյ հայեցուածով մը՝

Ընկեր, ըսաւ, ինչո՞ւ եկար, համբուրելով կը մատնես զՈրդի մարդոյ: Ետքը բազմութեան առջեւը գնաց, հարցուց թէ զո՞վ կ'ուզեն: Ըսին՝ զՅիսուս Նազովրեցի: Ե՛ս եմ ըսաւ: Աս որ լսեցին՝ ամէնքն ալ ետեւ ետեւ գացին ու գետինը զարնուեցան: Առաքեալք Յիսուսէն խնդրեցին որ թշնամիները սրով զարնեն. եւ Պետրոս մէկէն Մաղքոսի աջ ականջը զարկաւ կտրեց. բայց Յիսուս Պետրոսի սաստեց եւ գնաց Մաղքոսի ականջը բժշկեց: Յետոյ թողուց որ զինքը բռնեն ու կապեն: Առաքեալք ամէնքը նոյն ատեն զՅիսուս թողուցին ու փախան:

Հ. Հրեայք զՅիսուս բռնեցին ինչ ըրին:

Պ. Հրեայք զՅիսուս բռնեցին նախ Աննա քահանայապետին տարին, որ այլեւայլ հարցմունք ըրաւ. եւ հոն Յիսուս իւր տուած համեստ պատասխանին համար ծառաներէն մէկէն ապտակ մ'ընդունեցաւ: Աննա զՅիսուս կապած՝ կայիափա քահանայապետին խրկեց:

Հ. Կայիափա քահանայապետին առջին ինչ դատաստան եղաւ Յիսուսի վրայ:

Պ. Յիսուս կայիափայի առջին սուտ վկայից պէսպէս զըպարտութեանց զիմացը լուռ կեցաւ. եւ երբ վերջապէս կայիափա ծերակուտի ժողովքին մէջ երդուընցընելով հարցուց՝ թէ Ըսես պիտի, դո՞ւն ես Քրիստոսն Աստուծոյ որդին. այն ատեն Յիսուս յայտնեց թէ

ինքն է: Կայիափա իւր զգեստը պատուեց. հայ-
հոյեց ըսաւ. եւ հարցուց ժողովքին թէ ինչ
պէտք է: Ամենքը վճիռ տուին թէ Մահապարտ է:
— Անկէ ետեւ Յիսուս այն գիշերն ամէն տեսակ
չարչարանք ու թշնամանք կրեց ծառաներէն:

Է. Պետրոս զՅիսուս ինչպէս ուրացաւ:

Պ. Յիսուս նոյն գիշերը քահանայապետին
առջին քննուած ատեն, Պետրոս դուրսը բակին
մէջ ծառաներուն հետ նստած՝ կրակի քով կը
տաքնար: Երբ մէկը միւսը հարցում կ'ընէր
իրեն թէ Դու աչ Յիսուսի աշակերտներէն չե՞ս.
Պետրոս, (ինչպէս որ Յիսուս իրեն յառաջուրնէ
գուշակած էր,) վախէն երեք անգամ ուրացաւ
զՅիսուս՝ ըսելով թէ Չեմ ճանչնար այն մարդը:
Նոյն ատեն Յիսուս դարձաւ անոր երեսը նայե-
ցաւ: Յիշեց Պետրոս Յիսուսի ըսածը, սրտի
ցաւէն այլայլած գուրս ելաւ եւ սկսաւ լալ
դառնապէս:

Է. Յուդա ինչ վախճան ունեցաւ:

Պ. Յուդա՝ երբ Յիսուսի մահուան դատա-
պարտուելուն լուրն առաւ, ըրածին վրայ զղջաց.
առած 30 արծաթը ետ դարձուց քահանայա-
պետներուն եւ մեղայ գոչեց: Բայց երբ որ անոնք
չընդունեցան, ստակները գետին նետեց, եւ
յուսահատութենէն գնաց ինք զինքը կախեց:

Է. Կայիափա զՅիսուս որո՞ն խրկեց, եւ ինչ
եղաւ:

Պ. Այսիափա զՅիսուս Պիղատոսի խրկեց կապուած: Պիղատոս Հրէից շատ մը սուտ ամբաստանութիւնները լսելէն ետեւ՝ Յիսուսի ալ զանազան հարցումներ ընելով՝ անոր անմեղ ըլլալը ճանչցաւ. եւ երբ լսեց թէ Գալիլեացի է, բռնեց Հերովդէսի խրկեց, որ Գալիլեայի չորրորդապետն էր, եւ այն օրերն Երուսաղէմ եկած էր: Հերովդէս Յիսուսի վրայ շատոնց շատ բաներ լսած ըլլալով՝ կը բաղձար զինքը մէյ մը տեսնել՝ յուսալով որ իւր առջեւն ալ հրաշք մը գործէ: Յիսուս անոր հարցմանցն ամենեւին պատասխան չտալուն համար՝ Հերովդէս ալ արհամարհեց զինքը, ծաղրեց ու վրան ճերմակ լաթեր նետած՝ դարձեալ Պիղատոսի խրկեց:

Հ. Պիղատոս զՅիսուս ազատելու համար ինչ ըրաւ:

Պ. Սովորութիւն էր՝ որ Հրեայք ամէն տարի զատկի տօնին բանտարկեալ մ'արձակել տալու իշխանութիւն ունէին: Պիղատոս ուզեց այս առթիւ զՅիսուս անոնց ձեռքէն ազատել. եւ անոր անմեղութիւնն իրենց առջեւը դնելէն ետքը, հարցուց իրենց. Զ՞ով կ'ուզէք որ ազատ թողում, զԲարաբբա՞ խոովարար մարդասպանը՝ թէ զՅիսուս Նազովրեցի: Քահանայապետներէն ու ծերերէն գրգռուած՝ ամէնքը միաբերան ազալակեցին որ զԲարաբբա՞ արձակէ: Պիղատոս հարցուց. Հապա զՅիսուս ինչ ընեմ: Անոնք՝

Խաչ Տանէ, Խաչ Տանէ, պողացին: Պիղատոս՝
վախցած ու ճարը հատած՝ զԲարաբբա արձա-
կեց, եւ զՅիսուս ձաղկելու խրկեց, յուսալով
թէ անով Հրէից սիրտն իջնայ ու միտքը փո-
խուի: Իսկ զինուորներն զՅիսուս առին ու չա-
րաչար ծեծեցին, եւ գլուխը քշէ պատի դնելէն
ու շատ ծաղրելէն եւ չարչարելէն ետեւ նորէն
Պիղատոսի առջեւ բերին:

Հ. Պիղատոս զՅիսուս ինչպէս մահուան դա-
տապարտեց:

Պ. Պիղատոս զՅիսուս այն չարաչար ձաղ-
կանքէն արիւնլուայ եղած տեսնելով՝ խղճաց եւ
զինքը նորէն ժողովրդեան ցուցուց ըսելով՝ Ահա
ձեզի ձեր թագաւորը. եւ երեք անգամ հար-
ցուց՝ թէ ինչ չարիք ըրած է. ես, ըսաւ, վրան
յանցանք մը չեմ գտներ: Բայց անոնք աւելի
եւս կատղեցան ու Խաչ Տանէ կը կանչէին. եւ
քանի կ'երթար՝ աղաղակն ու խռովութիւնը կը
սաստկանար: Պիղատոս աւելի վախնալով եւ ալ
ճար չգտնելով, ժողովրդեան առջին ձեռուը-
ները լուաց եւ ըսաւ. Ես այս անմեղին արեան
պարտական չեմ. դո՛ւք գիտէք: Երբ որ ամէնքը
միաբան աղաղակեցին՝ թէ Անոր արիւնը մեր եւ
մեր որդւոցը վրայ ըլլայ, ալ այն ատեն Պիղատոս
զՅիսուս անոնց ձեռքը տուաւ որ խաչեն:

Հ. Յիսուս ինչպէս խաչուեցաւ:

Պ. Օրինուորք Յիսուսի վրայէն ծաղու լա-

Թերը մէկդի առին, իւր զգեստը հագուցին եւ խաչն ուսը տուած՝ խուռն բաղմութեամբ Երուսաղեմի փողոցներէն անցընելով՝ Գողգոթա լեռը տարին: Յիսուս՝ ծանր խաչափայտին տակ ճընշուած ըլլալով՝ ճամբան զՍիմոն Աիւրենացի բռնադատեցին որ խաչը տանելու իրեն օգնէ: Գողգոթա լեռան ոտքը լեղևով զմուսով խառն գինի տուին որ խմէ. բայց Յիսուս ճաշակեց ու չխմեց: Աերջապէս լեռան վրայ հանեցին ու խաչեցին. աջ ու ձախ կողմը մէյմէկ չարագործ աւազակ ալ մէկտեղ:

Հ. Յիսուսի խաչելութեան ատեն ինչէ՞ր պատահեցան:

Պ. Յիսուս խաչին վրայ խաչահանուաց համար աղօթք ըրաւ եւ անոնց այն մեղացը համար Հօրմէն թողութիւն խնդրեց: Պիղատոս անոր խաչին վրայ դնել տուաւ աս խօսքերը. Յիսուս Նազուրեցի Թագաւոր Հրէեց: Եւ զինուորները Յիսուսի զգեստներն իրենց մէջ վիճակաւ բաժնեցին: Իսկ քահանայապետք ու դպիրք եւ նոյն իսկ զինուորք՝ զՅիսուս ծաղը կ'ընէին. բայց խաչուած չարագործներէն մէկը Յիսուսի աղաչելով որ զինքն արքայութեանը մէջ յիշէ. Յիսուս իրեն ըսաւ. Այսօր ի՞նչ երես դրախտք պիտի որ ըլլաս:

Հ. Յիսուս խաչին վրայէն Ս. Աստուածածնայ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յիսուսի մայրը Ս. Աստուածածին,

Յովհաննէս սիրելի աշակերտին հետ խաչին
ոտքը կը կենար, եւ բոլոր չարչարանաց ատեն
միշտ մօտ էր: Յիսուս աչուրները մօրը դար-
ձուցած՝ զՅովհաննէս անոր ցուցուց, ըսելով՝
Ահա քու որդիդ. ետքը Յովհաննէսի նայելով
եւ զՍ. Աստուածածին ցուցրնելով՝ Ահա քու
մայրդ ըսաւ: — Այն ատենէն Յովհաննէս
զՍ. Աստուածածին քովն առաւ ու կը հոգար:

Հ. Յիսուս ի՞նչպէս հոգին աւանդեց:

Պ. Յիսուս խաչ ելլելէն ետքը կէսօր
ատեն արեւը խաւարեցաւ, երկինք մթնեցաւ, եւ
բոլոր երկիրը խաւար պատեց մինչեւ ժամը
ինն: Այն ատեն Յիսուս բարձր ձայնիւ կանչեց.
Ասորւսի՛ք ի՛մ Ասորւսի՛ք ի՛մ, ինչո՞ւ զիս Ռողո-ցիբ:
Քիչ մը ետքը՝ երբ Ծարաւի ե՛մ զըուցեց, իրեն
լեղևով խառն քացախ մատուցին: Յիսուս ճա-
շակելէն ետքը՝ Աֆնայն ինչ կոտորեալ է ըսաւ.
եւ վերջապէս աղաղակեց՝ Հայր, +— յեր+դ ի՞նչ
յանձնե՛մ հոգիս. եւ գլուխը ծռեց ու հոգին
աւանդեց:

Հ. Յիսուսի մահուան վրայ ի՞նչ հետեւեցաւ:

Պ. Յիսուսի մահուան վրայ՝ մէկէն տաճա-
րին վարագոյրը վերէն ի վար ինք իրմէն պատ-
նեցաւ. երկիրը շարժեցաւ, քարերը ճաթեցան
եւ գերեզմանները բացուեցան: Հոն կեցող հա-
րիւրապետն այն ամէն բան տեսնելով վկայեց՝
որ Այս մեռնողն արդարեւ Աստուծոյ որդի էր:

Հ. Յիսուսի մեռնելէն ետքն ի՞նչ եղաւ :

Պ. Հրեայք՝ որովհետեւ ուրբաթ իրիկուն էր, որպէս զի խաչուածներուն մարմինները մինչեւ շաբաթ (տօնի օրը) խաչի վրայ չմնան, Պիղատոսէն հրաման առնելով երկու աւազակաց ծնկուրները խորտակեցին, բայց Յիսուսին ոչ, որովհետեւ արդէն մեռեր էր. միայն՝ զինուորներէն մէկն ստուգելու համար՝ տիգով մ'անոր կողը բացաւ, եւ անմիջապէս արիւն ու ջուր վազեց:

Հ. Յիսուսի թաղումն ի՞նչպէս եղաւ :

Պ. Յիսուսի թաղումն այսպէս եղաւ: Յովսէփ Արիմաթացի Պիղատոսէն հրաման ընդունելով՝ Նիկողեմոսի հետ՝ քրիստոսի մարմինը խաչէն վար առաւ, խնկեց, պատեց եւ մօտիկ պարտէզի մը մէջ գերեզման դրաւ: Քահանայապետներն զգուշութեան համար գերեզմանին քով պահապան զինուորներ կեցուցին, եւ դուռը կնքեցին:

Գ Լ Ո Ի Խ Պ.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՅԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԽԻՆՉԵՒ ԱՌԱՔԵԼՈՑ
ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յիսուս ի՞նչպէս յարեաւ. եւ նոյն ատեն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Արհարորդ օրը՝ կիրակի գիշեր լուսըննալու մօտերը մեծ գետնաշարժ եղաւ, երկինքէն

Տրեշտակ իջաւ, գերեզմանին դրան մեծ քարը մէկդի առաւ, վրան նստաւ: Պահապանները սարսափած՝ ելան փախան: Յիսուս յարուցեալ՝ փառաւորապէս գերեզմանէն դուրս ելաւ: — Նոյն ատեն ուրիշ ննջեցելոց մարմիններն ալ յարեան, իրենց գերեզմանէն ելան եւ Երուսաղէմի մէջ շատերուն երեւցան:

Հ. Իւղաբեր կանայք գերեզման եկան ինչ ըրին, եւ ինչ տեսան:

Պ. Վրանի մը բարեպաշտ կանայք ալ առտուանց կանուխ գերեզման եկան՝ որ Յիսուսի մարմինն ազնիւ խնկով եւ անուշահոտ իւղերով քծեն: Բայց գերեզմանը բաց եւ լուսափայլ Տրեշտակները հոն տեսնելով՝ սաստիկ վախցած ու զարմացած մնացին: Այն ատեն Տրեշտակներն անոնց սիրտ տուին, եւ Յիսուսի յարութիւն առնելը ծանուցանելով զիրենք խաւրեցին որ երթան անոր աշակերտացն ալ իմացընեն:

Հ. Յիսուս Մագդաղենացւոյն եւ Իւղաբերից ինչպէս երեւցաւ:

Պ. Մարիամ Մագդաղենացին գերեզմանին մօտերը լալու ատեն՝ Յիսուս երեւցաւ ու ինք զինք անոր յայտնեց: Անկէ ետքն Իւղաբեր կանանց ալ տեսնուեցաւ: Ասոնք եկան ու տեսածնին առաքելոց պատմեցին, սակայն անոնք չհաւատացին: Բայց Պետրոս եւ Յովհաննէս վազելով գացին, եւ իրօք գերեզմանը դատարկ

երես

ԳԼ. Է. Թագաւորութեան երկու բաժնուե-
լէն մինչեւ Բաբելոնի գերութիւնը.
(972—588.) 65

Իսրայելի թագաւորութիւն:

Հտժ. Ա. Յերոբովամէն մինչեւ Աքաաբու
տան ջնջուիլը 66

Հտժ. Բ. Իսրայելի թագաւորաց ժամանակ-
ներուն մարգարէները. 69

Հտժ. Գ. Յէուէն մինչեւ Իսրայելի թա-
գաւորութեան կործանումը. 71

Հտժ. Դ. Տովբիթ եւ Տուբիա 73

Յուդայի թագաւորութիւն:

Հտժ. Ա. Ռոբովամէն մինչեւ Ամասիա 74

Հտժ. Բ. Ողայէն մինչեւ Մանասէ 78

Հտժ. Գ. Յուդիթ, կամ Յուդայի երկրին
ազատումը 81

Հտժ. Դ. Ամոնէն մինչեւ Բաբելոնի գերու-
թիւնը 82

Հտժ. Ե. Յուդայի թագաւորութեան ժա-
մանակին մարգարէները 85

ԳԼ. Ը. Բաբելոնի գերութեան ժամանակ-
ները. (605 եւ 588—535.)

Բաբելոնի գերութեան ժամանակին մարգա-
րէները 88

ԳԼ. Թ. Բաբելոնի գերութեան դարձէն
մինչեւ Քրիստոսի գալուստը. (535.)

Հտժ. Ա. Հրեայք Պարսից իշխանութեան
ներքեւ:

1. Գերուժեան դարձը, Երուսաղէմի եւ երկրորդ տաճարին շինուիլը	Երեւ 94
2. Եսթեր՝ Պարսից թագուհի	97
Հտժ. Բ. Հրեայք Մակեդոնացոց (Յունաց) իշխանութեան ներքեւ	100
Հտժ. Գ. Հրեայք Սելւկեանց (Ասորոց) իշխանութեան ներքեւ	101
Հտժ. Դ. Հրեայք Հռովմայեցոց կայսերաց ներքեւ	108

ԳԼ. Ժ. Հին օրինաց նշանաւոր անձինքը:

1. Յովք Երանելի	111
2. Հռութ	113
3. Հին օրինաց մարգարէք	115

ՄԱՍՆ Բ. ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԳԼ. Ա. Քրիստոսի ծնընդենէն մինչեւ քա- րոզութեան սկսիլը. (1—30 յետ ֆր.)	117
ԳԼ. Բ. Քրիստոսի քարոզութեան սկսելէն մինչեւ չարչարուիլն ու մեռնիլը. (30—33.)	123
Հտժ. Ա. Քրիստոսի քարոզութեան առաջին տարին եւ առաջին Չատիկը	125
Հտժ. Բ. Քրիստոսի քարոզութեան երկրորդ տարին, եւ երկրորդ Չատիկը	130
Հտժ. Գ. Քրիստոսի քարոզութեան երրորդ տարին, եւ երրորդ Չատիկը	137

Երես

- ԳԼ. Գ. Յիսուսի չարչարուելէն ու մեռնելէն մինչեւ իւր յարութիւնը 150
- ԳԼ. Դ. Յիսուսի յարութենէն մինչեւ առաքելոց քարոզութիւնը 158
- ԳԼ. Ե. Առաքելոց քարոզելու սկսելէն մինչեւ Պետրոսի ու Պօղոսի մարտիրոսութիւնը: — Աշակերտք. Աւետարանիչք 165

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM1112

255.07.02.01.06.00/

